

**BAKARA SÛRESİ ÖRNEĞİNDE
ARAP DİLİNDE HARF-İ CERLİ FİİLLER**

FURKAN AĞIN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İSMAİL YÜKSEK

Uşak

Kasım, 2022

**BAKARA SÛRESİ ÖRNEĞİNDE
ARAP DİLİNDE HARF-İ CERLİ FİLLER**

FURKAN AĞIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Arap Dili ve Belağatı Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İSMAİL YÜKSEK

Uşak

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kasım, 2022

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ
BAKARA SÛRESİ ÖRNEĞİNDE
ARAP DİLİNDE HARF-İ CERLİ FİİLLER

Furkan Ağın

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kasım, 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsmail Yüksek

Arap dili ve belâgatı ilminin en önemli konularından birisi olan harf-i cerler, cümlenin anlaşılması açısından en önemli yapı taşı olma özelliğini taşımaktadır. Harf-i cerli fiiller ise, fiil üzerinde ki harf-i cerlerin değişimi ile, bir fiilin anlamı kısmen veya tamamen değişebilirken bir diğer yandan ise açıklayıcı olarak gelebilmektedir. Bu sebeple ana dili Arapça olmayan veya Arapçayı çok iyi derece de bilmeyen kişiler Arapça bir metin okuduğu zaman, harf-i cerli fiilleri yanlış ya da eksik anlayabilmektedirler. Arapçanın evrensel bir dil olup Müslümanların ibadetlerinde çok önemli bir boyutu olduğu söylenebilir. Harf-i cerli bir fiilin harf-i cer'ini yanlış kullanımında anlamın dışına çıkacağı için ibadetin yanlış yapılmasına ve ibadetin fasit olması söz konusudur. Bu sebeple ana dili Arapça olmayan kişilerin veya Arapçayı çok iyi bilmeyen kişilere harf-i cerli fiiller üzerinde durup öğretmek en önemli vecibelerden birisidir, Bu çalışmada Bakara sûresi üzerinde fiillerin harf-i cerlerinin değişmesinde anlamlarının nasıl değiştiği karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Arap Dili, Nahiv, Cer Harfleri, Fiil, Bakara Sûresi.*

İN THE EXAMPLE OF SURAH BAQARAH İN ARABİC PREPOSITIONAL VERBS

Department of Basic Islamic Sciences

Uşak University Graduate Education Institute, December, 2022

Advisor: Doctoral Lecturer İsmail Yüksek

ABSTRACT

One of the most significant subjects of the Arabic language and rhetoric, prepositions are the most essential elements to be able to perceive the meaning of a sentence. Prepositional verbs, on the other hand, can change the meaning partially or completely, with the alteration of the prepositions included in the verbs. And besides, they can act as explanatory. For this reason, when people whose native language is not Arabic or who do not know a very good level of Arabic read an Arabic text, they may understand the prepositional verbs wrongly or incompletely. It is obvious that Arabic is a universal language and has a very important place in the worship of Muslims. In the wrong use of a prepositional verb, since it will go off the meaning, it is in question that the worship is done incorrectly and that the act of worship is invalid in terms of Islamic law. Therefore, it is one of the most important duties to focus on and teach prepositional verbs to people who do not speak Arabic natively or do not know Arabic very well. In this study, we will examine how the meaning changes with the alteration of the prepositions included in the verbs in the surah Al- Baqarah and the comparison of the altered and terminological meanings.

Keywords: *Arabic Language, Syntax, Preposition, Verb, Surah Al- Baqarah.*

ÖNSÖZ

Arapça, tarih boyunca bilinen en eski dillerden birisi olma özelliğini taşımaktadır. Bu sebeple günümüze kadar bir çok eser arapça olarak yazılmıştır. Ana dili Arapça olmayan kişiler, bu eserleri okuma ve anlamlandırmada büyük problemler yaşamışlardır. İslamiyetin gelmesiyle birlikte Arap dilinin önemi artmış ve bir din dili haline gelmiştir. Çünkü İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim, Arapça olarak indirilmiştir. İslamiyetin Arap yarımadası dışına, farklı coğrafyalara yayılmasıyla; Arapça dışındaki dillere sahip olan milletlerin Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlayabilmesi için Arap dilini öğrenme ve öğretme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu sebeple çalışma içerisinde bir cümlenin doğru anlaşılmasındaki en önemli yapı taşı olma özelliğini taşıyan harf-i cerli fiiller, Bakara Sûresi üzerinde incelenmiştir.

Birinci bölümde Arap dilinin cümle yapısının oluşmasını sağlayan isim, fiil ve harfler hakkında kısa bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise Harf-i cerli fiiller hakkında öz bilgiler verip Bakara Sûresi incelemesi yapılmıştır.

Tez çalışmasının başlangıcından bitimine kadar kıymetli vakitlerini bana ayırarak yol gösteren, destek olan değerli danışman hocam Dr.Öğr.Üyesi İsmail Yüksek, tezimi okuyarak katkıda bulunan Dr.Öğr.Üyesi Halil İbrahim KOCABIYIK ve Dr.Öğr.Üyesi Mevlüt ÖZTÜRK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatım boyunca maddî manevî içten destekleriyle yanımda olan annem ve babama; akademik çalışmalar bağlamında tecrübelerinden yararlandığım hocalarıma şükranlarımı arz ederim.

Furkan Ağın

Kütahya, 2022

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :Furkan Ağın

Lisans : Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Yüksek Lisans : Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yabancı Dil : Arapça

İş Deneyimi

Milli Eğitim Bakanlığı : Öğretmen

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZGEÇMİŞ	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1
I. TEZİN YAZILMASINDAKİ İHTİYAÇ DURUMU, AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ	1
I. I.PROBLEM DURUMU	1
I. II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
I.III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	2
I. IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM: İSİMLER, FİİLLER VE HARFLER.....	4
1.1. İSİMLER.....	4
1.1.1.İsmin Çeşitleri.....	4
1.1.2. Masdar.....	4
1.1.3. İsm-i Fâil ve İsm-i Mef'ûl.....	4
1.1.4. Sıfat-ı Müşebbehe ve Mübâlaga-i İsm-i Fâil	4
1.1.5. İsm-i Tafdîl ve İsm-i Tasgîr	5
1.1.6. İsm-i Mensûb	5
1.1.7. İsm-i Âlet, İsm-i Zaman ve İsm-i Mekân.....	5
1.1.8. Müzekker ve Müennes.....	5
1.1.9. Mâ'rife ve Nekra.....	5
1.1.10. Müfred, Tesniye ve Cemî.....	6
1.2.FİİLLER.....	6
1.2.1.Zaman, Sayı, Cinsiyet ve Şahıs Açısından Fiiller.....	6
1.2.2. Ma'lum ve Mechûl Fiiller	6
1.2.3.Lâzım ve Müteaddî Fiiler.....	6
1.2.3.1.Lâzım(geçişsiz)Fiil.....	6
1.2.3.2.Müteaddî(geçişli)Fiil.....	6

1.2.4. Bâblar.....	7
1.2.4.1. İkinci Harfın Harekesine Göre Sülâsi Mücerred Fiillerin Altı Durumu	7
1.2.4.2. Mezîd Fiillerin Babları ve Çekimleri	7
1.2.4.3. Rubâî Mücerred Fiiler.....	9
1.2.4.4. Rubâî Mezîd Fiiler	9
1.3. HARFLER	10
1.3.1. Harf	10
1.3.1.1. Yapı Bakımından Harfler.....	10
1.3.1.2. İsimlerle Kullanılan Harfler	10
1.3.1.3. Fillerle Kullanılan Harfler.....	11
1.3.1.4. Hem Fiil ve Hem İsimle Müşterek Kullanılan Harfler	11
1.3.1.5. Sayıları Bakımından Harfler	11
1.3.2. Harf-i Cerler.....	11
İKİNCİ BÖLÜM: HARF-İ CERLİ FİİLLER VE BAKARA SÛRESİ İNCELEMESİ	12
2.1. HARF-İ CERLİ FİİLLER.....	12
2.2. BAKARA SÛRESİ.....	12
2.2.1. باب الألف	12
2.2.2. باب الباء	20
2.2.3. باب التاء	27
2.2.4. باب الثاء	30
2.2.5. باب الجيم	30
2.2.6. باب الحاء	35
2.2.7. باب الخاء	41
2.2.8. باب الدال	48
2.2.9. باب الذال	52
2.2.10. باب الراء	53
2.2.11. باب الزاي	60
2.2.12. باب السين	61
2.2.13. باب الشين	66
2.2.14. باب الصاد	69
2.2.15. باب الضاد	73
2.2.16. باب الطاء	76
2.2.17. باب الظاء	77
2.2.18. باب العين	78

2.2.19. باب الغين.....	87
2.2.20. باب الفاء.....	90
2.2.21. باب القاف.....	96
2.2.22. باب الكاف.....	105
2.2.23. باب اللام.....	111
2.2.24. باب الميم.....	113
2.2.25. باب النون.....	117
2.2.26. باب الهاء.....	122
2.2.27. باب الواو.....	123
2.2.28. باب الياء.....	126
İKİNCİ BÖLÜM ÖZETİ.....	128
KAYNAKÇA.....	160

KISALTMALAR

Ön.ver. : Önceden verildi

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi

h. : Hicrî

m. : Miladi

no. : Numara

nşr. : Neşreden

ö. : Ölüm tarihi

s. : Sayfa

şrh. : Şerh eden

vb. : ve benzeri

çev. : çeviren

DİB. : Diyanet İşleri Başkanlığı

Hz. : Hazreti

s.a.v. : Sallallâhü aleyhi vesellem

THK. : Tahkik eden kişi

ar. : Arkadaşları

GİRİŞ

I. TEZİN YAZILMASINDAKİ İHTİYAÇ DURUMU, AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

I. I.PROBLEM DURUMU

“Arapça, Kur’an-ı Kerim Hz. Peygambere indirilmeden önce Arap yarımadasında konuşulan yerel bir dildi. İslam’ın gelişi ile birlikte, Arap yarımadası dışına yayılmış ve nitekim günümüzde bir dünya dili haline gelmiştir.”¹İslam dinine indirilen Kur’an-ı Kerim, Müslümanlar üzerinde Arapçanın önemini ziyadesiyle artırmış ve dili Arapça olmayan Müslümanların İslam’ı daha iyi anlayabilmeleri için Arapçayı öğrenme ve öğretme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Arapçanın tarih boyunca gerek ırk ve gerekse coğrafya bakımından farklı toplumların kültürlerindeki rolü bilhassa islâm dininin temel kaynaklarından olan Kur’an-ı Kerîm, Hadis ve bunlara bağlı ilimlerin öğretimindeki gerekliliği herkesçe bilinen bir gerçektir, ayrıca uluslararası çok yönlü ilişkiler açısından Arapçanın bugünkü konum ve önemi ortadadır.²

Arap dilini sarf ve nahiv olmak üzere iki ana bölüm olarak ele alabiliriz: Nahiv ilmi, dili Arapça olmayan Müslümanların Kur’an-ı Kerimi yanlış okumasıyla zuhur eden bir ilim dalıdır, dilimize edat veya ilgeç olarak çevirdiğimiz harf-i cerler nahiv ilmi içerisinde incelenmektedir. Sarf ilmi ise; kelimenin aslını mâzî, muzârî, ism-i fâil ve ism-i meful gibi emsile-i muhtelif denenen şekillere sokmaktır.

Harf-i cerler bir veya birkaç harften oluşan küçük sözler ise de, bazen yerine göre bir cümlemin doğru anlaşılmasındaki en kilit yapı taşları olabilmektedir. Hatalı kullanılan harf-i cerler sadece yanlış anlamlara yol açmaz; zaman zaman kişiyi muhatap nezdinde mahcup edecek bazı durumlara da sebebiyet verebilir. Örneğin دعوت لك cümlesi ile muhatabımıza dua ettiğimiz anlaşılırken, دعوت عليك cümlesi ile ona beddua ettiğimiz ve hatta lanet okuduğumuz anlaşılacaktır. Bu sebeple harf-i cer ismini verdiğimiz bu söz grupları, fiillere anlam yüklemede son derece kritik bir öneme sahiptir.³

¹ Halil İbrahim Kocabıyık, *es-Suyûtî, Kitabü'l-Eşbâh ve'n-Nezâir fî'n-Nahv isimli eseri*,(Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013),s.1.

² Mustafa Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi Sarf*,(İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları, 2013),s.11.

³ Hüseyin Günday, *Arapça'da harf-i cerli fiiller*,(Bursa: Emin yayınları, 2014),s.13.

I. II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, harf-i cerli fiillerin doğru kullanımlarını sağlamak ve cümleye kattığı anlamlar hakkında farkındalık oluşturmaktır. Harf-i cerli fiiller birçok harf-i cer ile kullanılabilmekte ve bu sebeple birçok anlama delalet etmektedirler ve tefsirler için farklı yorumlara sebebiyet verirken müfessirler için büyük önem arz etmektedirler. Bu sebeple çalışmamda en uzun sûre olan bakara sûresi üzerinde harf-i cerli fiilleri incelenecektir.

I.III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Allah-ı Teâlâ (c.c.) Kur'an-ı Kerimi Arapça indirmiştir; Allah (c.c.), Arapların en fasihi olan Hz. Muhammedi (sav.); onu örnek alınız diye yollamış, birde kendisine vahiy vermiştir. İctihatlarındaki hata ihtimalleri olduğunda ise Allah (c.c.) onları hemen düzeltmiştir ve hak olan yolu bize beyan etmiştir. İndirilen bu yüce kitabın muhteviyâtı en fazla olan Sûresi ise Bakara Sûresidir. Bu sebepten harf-i cerli fiillerin incelenmesinin Bakara Sûresi üzerinde yapılması tercih edilmiştir.

Ana dili arapça olmayan ve arap dilini yeni öğrenen kişiler harf-i cerli fiilleri yanlış veya eksik kullanabilmektedirler, harf-i cerli fiiller birden fazla harf-i cer ile kullanılabilip birden fazla anlama gelebilmektedirler, örneğin; Arapçayı yeni öğrenen bir öğrenci ذهب fiilini gitti olarak öğrenmekte ve karşılaştığı bir arap dili metni içerisinde geçen ذهب fiilinin ب harf-i ceri ile kullanımında ise gene fiile gitti anlamını vermektedir, bunun sebebi harf-i cerlerin fiilin manasını değiştirebileceğini bilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmam ile öğrenciler, fiillerin harf-i cer almasıyla farklı anlamlara delalet ettiklerinin farkındalığını kazanırlar ve onları bir bütün olarak ele alırlar. Bir diğer önemi ise Kur'ân-ı Kerimin metluv vahiy olup, kendisi ile ibadet edilmesidir, Kur'ân-ı Kerimin dili Arapçadır ve arap dilinde ki harf-i cerlerin yanlış okunması, verilmek istenilen anlamın dışına çıkıp başka mânalara gelebilir, bu durum ise ibadetler de müşkilâta sebep açmaktadır. Harf-i cerlerin doğru kullanımı Kur'ân-ı Kerim'in doğru bir şekilde okunması üzerinde büyük önem arz etmektedir.

I. IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışması iki ana bölümden oluşmaktadır; birinci bölümde İsimler, Fiiller ve Hafler hakkında kısa bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise Harf-i Cerli Fiiller hakkında kısa bilgi verilmiş olup; Bakara Sûresi incelemesinde bulunulmuştur. Bakara sûresi üzerinde yapılacak uygulamalar ve bilgiler:

- 1) Her bir harf-i cer için bir inceleme yapılacaktır.
- 2) Bakara sûresi içerisindeki harf-i cerli fiiller belirlenecek ve babları hakkında bilgi verilecektir.
- 3) Harf-i cerli fiillerin lügat ve ıstılahi mânaları yazılacaktır.
- 4) Ayetlerin arapça metni, rakamı ve anlamı gösterilecek, ayetlerle ilgili bulabildiğim mühim bilgiler ve hükümler söylenecektir.
- 5) Çok geniş tefsir yöntemlerine girmeden müteallaklı olan harf-i cerler hakkında kısa bilgiler verilecektir.
- 6) Zemahşeri ve Neseî Tefsirlerinden yararlanılmıştır, tefsirlerin hem Arapçası hem Türkçesi bulunmaktadır, çeviri yapılan sayfalardan istifade edilmiştir.
- 7) Ayetlerin başına tırnak işareti konulmuştur.
- 8) İstifade edilmesi için müteallaksız harf-i cerler de yazılmış olup köşeli parantez içerisine alınmıştır.
- 9) Aynı kelime tekrarlandığı zaman, önceki geçen yazıya ihale edilecektir.
- 10) Kaynakça da Yüce Kur'an-ı kerim şerefi dolayısıyla ilk sıraya yazılmıştır.
- 11) Fiiller köklerine göre sıralanmıştır.
- 12) Harf-ü-lcer vb kelimeler, Türkçe'ye Farsça'dan geçtiği için, Harf-i cer şeklinde yazılmıştır.
- 13) Özet kısmı içerisinde 126 harf-i cerli fiil anlamları itibariyle, ayet numaraları ile birlikte kısaca yazılmıştır.
- 14) Kur'an-ı Kerim ve meali DİB. internet sitesinden alınmıştır.Erişim: 20.06.2021, <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/9/2-ayet-tefsiri>.

BİRİNCİ BÖLÜM: İSİMLER, FİİLLER VE HARFLER

1.1. İSİMLER

Arap Dilinde İsimler; Zamana bağlı olmadan kendi başına bir mânâsı olan kelimedir.⁴

1.1.1.İsmin Çeşitleri

İsim; Mutasarrıf ve Gayr-i mutasarrıf olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki olan Mutasarrıf isim; çekimi yapılan isimdir ve bu isim; hiçbir kelimeden türememiş; Câmid isim, bir fiil ve isimden türemiş; Müştâk isim olarak ikiye ayrılmaktadır. Gayr-i mutasarrıf isim ise; çekimi yapılmayan isimdir.⁵

1.1.2. Masdar

İş ve oluşu, şahsa ve zamana bağlı olmadan anlatan kelimelere “Masdar” denilir. Bu masdarlar; Mücerred, Mezîd, Mîm’li ve Diğer masdarlar olmak üzere dört kısma ayrılmaktadır.⁶

1.1.3. İsm-i Fâil ve İsm-i Mef’ûl

Fiilden türeyen, fiilin ifade ettiği işi yapan, etken sıfat fiile “ism-i fâil”, fiilden türeyen, fiilin ifade ettiği işten etkilenen yani edilgen sıfat-fiile ise “ism-i mef’ûl” denilir.⁷

1.1.4. Sıfat-ı Müşebbehe ve Mübâlaga-i İsm-i Fâil

Sıfat-ı Müşebbehe; İsm-i fâil nev’inden olup, türediği fiilin ifade ettiği güzellik, çirkinlik, sakatlık, kusurluk gibi sıfatlarda ve bazı duygularda devamlık ifade eden müştak bir kelimedir.⁸ Mübâlaga-i İsm-i fâil ise; Bir varlıkta, bir niteliğin aşırı derecede bulunduğunu gösteren, fiilden türeyen, sıfat cinsinden isimlerdir. Kelimenin anlamının başına “pek, çok, fazla, gayet ve dâima” kelimelerinden birisi getirilir.⁹

⁴ Çörtü, *Ön.ver.*,s.80.

⁵ Çörtü, *Ön.ver.*,s.81.

⁶ Çörtü, *Ön.ver.*,s.430.

⁷ Mustafa Galâyînî, *Câmiû’-d-Dürûsi’-l-Arabiyye*, Thk. Doktor Abdu’l-Naîm ve ar., c.3, (Beyrut: Mektebetü’l-Asriyye, 1912), s.280-282.

⁸ Çörtü, *Ön.ver.*,s.463.

⁹ Çörtü, *Ön.ver.*,s.470.

1.1.5. İsm-i Tafdîl ve İsm-i Tasgîr

Bir varlıktaki bir vasfın, bir niteliğin başka varlıklardan daha üstün olduğunu gösteren ve Fiilden türeyen isime; ism-i tafdîl,¹⁰ Azlık ve küçüklük ifade etmek ve hor görmek için kullanılan isme ise ism-i tasgîr denilmektedir.¹¹

1.1.6. İsm-i Mensûb

Bir yere, bir din veya mezhebe yahut herhangi bir şeye mensûb olmayı bildiren, isimden türeyen ve sonu meksûr “çift ya” olan isimlere denilir.¹²

1.1.7. İsm-i Âlet, İsm-i Zaman ve İsm-i Mekân

Müteaddi ve Sülâsi fiilden türeyen, İşlediği işi ifâde eden fiilden yapılan âlet ismine İsm-i Âlet; Bir fiilin vuku bulduğu yeri ve zamanı gösteren, fiilden türemiş isimlere ise İsm-i Zaman ve İsm-i Mekân denilir.¹³

1.1.8. Müzekker ve Müennes

Arapçada kelimeler delâlet ettikleri varlıkların erkek veya dişi oluşları veya böyle kabul edilmelerine göre ikiye ayrılır; Bunlardan birincisi dişilik anlamına gelen ve üç alamet üzere bilinen Müennestir; alametlerinden birincisi: kelime içerisinde bitişik tâ- yuvarlak veya kapalı tâ olması, ikincisi; Tâ-i te'nîs – yuvarlak tâ bulunması, üçüncüsü ise kelime içerisinde elif-i maksure – uzun elif bulunmasıdır. Erkeklik ifade eden Müzekker ise; Te'nîs alâmeti bulunmayan hakiki müzekker ve manevî, erkek kabul edilen müzekker olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.¹⁴

1.1.9. Mâ'rife ve Nekra

Mâ'rife; Muayyen bir nesneyi gösteren altı çeşit isimden oluşmaktadır. Bu isimler; harf-i tarif, Özel isimler, Zamir, İsm-i mevsûl, İsm-i işaret ve mâ'rife isme muzâf olan isimler olarak adlandırılırlar.¹⁵

Nekra; Belirsiz bir nesneyi gösteren, başına harf-i târif almayan ve diğer mâ'rife şartlarını taşımayan isimlere denilmektedir.¹⁶

¹⁰ İmâm'ü- Cemâleddîn Ebî Muhammed- Abdullâh İbn Yûsuf İbn-i Hîşâm, *Şerh 'u- Şuzûr 'u- zeheb Fî Ma'rifeti Kelâmi' l –Arab*, Thk. Lecnet'ü et- Tahkîk Fî Dâr'î İhyâ-i et-Türâsi, 1. Baskı, (Beyrut: Dâru İhyâ'î- et-Türâs'î- el-Arabiyye, 2001), s.212.

¹¹ Çörtü, *Ön.ver.*, s.482.

¹² Çörtü, *Ön.ver.*, s.489.

¹³ Çörtü, *Ön.ver.*, s.496-503.

¹⁴ Çörtü, *Ön.ver.*, s.504-505.

¹⁵ Çörtü, *Ön.ver.*, s.504-808-509.

1.1.10. Müfred, Tesniye ve Cemî

Bir tek varlığa delâlet eden kelimelere Müfred, İki varlığa delâlet eden kelimelere Tesniye, İkiden fazla varlıklara delâlet eden kelimelere ise cemî denilmektedir.¹⁷

1.2.FİİLLER

1.2.1.Zaman, Sayı, Cinsiyet ve Şahıs Açısından Fiiller

Arapçada zaman ve özelliği bakımından altı cins fiil vardır. Bu fiiller; Mâzi, Muzâri, Emir, Nehiy, Taaccüb, Medh ve Zem olarak isimlendirilirken, sayı bakımından fiiller ise: Bir şahsa delalet eden Müfred; iki şahsa delalet eden Tesniye ve ikiden fazla şahsa delalet eden, Cemî olmak üzere üçe ayrılır.¹⁸

Şahıs bakımından fiiler; birinci şahıs kişiye mütekellim; ikinci şahıs kişilere Muhâtab ve üçüncü şahıs kişilere Gâib olmak üzere üç farklı şekilde nitelendirilmiştir. Müzekkerlik ve Müenneslik bakımından fiiller ise; erkek “Müzekker” ve dişi “Müennes” olmak üzere ikiye ayrılmıştır.¹⁹

1.2.2. Ma'lum ve Mechûl Fiiller

Arap dili içerisinde, Fâili bilinen fiillere Ma'lum; fâili belli olmayıp, mef'ûlünü merfûlaştırıp nâib-i fâil olarak alan fiillere ise Mechûl denilmektedir.²⁰

1.2.3.Lâzım ve Müteaddî Fiiler

1.2.3.1.Lâzım(geçişsiz)Fiil

Mef'ûlleri doğrudan doğruya almayıp harf-i cerler yardımı ile alan fiillerdir. Bir fiil söylendiği zaman işiten kimse, kimi, neyi sorularını sormaya mecbur olmazsa, bu fiillere lâzım fiil denilir.²¹

1.2.3.2.Müteaddî(geçişli)Fiil

Mef'ûlü doğrudan doğruya alan yani harf-i çersiz bir şekilde alan fiillerdir. . Bir fiil söylendiği zaman işiten kimse, kimi, neyi sorularını sormaya mecbur olursa, bu fiillere müteaddî fiil denilir.²²

¹⁶ Çörtü, *Ön.ver.*,s.504-808-509.

¹⁷ Çörtü, *Ön.ver.*,s.517-522.

¹⁸ Çörtü, *Ön.ver.*,s.101.

¹⁹ Çörtü, *Ön.ver.*,s.102.

²⁰ Çörtü, *Ön.ver.*,s.103.

²¹ Çörtü, *Ön.ver.*,s.103.

²² Çörtü, *Ön.ver.*,s.104.

1.2.4. Bâblar

Sülâsi mücerred fiillerin mâzî ve muzârîdeki ikinci harfin harekesine ve mezîd fiillerin masdarlarına bab denilir.²³

1.2.4.1. İkinci Harfin Harekesine Göre Sülâsi Mücerred Fiillerin Altı

Durumu

Sülâsi mücerred fiillerin mâzî ve muzârî durumları verilmiştir.²⁴

Birinci bâb	Zamme	Fetha	يَفْعَلُ	فَعَلَ
İkinci bâb	Kesra	Fetha	يَفْعَلُ	فَعَلَ
Üçüncü bâb	Fetha	Fetha	يَفْعَلُ	فَعَلَ
Dördüncü bâb	Fetha	Kesra	يَفْعَلُ	فَعَلَ
Beşinci bâb	Zamme	Zamme	يَفْعَلُ	فَعَلَ
Altıncı bâb	Kesra	Kesra	يَفْعَلُ	فَعَلَ

1.2.4.2. Mezîd Fiillerin Babları ve Çekimleri

1.2.4.2.1. Sülâsi Mücerred Fiile Bir Harf İlâveli Rubâî Bâblar

1) (أَفْعَلَنَ) Bâbı: Mâzîsi (إِفْعَالٌ)²⁵

Ma'lûm	يُفَعِّلُونَ	يُفَعِّلَانِ	يُفَعِّلُ
Mechûl	يُفَعِّلُونَ	يُفَعِّلَانِ	يُفَعِّلُ

2) (تَفَعَّلَ) Bâbı: Mâzîsi (فَعَّلَ)²⁶

Ma'lûm	يُفَعِّلُونَ	يُفَعِّلَانِ	يُفَعِّلُ
Mechûl	يُفَعِّلُونَ	يُفَعِّلَانِ	يُفَعِّلُ

3) (مُفَاعَلَ) Bâbı: Mâzîsi (فَاعَلَ)²⁷

Ma'lûm	يُفَاعِلُونَ	يُفَاعِلَانِ	يُفَاعِلُ
Mechûl	يُفَاعِلُونَ	يُفَاعِلَانِ	يُفَاعِلُ

²³ Çörtü, Ön.ver.,s.125.

²⁴ Çörtü, Ön.ver.,s.125.

²⁵ Çörtü, Ön.ver.,s.129.

²⁶ Çörtü, Ön.ver.,s.129.

²⁷ Çörtü, Ön.ver.,s.129.

1.2.4.2.2. Sülâsi Mücerred Fiile İki Harf İlâveli Humâsî Bâblar

1) (اِنْفَعَلَ) Bâbı: Mâzîsi (اِنْفَعَلْ)²⁸

Ma'lûm	يَنْفَعِلُونَ	يَنْفَعِلَانِ	يَنْفَعِلُ
Mechûl	-	-	-

2) (اِفْتَعَلَ) Bâbı: Mâzîsi (اِفْتَعَلْ)²⁹

Ma'lûm	يَفْتَعِلُونَ	يَفْتَعِلَانِ	يَفْتَعِلُ
Mechûl	يَفْتَعِلُونَ	يَفْتَعِلَانِ	يَفْتَعِلُ

3) (اِفْعَلَّ) Bâbı: Mâzîsi (اِفْعَلَّ)³⁰

Ma'lûm	يَفْعَلُونَ	يَفْعَلَانِ	يَفْعَلُ
Mechûl	-	-	-

4) (تَفَعَّلَ) Bâbı: Mâzîsi (تَفَعَّلْ)³¹

Ma'lûm	يَتَفَعَّلُونَ	يَتَفَعَّلَانِ	يَتَفَعَّلُ
Mechûl	يَتَفَعَّلُونَ	يَتَفَعَّلَانِ	يَتَفَعَّلُ

5) (تَفَاعَلَ) Bâbı: Mâzîsi (تَفَاعَلَ)³²

Ma'lûm	يَتَفَاعَلُونَ	يَتَفَاعَلَانِ	يَتَفَاعَلُ
Mechûl	يَتَفَاعَلُونَ	يَتَفَاعَلَانِ	يَتَفَاعَلُ

1.2.4.2.3. Sülâsi Mücerred Fiile Üç Harf İlâveli Sûdâsî Bâblar

1) (اِسْتَفْعَلَ) Bâbı: Mâzîsi (اِسْتَفْعَلْ)³³

Ma'lûm	يَسْتَفْعِلُونَ	يَسْتَفْعِلَانِ	يَسْتَفْعِلُ
Mechûl	يَسْتَفْعِلُونَ	يَسْتَفْعِلَانِ	يَسْتَفْعِلُ

2) (اِفْعِلَّ) Bâbı: Mâzîsi (اِفْعِلَّ)³⁴

Ma'lûm	يَفْعَلُونَ	يَفْعَلَانِ	يَفْعَلُ
Mechûl	-	-	-

²⁸ Çörtü, Ö.n.ver.,s.130-131.

²⁹ Çörtü, Ö.n.ver.,s.130-131.

³⁰ Çörtü, Ö.n.ver.,s.130-131.

³¹ Çörtü, Ö.n.ver.,s.130-131.

³² Çörtü, Ö.n.ver.,s.130-131.

³³ Çörtü, Ö.n.ver.,s. 131-132.

³⁴ Çörtü, Ö.n.ver.,s. 131-132.

35 (اِفْعَوْ عَلَ) Bâbı: Mâzîsi (اِفْعَوْ عَلَ) 35

Ma'lûm	يَفْعَوْ عَلَوْنَ	يَفْعَوْ عَلَانِ	يَفْعَوْ عَلُ
Mechûl	يَفْعَوْ عَلَوْنَ	يَفْعَوْ عَلَانِ	يَفْعَوْ عَلُ

36 (اِفْعَوْلَ) Bâbı: Mâzîsi (اِفْعَوْلَ) 36

Ma'lûm	يَفْعَوْلُونَ	يَفْعَوْلَانِ	يَفْعَوْلُ
Mechûl	يَفْعَوْلُونَ	يَفْعَوْلَانِ	يَفْعَوْلُ

1.2.4.3. Rubâî Mücerred Fiiler

37 (فَعَّلَ) Bâbı: Mâzîsi (فَعَّلَ) 37

Ma'lûm	يُفَعِّلُونَ	يُفَعِّلَانِ	يُفَعِّلُ
Mechûl	يُفَعِّلُونَ	يُفَعِّلَانِ	يُفَعِّلُ

1.2.4.4. Rubâî Mezîd Fiiler

1.2.4.4.1. Rubâî Mücerred Fiile Bir Harf İlâveli Humâsî Bâb

38 (تَفَعَّلَ) Bâbı: Mâzîsi (تَفَعَّلَ) 38

Ma'lûm	يَتَفَعَّلُونَ	يَتَفَعَّلَانِ	يَتَفَعَّلُ
Mechûl	-	-	-

1.2.4.4.2. Rubâî Mücerred Fiile İki Harf İlâveli Sûdâsî Bâb

39 (اِفْعَلَّلَ) Bâbı: Mâzîsi (اِفْعَلَّلَ) 39

Ma'lûm	يُفْعَلِّلُونَ	يُفْعَلِّلَانِ	يُفْعَلِّلُ
Mechûl	يُفْعَلِّلُونَ	يُفْعَلِّلَانِ	يُفْعَلِّلُ

40 (اِفْعَلَّلَ) Bâbı: Mâzîsi (اِفْعَلَّلَ) 40

Ma'lûm	يُفْعَلِّلُونَ	يُفْعَلِّلَانِ	يُفْعَلِّلُ
Mechûl	يُفْعَلِّلُونَ	يُفْعَلِّلَانِ	يُفْعَلِّلُ

³⁵ Çörtü, Ö.n.ver.,s. 131-132.

³⁶ Çörtü, Ö.n.ver.,s. 131-132.

³⁷ Çörtü, Ö.n.ver.,s.132.

³⁸ Çörtü, Ö.n.ver.,s.132-133.

³⁹ Çörtü, Ö.n.ver.,s.132-133.

⁴⁰ Çörtü, Ö.n.ver.,s.132-133.

1.3. HARFLER

1.3.1. Harf

Harf, yalnız başına bir mâna ifâde etmeyen, isim ve fiillerle beraber bulunduğu bir mâna ifâde eden kelimedir.⁴¹ Arap alfabesinde 28 harf vardır. Yazı, sağdan sola doğru yazılır. Arapçadaki sesleri gösteren bu harfler yalnız başlarına veya bir kelime içindekiyerlerinin başta, ortada ve sonda olmasına göre değişik biçimlerde yazılırlar. Arap dilindeki harflerin 22 tanesi yazı içerisinde, hem kendisinden önceki, hemde sonraki harfle birleşirken, 6 tanesi ise yalnız kendisinden önceki harfle birleşir.⁴²

1.3.1.1. Yapı Bakımından Harfler

1.3.1.1.1. İlet Harfleri

Elif (ا), vâv (و),ve yâ (ي) harfleri illet harfleridir, bir harfin illet harfi sayılabilmesi için onun kelimenin asıl harfinden olması gerekir.⁴³

1.3.1.1.2. Med Harfleri

Med harfleri, illet harfleri gibi Elif (ا), vâv (و),ve yâ (ي) gibi üç harften oluşmaktadır, med harfi sayılabilmeleri için elif'den önceki harfin harekesi fetha, vâv'dan önceki harfin harekesi zamme, yâ'dan önceki harfin harekesi ise kesre olmalıdır.⁴⁴

1.3.1.1.3 Zâid Harfler

Bir harfi kaldırdığımızda mâna bozulmazsa, zâid harftir; bozulur ise kelimenin aslındandır, bu harfler şunlardır:⁴⁵ ا، ت، س، ل، م، ن، و، ه، ی

1.3.1.2. İsimlerle Kullanılan Harfler

Arap dilinde; isimlerle kullanılan harfler sekiz tanedir ve bu harfler; Harf-i cerrler, Yemin harfleri, İstisnâ harfleri, Nidâ harfleri, Hurûfu'l müşebbehe bi'l-fiil, Müfâce'e harfleri, Tafsîl harfleri, Tenbîh harfleri ve Harf-i tarif olarak isimlendirilirler.⁴⁶

⁴¹ Çörtü, *Ön.ver.*,s.91.

⁴² Mehmet Maksudoğlu. *Arapça Dil Bilgisi*,(Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1969),s.1.

⁴³ Çörtü, *Ön.ver.*,s.78.

⁴⁴ Çörtü, *Ön.ver.*,s.78.

⁴⁵ Çörtü, *Ön.ver.*,s.78.

⁴⁶ Çörtü, *Ön.ver.*,s.92.

1.3.1.3. Fillerle Kullanılan Harfler

Arap dilinde; fiillerle kullanılan harfler sekiz tanedir ve bu harfler; Fiil-i muzâriyi nasb eden harfler, Masdar harfleri, Şart harfleri, Fiil-i muzâriyi cezm eden harfler, Tahdîd harfleri, İstikbâl harfleri, Men ve azarlama harfleri ve Tahkîk harfi olarak isimlendirilirler.⁴⁷

1.3.1.4. Hem Fiil ve Hem İsimle Müşterek Kullanılan Harfler

Arap dilinde; Fiil ve İsimle müşterek kullanılan harfler sekiz tanedir ve bu harfler; Atıf harfleri, İstifhâm harfleri, Tefsir harfleri, İstintâc harfleri, Nefy harfleri, Cevap harfleri, Hurûfû's-sıla ve Meftûh lâmlar olarak isimlendirilirler.⁴⁸

1.3.1.5. Sayıları Bakımından Harfler

Arap dilinde; Onüç tane, Bir harfliler (الأحادية); Yirmialtı tane, İki harfliler (الثنائية); Yirmibeş tane, Üç harfliler (الثلاثية); Onbeş tane, Dört harfliler (الرباعية); Bir tane, beş harfli (الخماسي) olmak üzere beş farklı harf türü bulunmaktadır.⁴⁹

1.3.2. Harf-i Cerler

“Harf-i cerler, sadece isimlerden önce kullanılan ve başına geldiği ism-i mecrûr yapan harf ya da harf öbekleri olarak nitelendirilir.⁵⁰ cer harfine “çeken, ismin sonunu cer eden” anlamında el-cârr kendisinden sonraki isme de “Çekilen, cer harfiyle sonuna cer edilen” anlamında el-mecrûr denir.⁵¹

⁴⁷ Çörtü, *Ön.ver.*,s.93.

⁴⁸ Çörtü, *Ön.ver.*,s.94.

⁴⁹ Çörtü, *Ön.ver.*,s.98.

⁵⁰ Murat Serdar Şadoğlu, *Arap Dilinde Harf-i Cerler ve Kullanım Boyutları*,(İstanbul: İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2019),s.27.

⁵¹ Sanan Azimov, *Arap Dilinde Harf-i Cerler ve Kur'ân-ı Kerim'deki Kullanımları*,(İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Arap Dili ve Belâğatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013),s.13.

İKİNCİ BÖLÜM: HARF-İ CERLİ FİİLLER VE BAKARA SÛRESİ İNCELEMESİ

İkinci bölüm, tez çalışmasının ana bölümüdür; bu bölüm içerisinde harf-i cerli fiiller ve Bakara Sûresi hakkında genel bilgiler verildikten sonra harf-i cerli fiillerin Sûre içerisindeki yerleri, kökleri itibariyle alfabetik olarak sıralanmıştır, değişen harf-i cerlerin fiillere nasıl etki ettiği ayetler üzerinden incelenmiştir. Ayetler hakkında geniş tefsir metinlerine girilmeksizin mühim bilgiler verilmiştir, yapılan incelemeler sonuç kısmında özetlenmiştir.

2.1. HARF-İ CERLİ FİİLLER

Cümlelerin doğru anlaşılmasındaki en önemli yapı taşı olan harf-i cerler, dilimizde edat veya ilgeç, batı dilleri arasında ise prepozisyonlar olarak adlandırılmaktadırlar.⁵² Yanlış kullanılan müteallaklı harf-i cerler bizi muhatap karşısında mahcup edebilir, Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin Arapça olması ve ibadet maksadı ile kullanılması sırasında yapılan hatalar, ibadetin eksik veya yanlış olmasına sebebiyet verebilmektedir. Örneğin : **دَعَوْتُ أَلَك** dua etmek anlamına gelirken, **دَعَوْتُ عَلَيْكَ** beddua etmek anlamına gelmektedir.

2.2. BAKARA SÛRESİ

Bakara sûresindeki fiillerin harf-i cerlerle kullanımı ele alınacak olup, bu fiillerin köklerine göre sıralanması yapılmıştır.

2.2.1. باب الألف

2.2.1.1. (اتَّيَانُ), (يَأْتِي) أَتَى

Lügat anlamı olarak bu fiil; Bir yere gelmek-varmak, yakın olmak, uğramak, tüketmek, bitirmek, yok etmek, bir işi yapmak, cinsel ilişkide bulunmak,⁵³ getirmek, ortaya çıkarmak, vermek, görevi yerine getirmek, dikkatle ayrıntılarıyla suç işlemek, sonuçlandırmak, tamamlamak, anlamlarına gelmektedir.⁵⁴ **بِ, إِلَى, عَلَى** gibi harf-i cerler ile kullanılmaktadır.

⁵² Günday, *Ön.ver.*, s..xiii.

⁵³ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *el-Mu'cemü'l-vasît*, 4.Baskı, (Kahire: Mektebetu's-Şurûki'd-Devliyye, 2004), s.4.

⁵⁴ Serdar Mutçalı, *Arapça Türkçe Sözlük*, (İstanbul: Dağarcık Yayınları, 2012), s.14.

2.2.1.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; Getirmek, ortaya çıkarmak, vermek, görevi yerine getirmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁵

أتى fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ" ⁵⁶

"Kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre de siz getirin."

Nâkıs bir fiil olan etâ cem-i emr-i hâzır olarak gelmiştir ve ıstılahi anlamı : Bu âyette kelime muâraza yapmak, karşı koymak anlamına gelir. Yani "Bu Kur'ân'a bir sûre ile karşı koyun." demektir.⁵⁷

أتى fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁵⁸ وَأْتُوا بِهِ, ⁵⁹ نَأْتِ بِخَيْرٍ, ⁶⁰ يَأْتِي اللَّهَ بِأَمْرٍ, ⁶¹ يَأْتِ بِكُمْ, ⁶² فَأْتِ بِهَا ve ⁶³ يَأْتِي بِالشَّمْسِ .

2.2.1.1.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) 25. Âyet'i Kerime'de "ve utû fiili", çoğunluğun okuyuşuna göre meçhul fiil şeklindedir. Hârûn b. Mûsâ bunu ve etev şeklinde mâlûm fiil olarak okumuştur. Bu durumda anlam, "Hizmetçiler onlara rızıklarını getirir." şeklindedir. Çoğunluğun okunuşunda ise anlam, " İman edip sâlih amel işleyen ve cennete giren mü'minlere verilir." şeklindedir.⁶³

2.2.1.1.2. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Gelmek, türemek, çıkmak ,kaynaklanmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁴

أتى fiilinin من Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

⁵⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.14.

⁵⁶ El-Bakara 2/23.

⁵⁷ Ömer en-Nesefî, Ebû Hafs Necmüddîn Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Nesefî es-Semerkindî, *Et-teysîr Fi't-tefsîr*, Çev. Muhammed Coşkun, 1.baskı,c.1, (İstanbul :Türkiye Yazma Eseler Kurumu Başkanlığı Yayınları:150, Dinî İlimler Serisi:27, 2019), s.598.

⁵⁸ EL-Bakara 2/25.

⁵⁹ El-Bakara 2/106.

⁶⁰ El-Bakara 2/109.

⁶¹ El-Bakara 2/148.

⁶² El-Bakara 2/258.

⁶³ Ömer en-Nesefî, Ön.ver.,c.1,s.638.

⁶⁴ Günday, Ön.ver.,s.16.

"وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا النُّبُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اتَّقَى وَأَتَى النُّبُوتَ مِنْ أَوْبَاقِهَا" ⁶⁵

"Erdemlilik asla evlere arkalarından **gelip** girmeniz değildir; fakat erdemlilik kişinin Allah'a saygılı olmasıdır. Evlere kapılarından **gelin**."

Fiil-i Muzari ve Emr-i Hâzır Cem-i Müzekker olarak 2 farklı kalıpta gelmiştir ve ıstılahi anlamı : ""Evlere kapılarından **girin!**" Yani iş tutarken bunu o işin doğal veçhesine yaraşır biçimde; nasıl gerekiyorsa o şekilde ele alın ve aksi davranış sergilemeyin! Burada amaçlanan şey, Allah'ın bütün fiillerinin hiçbir şek ve şüphe şaibesinin oluşumuna mahal kalmayacak derecede hikmetli ve doğru olduğu inancını nefislere ve gönüllere sağlam biçimde perçinleyip yerleştirmektir."⁶⁶ Anlamındadır.

آتى fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁶⁷ وَأَنْ يَأْتِيَهُمْ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ ⁶⁸ , فَأَتَوْهُنَّ مِنْ ⁶⁹ , أَنْ يَأْتِيَكُمْ مِنْ ⁷⁰ , الْمَالِ ⁶⁹

2.2.1.1.2.1. Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1.) 210. Âyet'i Kerime'de "Allah'ın **gelmesi**", "Allah'ın emrinin ve azabının gelmesi demektir."⁷¹

[آتى: Vermek, sunmak, sağlamak, tedarik etmek, elverişli olmak, uymak anlamlarına gelmektedir.⁷² Bakara sûresi içerisinde ; 63-136-145-177-200-201-211-213-233-276 numaralı âyetler'de ل-من-فى-ب-على harf-i cerleri geçmektedir, ancak bunlar müteallak'lı harf-i cer olarak nitelendirilemezler, bu sebepten dolayı incelemede bulunulmayacaktır.]

2.2.1.2. (أَخَذُ), (يَأْخُذُ) ⁷³ أَخَذَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Almak, beraber götürmek, tutmak, elde etmek, ele geçirmek, kapmak, toplamak ,anlamak, çıkarmak, çıkarsamak, büyülemek,

⁶⁵ El-Bakara2/189.

⁶⁶ Zemaşşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemaşşerî (ö.538/1144), *El-keşşâf'an Hakâ'iki Ğavâmidü't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvîl Fî Vucûhi't- Te'vîl*, Çev. Ömer Çelik ve ar., 1.baskı, (İstanbul: Türkiye Yazma Eseler Kurumu Başkanlığı Yayınları:70, Dinî İlimler Serisi:7, 2016),s.634.

⁶⁷ El-Bakara2/210.

⁶⁸ El-Bakara2/222.

⁶⁹ El-Bakara2/247.

⁷⁰ El-Bakara2/248.

⁷¹ Zemaşşerî, Ön.ver.,s.676.

⁷² Mutçalı, Ön.ver.,s.14.

⁷³ Kendisini muzari bir fiil izlerse ; yapmaya başlamak veya neredeyse yapacak olma anlamlarını taşır.

etkilemek, cezbetmek, kazanmak, benimsemek, kabul etmek, içini kaplamak, sorumlu kılmak, götürmek, yönlendirmek, sevk etmek, yoksun bırakmak, azarlamak, ayıplamak, eleştirmek, yapmak, suçlamak, öğrenmek, bilgi olarak almak, sarhoş etmek, hazırlığını yapmak anlamlarına gelmektedir.⁷⁴

2.2.1.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak: Tutmak, elde etmek, kapmak, ele geçirmek, çok etkilemek, büyülemek, almak, kazanmak, benimsemek, zorla yaptırmak, suçlamak, yapmak, yönlendirmek, sevk etmek, anlamlarına gelmektedir.⁷⁵

أَخَذَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ"⁷⁶

"Ona, "Allah'tan kork!" dense gururu kendisini günaha sürükler."

Fiil, mâzi olarak gelmiştir ve 1. Bab özelliklerini taşımaktadır, İstilahî Anlamı ise: "İzzet-i nefsi onu eline aldı." Demek anlamına gelmektedir. Bâ harf-i cerri ehazethu ifadesinin sılasıdır. Ehaztuhu bi-kezâ sözü ile hameltühü alâ kezâ sözleri arasında fark yoktur.⁷⁷

2.2.1.2.2. م - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak: Almak, beraber götürmek, toplamak, anlamak, çıkarmak, çıkarsamak, büyülemek, etkilemek, cezbetmek anlamlarına gelmektedir.⁷⁸

أَخَذَ fiilinin م Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ"⁷⁹

"Öyle bir günden korkun ki, o gün kimse başkası için bir şey ödeyemez; hiç kimseden şefaât kabul olunmaz, hiçbir kimsenin yerine başkası kabul edilmez (fidye alınmaz); onlara asla yardım da yapılmaz."

⁷⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.18-19.

⁷⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.18-19.

⁷⁶ El-Bakara2/206.

⁷⁷ Ömer en-Neseî, Ebû Hafs Necmüddîn Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Neseî es-Semerkindî, *Et-teysîr Fi't-tefsîr*, 1.baskı,cilt 2, (İstanbul :Türkiye Yazma Eseler Kurumu Başkanlığı Yayınları:150, Dinî İlimler Serisi:27, 2020),s.426.

⁷⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.18-19.

⁷⁹ El-Bakara2/48.

Fiil nefyi ğâib ve meçhûl olarak gelmiştir, ıstılahi anlamı ise : kafirden kendisini ateşten kurtaracak bir fidye alınmaz; o, fidye olarak verecek bir şey de bulamaz demektir.⁸⁰

أَخَذَ fiilinin مِنْ harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁸¹ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا ⁸² , فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ ,

2.2.1.2.2.1. مِنْ - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) 260. Âyet'i Kerime'de geçen 4 kuş; tavus, horoz, karga ve güvercindir.⁸³

2.2.1.3. (مُؤَاخَذَةٌ), (يُؤَاخِذُ) أَخَذَ

أَخَذَ fiilinin مفاعلة babına alınmasıyla ortaya çıkmıştır, ب ve عَلَى harf-i cerleri ile kullanılır. Lügat anlamı olarak; azarlamak, cezalandırmak, kızmak gibi anlamda kullanılırken “لا تُوَاخِذْنِي” kalıbında ise özür dilerim, kusura bakmayın, mazur görün, bağışlayın mânalarına da gelmektedir.⁸⁴

2.2.1.3.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; azarlamak, kızmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁵

أَخَذَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ“⁸⁶

“Yeminlerinizin kasıtlı olmayanlarından dolayı Allah sizi sorumlu kılmaz, fakat kalplerinizin yöneldiği yeminden sizi sorumlu tutar.”

Fiil, mûzari olarak 2 defa geçmiştir ve ıstılahi anlam olarak ise: sorumlu tutmak anlamındadır.⁸⁷

2.2.1.4. (يُؤْذِنُ), (يُؤْذِنُ) أِذْنًا-أَذْنًا

Lügat anlamı olarak bu fiil; İzin vermek, dinlemek, kulak vermek, duymak anlamlarına gelmektedir.⁸⁸ ب- فى- ل- الى harf-i cerleri ile kullanılmaktadır.

⁸⁰ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.1, s.886.

⁸¹ El-Bakara2/229.

⁸² El-Bakara2/260.

⁸³ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.810.

⁸⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.19.

⁸⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.19.

⁸⁶ El-Bakara2/225.

⁸⁷ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.524, 526.

⁸⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.24.

2.2.1.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; İzin vermek ve duymak anlamlarına gelmektedir.⁸⁹

اَذِنَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ"⁹⁰

"Bunu yapmazsanız Allah ve resulü tarafından size bir savaş açıldığını bilin."

Fiil 4. Bab olan فَعَلَ – يَفْعَلُ kalıbıyla gelmiştir, ıstılahe anlamı; bilmek, anlamak, anlamlarına gelmektedir.⁹¹

[⁹² أَكَلَ: Yemek yemek anlamındadır. Bakara sûresi içerisinde في- من harf-i cerleri ile kullanılmaktadır, ancak bunlar müteallak'lı harf-i cer olarak nitelendirilemezler, bu sebepten dolayı incelemede bulunulmayacaktır.]

2.2.1.5. (أَمَانَةٌ), (يَأْمَنُ) أَمْنٌ

Lügat anlamı olarak bu fiil; İçi rahat olmak ve korkmamak, dürüst olmak, huzurlu olmak,⁹³ أَمِنَ olarak ise güven verici olmak, korkmamak, hıyanetten uzak olmak,⁹⁴ م harf-i cer'i ile emniyette olmak, عَلَى harf-i cer'i ile de güvenmek, güven duymak anlamlarına gelmektedir.⁹⁵

2.2.1.5.1. (إِيمَانٌ), (يُؤْمِنُ) آمَنَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Tastik etmek,⁹⁶ Mü'min olmak, Allah'a inanmak, imân etmek, güveni olmak, doğrulamak, tasdik etmek, vekil atamak anlamlarına gelmektedir,⁹⁷ آمَنَ fiilinin افعال babına alınmasıyla zuhur etmektedir ve عَلَى-ب harf-i cerleri ile kullanılmaktadır. [Bakara sûresi içerisinde ل ve مع harf-i cerleri ile de geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildirler.]

⁸⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.24.

⁹⁰ El-Bakara2/279.

⁹¹ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.838.

⁹² Özdemir,Hikmet,Arapça Türkçe Sözlük,Çelik Yayınevi,İstanbul 2014,s.12.

⁹³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.44-45.

⁹⁴ Ebû Abdurrahmân, Halil b. Ahmed, Ferâhîdî, *Kitâbü'l-Ayn*, cilt 1,(Beyrut :Dâru'l- Kütüb el-ilmîye, 2003),s.90.

⁹⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.44-45.

⁹⁶ Ferâhîdî, *Ön.ver.*,s.90.

⁹⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.45.

2.2.1.5.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; Tastik etmek,⁹⁸ Allah'a inanmak, imân etmek, güveni olmak, doğrulamak, vekil atamak anlamlarına gelmektedir.⁹⁹

آمن fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ"¹⁰⁰

"(Onlar) gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar."

Fiil muzâri olarak gelmiştir, ıstılahi anlamı; " İman ederler." İman kelimesi dilde tasdik anlamına gelir. Âmene bihi ve âmene lehu şeklinde bihi ve lehu harf-i cerleri ile kullanılır ve "Onu doğruladı." anlamına gelir. Amenehu şeklindeki kullanım ise, "Onun için eman sağladı." anlamına gelmektedir.¹⁰¹

آمن fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ¹⁰²يُؤْمِنُونَ بِمَا, ¹⁰³أَمَّنَا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ, ¹⁰⁴وَأَمِنُوا بِمَا, ¹⁰⁵مَنْ أَمَّنَ بِاللَّهِ, ¹⁰⁶فَقُولُوا أَمَّنًا, ¹⁰⁷أَقْتُوْمُنُونَ بِ, ¹⁰⁸يُؤْمِنُونَ بِهِ, ¹⁰⁹مَنْ أَمَّنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ, ¹¹⁰يُؤْمِنُ بِاللَّهِ, ¹¹¹يُؤْمِنُ بِاللَّهِ, ¹¹²فَإِنْ أَمَّنُوا بِمِثْلِ مَا أَمَّنْتُمْ بِهِ, ¹¹³مَنْ أَمَّنَ بِاللَّهِ, ¹¹⁴وَلْيُؤْمِنُوا بِهِ, ¹¹⁵يُؤْمِنُ بِاللَّهِ, ¹¹⁶وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ, ¹¹⁷وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ, ¹¹⁸أَمَّنَ ve ¹¹⁹الرَّسُولُ بِمَا.

2.2.1.5.1.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) 85. Âyet'i Kerime'de "Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?" sorusu inkâr, kınama ve tehdit anlamları taşıyan bir

⁹⁸ Ferâhîdî, *Ön.ver.*,s.90.

⁹⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.45.

¹⁰⁰ El-Bakara2/3.

¹⁰¹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.1,s.338.

¹⁰² El-Bakara2/4.

¹⁰³ El-Bakara2/8.

¹⁰⁴ El-Bakara2/41.

¹⁰⁵ El-Bakara2/62.

¹⁰⁶ El-Bakara2/85.

¹⁰⁷ El-Bakara2/91.

¹⁰⁸ El-Bakara2/121.

¹⁰⁹ El-Bakara2/126.

¹¹⁰ El-Bakara2/136.

¹¹¹ El-Bakara2/137.

¹¹² El-Bakara2/177.

¹¹³ El-Bakara2/186.

¹¹⁴ El-Bakara2/228.

¹¹⁵ El-Bakara2/232.

¹¹⁶ El-Bakara2/256.

¹¹⁷ El-Bakara2/264.

¹¹⁸ El-Bakara2/285.

sorudur. Yani anlamı, “Demek sadece kendi esirlerinizin fidyelerini ödüyor, başkalarının esirlerinin fidyelerini ödemiyorsunuz?” şeklindedir.¹¹⁹

- 2) 121. Âyet’i Kerime’de “Kendilerine kitap verdiğimiz” sözünden kasıt Ehl-i Kitab ’ın mü’minleridir, “onu hakkıyla okuyup izlerler,” onu tahrif etmezler ve Peygamber (s.a.)’in sıfatlarından orada zikredilen gerçekleri değiştirmezler.”¹²⁰
- 3) 177. Âyet’i Kerime’de geçen “Asıl iyilik Allah’a... iman eden kimse (...)dir” ifadesi, muzâfın hazfedilmesiyle ilgili yorum üzere yapılanmıştır ki, bu da البرُّ من آمنٌ yani, asıl iyilik Allah’a... iman eden kimsenin iyiliğidir” şeklinde tevil edilir.¹²¹
- 4) ل ve مع harf-i cerleri ile de geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.

[اثم : Günah işlemek, günaha girmek anlamlarındadır¹²²; Bakara sûresi içerisinde 173,203 âyetlerin’de على harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

[اذى : Eziyet, acı çekmek, zarar görmek; اذى , اذى : zarar, kötülük, acı, kaza, kusur, kabahat, yaramazlık, zarar vermek, bir kötülükte bulunmak anlamlarındadır¹²³; Bakara sûresi içerisinde 196,262 âyetlerin’de ل,من harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.1.6. (امارة) - (أمر), (يأمر) أمر

Lügat anlamı olarak bu fiil; emretmek, komut vermek, talimat vermek anlamına gelirken; إمارة kelimesi ile başkan, lider, emir olmak; anlamlarına gelmektedir ve ب harf-i cer’i ile kullanılmaktadır¹²⁴; [Bakara sûresi içerisinde 275. Âyet’i kerîme de الى harf-i cer’i ile de geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

¹¹⁹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.1, s.1090.

¹²⁰ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.496.

¹²¹ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.592.

¹²² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.16.

¹²³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.25.

¹²⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.41.

2.2.1.6.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; emretmek, komut vermek, talimat vermek anlamlarına gelmektedir.¹²⁵

أمر fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"الَّذِينَ يَتَّقُونَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ" ¹²⁶

"Onlar ki, iyice pekiştirdikten sonra da Allah'a verdikleri sözden dönerler, Allah'ın birleştirilmesini emrettiğini ayırırlar."

Mâzi fiil olarak gelen "أَمَرَ ب" 1. Bab özelliklerini taşımaktadır. Istılâhi mânâsı ise: emretmek anlamındadır. Bu münafıkların niteliklerindendir. Yani, "Allah'ın hakkını ve insanların haklarını zayi eden" anlamındadır.¹²⁷

أمر fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ¹²⁸يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ, ¹²⁹يَأْمُرُكُمْ بِهِ, ¹³⁰يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ, ¹³¹يَأْمُرُكُمْ بِأَلْفَحْشَاءٍ

2.2.1.6.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) 44. Âyet'i Kerime'de "İnsanlara iyiliği emrediyorsunuz." cümlesindeki el-birr (iyilik) kelimesi Sarf açısından, âlime fiili gibi sülâsî veznedir. İyi anlamında sıfat hâli fethalı olarak el-berr ve el-bârr şeklinde kullanılır. Süddî'ye göre bu âyetteki anlamı "Kendiniz isyan ettiğiniz hâlde insanlara Allah'a itaat etmeyi mi emrediyorsunuz?" şeklindedir.¹³²

2.2.2. باب الباء

[بث : Yaymak, dağıtmak anlamlarına gelmektedir.¹³³ Bakara sûresi içerisinde 164. Âyet'i kerime de فى harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[بَخَسَ : Bir şeyin haksız olarak değerini azaltmak, küçültmek, düşürmek, ihmal etmek, haksızlık yapmak, değer yitirmek, hakkını yemek anlamlarına

¹²⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.41.

¹²⁶ El-Bakara2/27.

¹²⁷ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.1,s.678.

¹²⁸ El-Bakara2/44.

¹²⁹ El-Bakara2/93.

¹³⁰ El-Bakara2/169.

¹³¹ El-Bakara2/268.

¹³² Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.1,s.864.

¹³³ Özdemir, Ön.ver.,s.18.

gelmektedir.¹³⁴ Bakara sûresi içerisinde 282. Âyet’i kerîme de من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

[(بَدَا) :Görünmek, belirlemek, ortaya çıkmak, gibi görünmek, gibi gelmek, iyi ve doğru görünmek,(يَدُوْا) galiba, görünüşe bakılırsa, anlamlarına gelmektedir ve de ل harf-i cer’i ile kullanılmaktadır.¹³⁵ Bakara sûresi içerisinde 284. Âyet’i kerîme de فى harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.2.1. (بَرَأَ) (يَبْرِئُ) بَرَأَ

Anlamı; “Allah” bir şeyi yaratmak, بَرَأَ (بِرَاءَةٌ) بَرَأَ: “من” ile suç-ayıp-kusur ve kabahatten uzak olmak, temizlenmek, kurtulmak, iyileşmek, بَرَأَ iyileşmek, şifa bulmak anlamlarına gelmektedir.¹³⁶

2.2.2.1.1. (تَبَرَّأَ), (يَتَبَرَّأُ) تَبَرَّأَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Temize çıkarmak, kendini kurtarmak, beraat etmek, masum ve suçsuz olduğunu beyan etmek, bir zandan-suçlamadan temizlenmek, sorumluluk ve mesuliyetten kurtulmak anlamlarına gelmektedir.¹³⁷

2.2.2.1.1.1. من - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; bir zandan-suçlamadan temizlenmek, sorumluluk ve mesuliyetten kurtulmak anlamlarına gelmektedir.¹³⁸

Fiilin من Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا " ¹³⁹

“İzleyenler şöyle derler: “Ne olurdu, bize ikinci bir fırsat verilseydi de, şimdi onlar bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzaklaşsaydık!””

Fiil Âyet’i Kerime’de muzâri olarak iki farklı yerde تَعَلَّل kalıbıyla geçmiştir, İstılâhi Anlamı; uzaklaşmak, beri olmak anlamındadır.¹⁴⁰

¹³⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.62.

¹³⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.67.

¹³⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.69.

¹³⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.69.

¹³⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.69.

¹³⁹ El-Bakara2/167.

¹⁴⁰ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.284.

2.2.2.2. بُرُزَ (يَبْرُزُ) بُرُزَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Ortaya çıkmak, belirmek, (عن) çıkıntı oluşturmak, öne çıkmak, dikkat çekmek, (في - على) geçmek, üstün olmak, (ل) meydan okumak, belirmek, ortaya çıkmak, boy göstermek, yer almak anlamlarına gelmektedir.¹⁴¹

2.2.2.2.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; meydan okumak, belirmek, ortaya çıkmak, boy göstermek, yer almak anlamlarına gelmektedir.¹⁴²

فِيلِينِ Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ"

"Câlût ve askerlerinin karşısına çıkınca da "Rabbimiz! Bizi sabırla donat, bize sebat ver ve inkârcı topluluğa karşı bize yardım et!" diye niyazda bulundular."

Fiil-i mâzi ve cem-i olarak gelmiş olup, 1. Bab özelliklerini taşımaktadır. İstilahî Anlamı; Berâz boşluk arazi demektir yani " Câlût ve askerleriyle savaşa tutuştuklarında" ifadesi onlarla savaşmak için ortaya çıktıklarında demektir.¹⁴³

[(بَشَارَةٌ، بَشْرَى)، (يَبْشُرُ) بَشْرَ (يَبْشُرُ) بَشْرًا] : Sevinmek, mutlu olmak, (بَشْرَ) kabuğunu soymak, rendelemek, (بَشْرَ) müjdelemek, haberini getirmek, inancı yaymak, propagandasını yapmak anlamlarına gelmektedir ve ب harf-i cer-i ile kullanılmaktadır¹⁴⁴ ancak bakara sûresi içerisinde 97. Âyet'i kerîme de ل harf-i cer'i ile geçmektedir, harf-i cer بشرى kelimesinden bir önce gelen هدى kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.]

2.2.2.3. بَصَرَ (يَبْصُرُ) بَصَرَ

Bu fiil ب harf-i cer-i ile kullanılmakta olup; bakmak, görmek, anlamak, idrak etmek anlamlarına gelmektedir.¹⁴⁵

2.2.2.3.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; bakmak, görmek, anlamak, idrak etmek anlamlarına gelmektedir.¹⁴⁶

¹⁴¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.73.

¹⁴² Mutçalı, Ön.ver.,s.73.

¹⁴³ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.642.

¹⁴⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.82.

¹⁴⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.84.

Harf-i Cer' i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" وَاللّٰهُ بَصِيْرٌ بِمَا يَعْمَلُوْنَ" ¹⁴⁷

"Allah onların yapmakta olduklarını eksiksiz görür."

بَصِيْرٌ Fiili sülâsî mücerred fiillerden 1.bab olan يَفْعُلْ-فَعَلَ kalıbındandır, بَصَرٌ kelimesi ise فَعِيلٌ vezni olarak gelmiştir. Istilâhi mânâsı: görmek anlamındadır: "Allah onların yaptıklarını görür." "Yani küfür ve günah türünden amellerini görür, hiçbir şey O'na gizli kalmaz ve onlara dünyada rezillik ve zilletle, âhirette de ceza ile karşılık verir. Kıraat imamlarının çoğu bu fiili üçüncü şahıs formunda [ya'melûn (yaptıklarını) şeklinde] okurken Ya'kûb muhatap formunda [ta'melûn (yaptıklarınızı) şeklinde] okumuştur."¹⁴⁸

[بَعَثَ (يَبْعَثُ) harf-i cerleri ile; göndermek, sevk etmek, elçi olarak göndermek, koku çıkarmak, ses ve duman çıkarmak, ortaya çıkmasına sebep olmak, diriltmek, canlandırmak, ihya etmek, unutulmuş şeyi yeniden meydana çıkarmak, uyandırmak anlamlarına gelmekte¹⁴⁹ olup bakara sûresi içerisinde 129-246-247. Âyet'i kerîme de فِى ل-مِنْ-فِى harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.2.4. بَلَّاءٌ (يَبْلُؤُ) (يَبْلُؤُ)

[Denemek, sınamak, incelemek, hayır ve şer ile sınamak,¹⁵⁰ teste tabi tutmak, tecrübe etmek, yaşamak, çok yormak, hırpalamak, başını belaya-sıkıntıya sokmak anlamlarına gelmekte olup bakara sûresi içerisinde 155. Âyet'i kerîme de ب harf-i cer-i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.2.4.1. اِبْتَلَى (يَبْتَلِي) (يَبْتَلِي)

Lügat anlamı olarak bu fiil; İmtihan etmek, denemek, sınamak, (ب)sinamak, istila etmek; (ب- اِبْتَلَى) imtihan edilmek, sınanmak, sıkıntıya uğramak, başına gelmek anlamlarına gelmektedir.¹⁵¹

¹⁴⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.84.

¹⁴⁷ El-Bakara2/96.

¹⁴⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.1, s.1146.

¹⁴⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.89.

¹⁵⁰ Ebu'l- Fazl, İbn Manzûr, *Lisânü 'l-Arab*, Thk.Abdulah Ali El-Kebyr ve ar., (Kâhire: Dâru'l-Meârif, 1119), s.355.

¹⁵¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.100.

2.2.2.4.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; sınamak, istila etmek imtihan edilmek, sınanmak, sıkıntıya uğramak, başına gelmek anlamalarına gelmektedir.¹⁵²

ابتلى fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا" ¹⁵³

"Vaktiyle rabbi İbrâhim'i bazı sözlerle sınayıp da İbrâhim onları eksiksiz yerine getirince, "Ben seni insanlara önder yapacağım" buyurmuştu."

وَإِ ابْتَلَى fiili بَلَا fiilinin اِفْتَعَالَ babına alınması ile ortaya çıkmış mâzi bir fiildir. ¹⁵⁴ İstılâhi anlamı, lügat anlamında olduğu gibi sınamak anlamındadır.¹⁵⁵

ابتلى fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ¹⁵⁶ مُتَّبِعِكُمْ بَنِي

[بيع),(بيع),(بيع)]:Fiili (ب-ل) harf-i cerleri ile kullanılmakta olup satmak anlamına gelmektedir.¹⁵⁷ Bakara sûresi içerisinde 254. Âyet'i kerîme de فِ harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.2.5. (بؤء),(يؤء) باء

Lügat anlamı olarak bu fiil;Geri dönmek, tekrar gelmek,(ب) ileri gitmek, başaramamak, başarısız olmak, kalmak anlamlarına gelmektedir.¹⁵⁸ [Bakara sûresi içerisinde من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.2.5.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; ileri gitmek, başaramamak, başarısız olmak, kalmak anlamlarına gelmektedir.¹⁵⁹

باء fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

¹⁵² Mutçalı, Ön.ver.,s.100.

¹⁵³ El-Bakara2/124.

¹⁵⁴ إِذ: vaktiyle ,bir zaman, o zaman, o an ,hani,-ken , dıĒı sırada, bir de baktım, birden, hemen, çünkü, için anlamlarına gelmektedir, إِذ ise ; dıĒı zaman, dıĒında, ince, birden, derhal, bir de baktım ki, anlamlarına gelmektedir.(Çögenli, sadi-bakırcı ,selami, *Arapça Edatlar Sözlüğü*, bakanlar matbaacılık, Erzurum 2000,s.7-8.)

¹⁵⁵ Zemahşerî, Ön.ver.,s.496.

¹⁵⁶ El-Bakara2/249.

¹⁵⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.111.

¹⁵⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.104.

¹⁵⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.104.

" وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ وَالْمَأْكَتَةُ وَبَاؤُاْ بِغَضَبِ مِنْ اللّٰهِ " ¹⁶⁰

“(Hz. Mûsâ’nın kavmi) Zillete, fakru zarûrete mahkûm oldular; Allah’ın gazabına uğradılar..”

Fiil mâzi ve cem’i olarak gelmiştir. Istılâhi anlamı: gazap üzere kalmak yani gazaba uğramak anlamına gelmektedir. ¹⁶¹

باء fiilinin ب harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ¹⁶² فَبَاؤُاْ بِغَضَبِ.

2.2.2.6. (بَيِّنٌ), (بَيِّنٌ) بَان

[Ortaya çıkmak, görünmek, belirtmek, (ل) açık-net olmak (بَيِّنٌ = بَيِّنٌ) (من), ayrılmak anlamlarına gelmektedir.] ¹⁶³

2.2.2.6.1. (تَبَيَّنَ), (تَبَيَّنَ) بَيِّنَ

[Açığa çıkarmak, belirtmek, duyurmak, ilan etmek, ifade etmek, dile getirmek, göstermek, işaret etmek, açıklamak, izah etmek, şerh etmek anlamlarına gelmektedir. ¹⁶⁴ Bakara sûresi içerisinde 68-69-70-118-159-185-187-219-221-230-242-266. âyet’i kerime de من-ل harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.2.6.2. (تَبَيَّنَ), (تَبَيَّنَ) تَبَيَّنَ

Lügat anlamı olarak; (ل) Açık-anlaşılır gelmek, netleşmek, (من) açıklığa kavuşturulmak, bariz şekilde ayrılmak, iyice incelemek, eleştirel bir gözle bakmak, tecessüs ile bakmak, anlamak, farkına varmak, net olarak görmek, ayırt etmek anlamlarına gelmektedir. ¹⁶⁵

¹⁶⁰ El-Bakara2/61.

¹⁶¹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.1, s.956.

¹⁶² El-Bakara2/90.

¹⁶³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.111.

¹⁶⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.111.

¹⁶⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.111.

2.2.2.6.2.1. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; açıklığa kavuşturulmak, bariz şekilde ayrılmak, iyice incelemek, eleştirel bir gözle bakmak, tecessüs ile bakmak, anlamak, farkına varmak, net olarak görmek, ayırt etmek anlamlarına gelmektedir.¹⁶⁶

تَبَيَّنَ fiilinin من Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ" ¹⁶⁷

"Dinde zorlama yoktur. Doğru eğriden açıkça ayrılmıştır."

تَبَيَّنَ fiili بان fiilinin تَفَعَّل babına alınması ile meydana gelmiş, mâzi bir fiildir. Istılâhi anlamı ise : ayrılmak anlamındadır.¹⁶⁸

2.2.2.6.2.2. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; açık-anlaşılır gelmek, netleşmek anlamlarına gelmektedir.¹⁶⁹

تَبَيَّنَ fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُّوْكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ" ¹⁷⁰

"Ehl-i kitap'tan çoğu, hakikat kendilerine apaçık belli olduktan sonra, sırf içlerindeki haset duygusundan ötürü, sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler.."

Fiil; mâzi olarak gelirken, âyet içerisinde geçen " مَا " ismi mevsûl olarak gelmiştir.¹⁷¹ Istılâhi anlamı: apaçık belli olmak anlamına gelmektedir.¹⁷²

تَبَيَّنَ fiilinin ل harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ¹⁷³ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ , ¹⁷⁴ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ .

¹⁶⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.111.

¹⁶⁷ El-Bakara2/256.

¹⁶⁸ Zemahşerî, Ön.ver.,s.798.

¹⁶⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.111.

¹⁷⁰ El-Bakara2/109.

¹⁷¹ İsmu'l Mevsûl, iki cümleyi birbirine bağlayan, anlamı ancak kendinden sonra gelen cümleyle tamam olan kelimedir, Türkçe'de ki ilgi zamiri gibi iş görür. ismu'l Mevsûl'den sonra gelen cümleye sıla denilir. Ortak ismu'l mevsûller vardır ki bunlar şunlardır: من-ما-اي (Maksudoğlu, Ön.ver.,s.76-77.)

¹⁷² Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.32.

¹⁷³ El-Bakara 2/187.

¹⁷⁴ El-Bakara2/259.

2.2.2.6.2.2.1. ل - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî (r.a.)'dan gelen şu rivayette: “Bu âyet (2/187), من الفجر kısmı olmaksızın inmişti. Bazıları, oruç tutmak isteyince ayağına beyaz ve siyah iki iplik bağlardı; nihayet bunları birbirinden ayırıp seçinceye kadar yemeye içmeye devam ederdi. İşte, sonradan fecir kısmı nâzil oldu da, bununla gece ve gündüzden başka bir şey kastedilmediğini öğrenmiş oldular.”¹⁷⁵

2.2.3. باب التاء

[(تَبَعَ-تَبَاعَةً), (يَتَّبِعُ) تَبَعَ]:peşinden-peşi sıra gitmek, arkasından gelmek, izlemek, bir yolu tutmak, yolundan gitmek, izini sürmek, uymak, yöntem olarak izlemek, benimsemek, uygulamak, modayı izlemek-uymak ve tabi olmak, tedavi görmek ve derslere katılmak anlamlarına gelmektedir.¹⁷⁶ Bakara sûresi içerisinde 145.âyet'i kerîme de ب harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[(تَرَكَ), (يَتْرُكُ) تَرَكَ]:Bırakmak, terketmek, “vaz geçmek, çekilmek, bir yerden ayrılmak, hesaba katmamak, ihmal etmek”, (ل - الی) bırakmak, miras bırakmak, açık kapı bırakmak, hiç karışmamak, işleri gidişatına bırakmak, bir yeri bırakıp başka yere gitmek, yalnız bırakmak, seçimi e.. bırakmak, korumasına bırakmak, kendi haline bırakmak anlamlarına gelmektedir.¹⁷⁷ Bakara sûresi içerisinde 17.âyet'i kerîme de ف harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[(تَلَّى), (يَتْلُو) تَلَّى]: Lügat anlamı olarak; Uymak,takip etmek, İzlemek,peşi sıra gelmek, anlamlarına gelmektedir.¹⁷⁸ Bakara sûresi içerisinde 102.âyet'i kerîme de ع harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.3.1. تلاوة, (يَتْلُو) تلى

Lügat anlamı olarak; Yüksek sesle okumak, bir şey den okumak anlamlarına gelmektedir.¹⁷⁹

2.2.3.1.1. ع - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; Bir şey den(kur'ân;okunan) okumak anlamına gelmektedir.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.628.

¹⁷⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.113-114.

¹⁷⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.118.

¹⁷⁸ Ferâhıdî, *Ön.ver.*,s.189.

¹⁷⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.122.

Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir. **على** fiilinin **تلى**

" رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ **يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ**" ¹⁸¹

"Soyumuzdan, onlara senin âyetlerini **okuyacak**, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar rabbimiz! Çünkü yalnız sensin kudret ve hikmet sahibi."

Nâkıs bir fiil olan etâ, âyet içerisinde muzâri olarak gelmiştir. İstilahî anlamı'da lügat anlamı gibi okumak mânâsındadır. ¹⁸²

على harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer iki âyeti kerime ise şunlardır: ¹⁸³ **يَتْلُوا عَلَيْكُمْ**, ¹⁸⁴ **يَتْلُوها عَلَيْكَ**.

2.2.3.2. تَمَّ (تِمَامٌ), (تَمَّ)

Lügat anlamı olarak; tamamlamak, bitmek, tam olmak, yerine getirilmek, başarmak, sonuna gelmek, bitirmek, olmak, vaki olmak, bulunmak, ısrar etmek, derin olmak, bir şeyi yapmaya devam etmek ¹⁸⁵ kemal ve son olmak ¹⁸⁶ anlamlarına gelmektedir.

2.2.3.2.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; ısrar etmek, derin olmak, bir şeyi yapmaya devam etmek anlamlarına gelmektedir. ¹⁸⁷

Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir. **على** fiilinin **تمَّ**

" فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي **وَلَا تَمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ**" ¹⁸⁸

"Onlardan korkmayın, benden korkun. Ve bir de size nimetimi **tamamlayayım**, siz de hidayete eresiniz"

تمَّ muzâaf fiildir ve emir kalıbıyla gelmiştir. İstilahî anlamı lügat mânâsı ile aynı anlamda olup; tamamlamak anlamındadır. ¹⁸⁹

على harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ¹⁹⁰ **أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ**.

¹⁸⁰ Ferâhîdî, *Ön.ver.*,s.189.

¹⁸¹ El-Bakara2/129.

¹⁸² Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.514.

¹⁸³ El-Bakara2/151.

¹⁸⁴ El-Bakara2/252.

¹⁸⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.123.

¹⁸⁶ Özdemir, *Ön.ver.*,s.37.

¹⁸⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.123.

¹⁸⁸ El-Bakara2/150.

¹⁸⁹ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.558.

2.2.3.3. (تَوْب-تَوْبَة), (يَتُوبُ) تاب

Lügat anlamı; “günahlardan pişman olmak, “tövbekâr olmak, günahı terketmek, tövbe etmek, affetmek, tövbesini kabul etmek”, Allah’a tövbe etmek, pişmanlığını ifade etmek anlamlarına gelmektedir.”¹⁹¹

2.2.3.3.1. **علی** - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; tövbeyi kabul etmek, affetmek anlamlarına gelmektedir.¹⁹²

تاب fiilinin **علی** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ" ¹⁹³

“Bunun üzerine Âdem rabbinden bazı kelimeler aldı (bunlarla tövbe etti); rabbi de onun tövbesini kabul buyurdu.”

تاب kök harfleri itibariyle ecvef fiil olarak nitelendirilir, âyet içerisinde mâzi olarak gelmiştir. Istılâhi anlamı: tövbeyi kabul etmek anlamındadır.¹⁹⁴

تاب fiilinin **علی** harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ¹⁹⁵ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ، ¹⁹⁶ وَتُبْ عَلَيْنَا ، ¹⁹⁷ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ، ¹⁹⁸ فَتَابَ ، ¹⁹⁹ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ، ²⁰⁰ عِنْدَ بَارِئِكُمْ .

2.2.3.3.2. **الی** - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; tövbe etmek, pişmanlığını dile getirmek anlamlarındadır.¹⁹⁹

تاب fiilinin **الی** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ" ²⁰⁰

¹⁹⁰ El-Bakara2/233.

¹⁹¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.124.

¹⁹² Özdemir, *Ön.ver.*,s.37.

¹⁹³ El-Bakara2/37.

¹⁹⁴ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.824.

¹⁹⁵ El-Bakara2/54.

¹⁹⁶ El-Bakara2/128.

¹⁹⁷ El-Bakara2/160.

¹⁹⁸ El-Bakara2/187.

¹⁹⁹ Özdemir, *Ön.ver.*,s.37.

²⁰⁰ El-Bakara2/54.

*Mûsâ kavmine demişti ki: “Ey kavimim! Şüphesiz siz buzağıyı (tanrı) edinmekle kendinize zulmettiniz. Onun için yaratanınıza **tövbe edin** de nefislerinizi öldürün. Öyle yapmanız yaratıcınızın katında sizin için daha iyidir.”*

Yapısı bakımından ecvef fiil olarak nitelendirilen **تَابَ** , **فَتَوَبُوا** şeklinde cem-i emr-i hâzır olarak gelmiştir. İstılâhi anlamı: tövbe etmek anlamına gelmektedir.²⁰¹

2.2.4. باب الثَّابِتِ

[**تَثْبُتُ** (تَثْبُتُ), **تَثْبُتُ** (تَثْبُتُ)]: metin-sağlam-hareketsiz-sarsılmaz bir şekilde durmak, sebat göstermek, metin olmak, yılmamak, gerçek-sabit olmak, bir yerde kalmak, karar değiştirmemek, ısrar etmek, direnmek, mukavemet göstermek, karşı çıkmak, kesinleşmek, şüphe kalmamak anlamlarına gelmektedir.]²⁰²

[**تَسْبِيتُ** (تَسْبِيتُ), **تَسْبِيتُ** (تَسْبِيتُ)]: sabit kılmak, sabitlemek, güçlendirmek, sağlamlaştırmak, takviye etmek, istikrarlı bir hale getirmek, doğrulamak, tasdik etmek, onaylamak, kadroya almak, asaletini onaylamak, ispat etmek, göstermek, ispatlamak, (على) davayı suçlu bulmak, gözlerini ..... e dikmek, konumunu güçlendirmek,²⁰³ bir şeyi devamlı kılmak anlamlarına gelmektedir.²⁰⁴ Bakara sûresi içerisinde 265.âyet’i kerîme de **من** harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.5. باب الجَمِيعِ

[**جَزَى** (جَزَى), **جَزَى** (جَزَى)]: su-sıvı akması, koşmak, koşuşturmak, gitmek, rüzgar esmesi, “vaki olmak, yer almak, ortaya çıkmak, olmak, işler halde olmak, işlemek”, iş-yürümesi, (الى) yönelmek, yola çıkmak, (ل) başına gelmek, deveren etmek, (على) usul izlemek, yol tutmak, (مع) izin vermek, müsaade etmek, serbest bırakmak, (ب) gerektirmek, peşinde olmak, anlamlarına gelmektedir.²⁰⁵ Bakara sûresi içerisinde 25-48-123-164-266.âyet’i kerîme de **من-عن-فى** harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.5.1. جَزَاءٌ (جَزَى), جَزَى

Lügat anlamı olarak bu fiil; yetmek, yeterli olmak, (ب) karşılığını vermek, mükafat vermek, telafi etmek (على) ceza vermek, doyurmak, yetecek kadar

²⁰¹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, s.916.

²⁰² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.126.

²⁰³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.126.

²⁰⁴ Özdemir, *Ön.ver.*, s.39.

²⁰⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.150.

vermek,(عن)karşılama, جزاك الله خيراً Allah karşılığını sana iyilik, hayır olarak versin anlamlarına gelmektedir.²⁰⁶

2.2.5.1.1. **عن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Lügat anlamı olarak; karşılamak anlamına gelmektedir.²⁰⁷

عن fiilinin Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا" ²⁰⁸

"Öyle bir günden korkun ki, o gün kimse başkası için bir şey ödeyemez."

جَزَى nâkıs bir fiildir, تَجْزِي şeklinde fiil-i muzâri olarak geçmiştir, Istılâhi anlam yönünden ödemek anlamındadır:"Allah, onları peygamber nesli kılmakla üstün kıldığını söyleyince onlar " Kıyamet gününde babalarımız bizi kurtarır." dediler. Ardından Allah "Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez." dedi. Buradaki lâ teczî (ödeyemez) ifadesiyle ilgili olarak fayda vermez, yeterli olmaz, vekâlet edemez, ödeyemez şeklinde anlamlar dile getirilmiştir. Son söylenen "ödeyemez" anlamı lûgat açısından uygundur.²⁰⁹

جَزَى fiilinin عن harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ²¹⁰ لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ.

2.2.5.2. **(جَعَلَ), (يَجْعَلُ) جَعَلَ**

Lügat anlamı olarak bu fiil; yapmak, yaratmak, oluşturmak, yerine koymak, yerleştirmek, sebep olmak, hasıl etmek, kanun koymak, kral yapmak, atamak, memur kılmak, koymak, paha biçmek,(ب) inandırmak, ikna etmek,(فى) göstermek, ayırmak, tutmak, (ل) vermek, bırakmak, ait olduğunu ifade etmek,(الى) emanet etmek, güvenli konuma getirmek, muzâri fiil ile birlikte yapmaya başlamak anlamlarına gelmektedir.²¹¹ [Bakara sûresi içerisinde 260.âyet'i kerîme de على harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

²⁰⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.154.

²⁰⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.154.

²⁰⁸ El-Bakara2/48.

²⁰⁹ Ömer en-Nesefi,Ön.ver.,s.882.

²¹⁰ El-Bakara2/123.

²¹¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.157.

2.2.5.2.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; vermek, bırakmak, ait olduğunu ifade etmek anlamlarına gelmektedir.²¹²

جَعَلَ fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ" ²¹³

"Rabbiniz ki, sizin için yeri döşek, göğü bina kılmıştır; gökten su indirmiş, bununla sizin için rızık olarak çeşitli ürünler çıkarmıştır; artık siz de bile bile O'na eş ve ortaklar koşmayın."

3. Bab özelliklerini taşımakta olan جَعَلَ ; mâzi ve emir siygalarıyla gelmiş olup, ıstılahi anlamı olarak ortak kılmak anlamına gelmektedir: "emir fiili olan "Rabbinize kulluk ediniz" ifadesine taalluk etmesi ve "Rabbinize kulluk ediniz, dolayısıyla ortak koşmayınız " anlamına gelmektedir. Zira kulluğun aslı - esası tevhitir, Allah'a eş ve ortak koşmamaktır."²¹⁴

جَعَلَ fiilinin ل harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ²¹⁵ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا ، ²¹⁶ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ ، وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً ، ²¹⁷ لِلنَّاسِ

2.2.5.2.1.1. ل - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) 66. Âyet'i Kerime'de geçen "Biz onu kıldık." Yani, bu cezayı bir öğüt kıldık anlamındır. Buradaki hâ (onu) zamiri daha önce açıkça zikredilmiş bir lafız bulunmasa da önceki ifadelerden anlaşılan mânaya işaret eder.²¹⁸
- 2) 124. Âyet'i Kerime'de kılmak kelimesinden kasıt "Senden sonrakilerin tamamının takip edeceği bir peygamber kılacağım" şeklindedir.²¹⁹

2.2.5.2.2. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; göstermek, ayırmak, tutmak anlamlarına gelmektedir.²²⁰

²¹² Mutçalı, Ön.ver.,s.157.

²¹³ El-Bakara2/22.

²¹⁴ Zemahşerî, Ön.ver.,s.270.

²¹⁵ El-Bakara2/66.

²¹⁶ El-Bakara2/124.

²¹⁷ El-Bakara2/125.

²¹⁸ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.1,s.990.

²¹⁹ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.94.

جَعَلَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَأُذِّقَ قَالَ رَبُّكَ الْمَلَائِكَةَ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً" ²²¹

"Hani rabbin meleklerle, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti."

Fiil, 3.Bab özelliklerini taşımaktadır, sıfat-ı müşebbehe bi ism-i fâil olarak nitelendirilebilir. İstılahi anlamı ise yaratmak anlamındadır. ²²²

[(جَاهِدُ) (يُجَاهِدُ) جَاهِدَ], ²²³ çalışmak, gayret etmek, çaba sarf etmek, zahmet çekmek, çok çalıştırmak, canını çıkarmak, bitirmek, tüketmek, (جَاهِدُ) zorlu-çetin olmak anlamlarına gelmektedir. ²²⁴ Bakara sûresi içerisinde 218.âyet'i kerîme de فِ harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.5.3. (جَوَّبَ), (يُجَوِّبُ) جَابَ

Baştan başa gezmek, dolaşmak, arşınlamak, gezinmek dolaşmak anlamlarına gelmektedir. ²²⁵

2.2.5.3.1. (اسْتَجَابَ), (يَسْتَجِيبُ) اسْتَجَابَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Duaya karşılık vermek, bir kişinin; dua içerisinde olan isteğini kabul etmek, duasını kabul etmek, ihtiyacını karşılamak; ²²⁶ icabet etmek, yerine getirmek, (ل) talebine karşı çıkmamak, razı olmak, uymak, " karşılık vermek, ihtimam-ilgi göstermek, yansımak, aksetmek, (ل-الى) çarpıp yansımak, titreşmek anlamlarına gelmektedir. ²²⁷

2.2.5.3.1.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; talebine karşı çıkmamak, razı olmak, uymak, karşılık vermek, ihtimam-ilgi göstermek, yansımak, aksetmek anlamlarına gelmektedir. ²²⁸

اسْتَجَابَ fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"فَأَنبِئْهُمْ بِمَا لَمْ يَدْعُوا لِيْ وَلَا يُرْسِدُوا لِيْ وَلِئُورْثُوا بِهَا آلَافُ عَشْرٍ" ²²⁹

²²⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.157.

²²¹ El-Bakara2/30.

²²² Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.710.

²²³ Erol Ayyıldız, Arapça Türkçe- Türkçe Arapça lügatı, (İstanbul: Ensar yayınları, 2012),s.34.

²²⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.173.

²²⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.176.

²²⁶ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye,Ön.ver.,s.145.

²²⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.176.

²²⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.176.

²²⁹ El-Bakara2/186.

“Şu halde benim davetime gelsinler ve bana iman etsinler ki doğru yolu bulabilsinler.”

جَاب fiilinin اسْتَفْعَال kalıbına alınmasıyla ortaya çıkmıştır, cem-i emir kalıbı ile gelmiştir. İstilahî anlamı: icabet etmek anlamındadır.²³⁰

2.2.5.4. (جِيءَ- مَجِيءٌ), (يَجِيئُ) جَاءَ

Lügat anlamı olarak: gelmek, bir yere varmak, ulaşmak, getirmek, “üretmek, meydana getirmek, beyan etmek, yapmak, başarı ile tamamlamak, fena bir şey yapmak, makalede geçmek, zikrolunmak, muzâri fiil ile yapmak üzere olmak anlamlarına gelmektedir.”²³¹

2.2.5.4.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; getirmek, iyi veya fena yapmak, işlemek, meydana getirmek, ortaya koymak anlamlarına gelmektedir.²³²

جَاءَ fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

“قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْكَنَ جَنَّتْ بِالْحَقِّ فَنَذَبُوهَا وَمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ”²³³

“Mûsâ, “Rabbim şöyle buyuruyor, dedi: O, henüz boyunduruk altına alınıp yer sürmemiş, ekin sulamamış, serbest dolaşan ve alacası bulunmayan bir inektir.” “İşte şimdi doğrusunu (getirdin)anlattın” dediler ve ineği (bulup) kestiler, ama az daha (bunu) yapmayacaklardı.”

جاء ecvef fiil olarak değerlendirilir ve âyet içerisinde mâzi olarak gelmiştir. İstilahî anlamı: bildirmek anlamına gelmektedir: “Dediler ki: İşte şimdi tam doğrusunu bildirdin.” “Yani, şimdi bize doğrusunu istediğimiz vasıfları açıkladın dediler. Bir görüşe göre anlam şöyledir: İşte şimdi biz hayvanın yaşı, rengi ve görünüşüne dair özellikleri konusunda emin olduk. Biz böyle bir hayvanı biliyoruz, ona falanca kişi sahiptir.”²³⁴

²³⁰ Zemahşerî, Ön.ver.,s.620.

²³¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.181.

²³² Günday, Ön.ver.,s.400.

²³³ El-Bakara2/71.

²³⁴ Ömer en-Nesefî, Ön.ver.,s.1008.

فاء fiilinin **ب** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ²³⁵ **جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا** ²³⁶ **وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ** ²³⁷ **جَاءَكُمْ رَسُولٌ** ²³⁸ **وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ** ²³⁹ **عِنْدَ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ**

2.2.5.4.1.1. **ب - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler**

- 1) 92. Âyet'i Kerime'de Hz. Mûsâ'nın getirdiği beyyinâtlardan bahsetmektedir. Bir görüşe göre bu, dokuz mûcizedir: Tûfan, çekirge, bit, kurbağa, kan, asa, beyaz el, denizin yarılması ve kayadan su çıkması.²³⁷

2.2.5.4.2. **مِنْ - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Lügat anlamı olarak; gelmek, varmak anlamlarına gelmektedir.²³⁸

فاء fiilinin **مِنْ** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ"²³⁹

"Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunanı (Tevrat) tasdik edici bir elçi gelince..."

فاء Tür bakımından ecvef fiil olarak değerlendirilir, cümle içerisinde mâzi olarak gelmiştir. İstilahî anlamı; lügat anlamı gibi gelmek anlamındadır.²⁴⁰

فاء fiilinin **مِنْ** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ²⁴¹ **فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ** ²⁴² **جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ** ²⁴³ **جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ** ²⁴⁴ **جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ**

2.2.6. **باب الحاء**

[**يُخْبِطُ يَخْبِطُ**), **(يُخْبِطُ)** ve **(يُخْبِطُ)**]: "Başarısızlığa uğramak, sonuç vermemek, boşa çıkmak, ters gitmek, işe yaramamak anlamlarına gelmektedir."²⁴⁴ Bakara sûresi içerisinde 217.âyet'i kerîme de **فِي** harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[**(يُخْجِ)**), **(يُخْجِ)**]: yenmek, susturmak, ikna etmek, inandırmak, haccetmek anlamlarına gelmektedir.]²⁴⁵

²³⁵ El-Bakara 2/87.

²³⁶ El-Bakara 2/92.

²³⁷ Ömer en-Nesefî, *Ön.ver.*, c.1, s.1124.

²³⁸ Günday, *Ön.ver.*, s.397.

²³⁹ El-Bakara 2/101.

²⁴⁰ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.458.

²⁴¹ El-Bakara 2/120.

²⁴² El-Bakara 2/145.

²⁴³ El-Bakara 2/275.

²⁴⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.185.

²⁴⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.187.

[خَاجٌ : tartışmak, münakaşa etmek anlamındadır.²⁴⁶ Bakara sûresi içerisinde 139258-âyet'i kerîme de ب - fi harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildirler.]

2.2.6.1. (حَدَّثُ), (يُحَدِّثُ) حَدَّثَ

Anlamı; olmak, ortaya çıkmak, belirtmek; (حَدَّثُ) "حَدَاثَةٌ" yeni – son zamanlarda olmak, genç olmak anlamlarına gelmektedir.²⁴⁷

2.2.6.1.1. (تَحْدِثُ), (يُحَدِّثُ) حَدَّثَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب-في-عن) bildirmek, haber vermek, anlatmak,(عن-في) konuşmak,(ب) gerçek olduğuna inanmaya çalışmak, bir şey yapmaya karar vermek, kendine .... Diyerek söylendi-konuştu, anlamlarına gelmektedir.²⁴⁸

2.2.6.1.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; bildirmek, haber vermek, anlatmak, gerçek olduğuna inanmaya çalışmak, bir şey yapmaya karar vermek, kendine .... Diyerek söylendi-konuştu, anlamlarına gelmektedir.²⁴⁹

حَدَّثَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُخَاجِبُوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ" ²⁵⁰

“Allah’ın size açtıklarını (Tevrat’taki bilgileri) rabbiniz katında sizin aleyhinizde delil getirsinler diye mi onlara anlatıyorsunuz; bunları düşünemiyor musunuz!” derler.”

حَدَّثَ Fiilinin تَفْعِيل babına alınması ile ortaya çıkmıştır ve تَحَدَّثُوا şeklinde fiil-i muzâri ve cem-i olarak gelmiştir. İstilahî anlamı olarak ise söylemek anlamındadır.²⁵¹

[حَرْبُ - حُرُوبٌ): savaş, harp, dövüş, kavga anlamlarına gelmektedir.²⁵² Bakara sûresi içerisinde 279.âyet'i kerîme de م - fi harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.6.2. (حَسَابٌ - حُسْبَانٌ), (يَحْسُبُ) حَسَبَ

²⁴⁶ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.187.

²⁴⁷ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.190.

²⁴⁸ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.190.

²⁴⁹ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.190.

²⁵⁰ El-Bakara 2/76.

²⁵¹ Ömer en-Nesefi, Ö.n.ver.,c.2,s.80.

²⁵² Mutçalı, Ö.n.ver.,s.195.

Lügat anlamı olarak bu fiil; hesap etmek, hesaplamak, saymak, (على) borcuna-hesabına yazmak, (ل) hesabına geçmek, düşünmek, ihmal etmemek, hakkında defalarca düşünmek anlamlarına gelmektedir; (حَسِبَ) (يَحْسِبُ): düşünmek, tasavvur etmek, zannetmek, kabul etmek, sanmak, (من) dahil olduğunu düşünmek, kabul etmek; (حَسِبَ حِسَابَهُ) (يَحْسِبُ حِسْبَهُ): asil olmak, şerefli olmak, değerli ve saygın olmak anlamlarına gelmektedir.²⁵³

2.2.6.2.1. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; dahil olduğunu düşünmek, kabul etmek anlamlarına gelmektedir.²⁵⁴

حَسِبَ fiilinin من Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"يَحْسِبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ"²⁵⁵

"Yoksulluklarını gizli tuttukları için bilmeyen onları zengin sanır. Kendilerini simalarından tanırırsın."

Fiil; 4. bab özelliklerine sahiptir, cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak gemiştir. Istilahi anlamı zannetmek anlamına gelmektedir.²⁵⁶

[حَسِبَ (يَحْسِبُ): hesaplaşmak, hesaba çekmek, sorumlu tutmak, tetikte olmak anlamlarına gelmektedir. Bakara sûresi içerisinde 284.âyet'i kerîme de ب harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.6.3. حَصَرَ (يَحْصِرُ- يَحْصِرُ) حَصَرَ

Lügat anlamı olarak; çevrelemek, kuşatmak, sarmak, ablukaya almak, kelimeyi parantez içine almak, durdurmak, muhasara etmek, geciktirmek, oyalamak, (فى ب) sınırlı ve mahdut kılmak, özetlemek, kısaltmak, (فى) hasretmek, toplamak, derlemek, listeye dahil etmek-almak-katmak, birer birer saymak ve söylemek, içermek, ihfa etmek anlamlarına gelmektedir; حَصَرَ (يَحْصِرُ): zor durumda-çıkılmazda olmak, anlamlarına gelmektedir.²⁵⁷

²⁵³ Mutçalı, Ön.ver.,s.204.

²⁵⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.204.

²⁵⁵ El-Bakara2/273.

²⁵⁶ Zemahşerî, Ön.ver.,s.832.

²⁵⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.210.

2.2.6.3.1. **في** Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; sınırlı ve mahdud kılmak, özetlemek, kısaltmak, hasretmek, toplamak, derlemek, listeye dahil etmek-almak-katmak, birer birer saymak ve söylemek, içermek, ihfâ etmek anlamlarına gelmektedir.²⁵⁸

حَصَرَ fiilinin **في** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ **أُحْصِرُوا فِي** سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ" ²⁵⁹

"Kendilerini Allah yoluna adadıklarından seyahat ve ticarete imkân bulamayan yoksullara verin."

1.Bab özelliklerini taşıyan fiil, cümle içerisinde cem-i ve emr-i hâzır olarak gelmiştir. İstilahî anlamı; adamak anlamına gelmektedir.²⁶⁰

2.2.6.4. **حَفِظَ**, **يُحَفِّظُ** (حَفِظَ)

Lügat anlamı olarak; "korumak, gözetmek, ezberini korumak(aklında tutmak),²⁶¹ muhâfaza etmek, himaye etmek, savunmak, uymak, itaat etmek, bakmak, bakımlı tutmak, iyi durumunu sürdürmek, saklamak, depo etmek, bozulmamasını sağlamak, hatırlamak, aklında tutmak,(ب) birine sâdık olmak anlamlarına gelmektedir."²⁶²

2.2.6.4.1. **حَافِظٌ**, **يُحَافِظُ** (مُحَافَظَةٌ)

Lügat anlamı; korumak,²⁶³ devam ettirmek, kontrol etmek, teftiş etmek, gözetlemek, bakmak, dikkat etmek, itaat etmek, saymak, korumak, himaye etmek, savunmak anlamlarına gelmektedir.²⁶⁴

2.2.6.4.1.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; korumak, devam ettirmek, kontrol etmek, teftiş etmek, gözetlemek, bakmak, dikkat etmek, itaat etmek, saymak, korumak, himaye etmek, savunmak anlamlarına gelmektedir;²⁶⁵

حَافِظٌ fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

²⁵⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.210.

²⁵⁹ El-Bakara 2/273.

²⁶⁰ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.766.

²⁶¹ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.185.

²⁶² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.217.

²⁶³ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.185.

²⁶⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.217.

²⁶⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.217.

" **حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ**" ²⁶⁶

"Namazları ve orta namazı aksatmadan kılın, huşû içinde Allah'ın huzurunda durun."

Fiil; **حَفِظَ** fiilinin مُفَاعَلَة babına alınması ile ortaya çıkmıştır, cümle içerisinde emr-i hâzır olark gelmiştir. İstilahî anlamı: devam etmek anlamına gelmektedir. ²⁶⁷

2.2.6.5. (حَقٌّ), (يَحَقُّ - يَحَقُّ) حَقٌّ

Lügat anlamı; gerçek olmak, çıkmak, doğru olmak, yanlış olmamak, (على) zorunlu-kaçınılmaz olmak, uymak, yaraşmak, (ل) hakkı olmak, (حَقٌّ عَلَيْهِ) ona müstehaktır, o bunu haketti, anlamlarına gelmektedir. ²⁶⁸ [Bakara sûresi içerisinde 26-228-247.âyet'i kerîme de ب-من harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildirler.]

2.2.6.5.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı; zorunlu-kaçınılmaz olmak, uymak, yaraşmak anlamlarına gelmektedir. ²⁶⁹

على fiilinin **حَقٌّ** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْأُولِيَّانِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ **حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ**" ²⁷⁰

"Birinize ölüm yaklaştığında, eğer geriye mal bırakıyorsa anasına, babasına ve akrabasına uygun bir vasiyette bulunması, sakınanlara **bir borç olmak üzere** yazıldı."

Fiil; Cümle içerisinde muzâaf fiil olarak gelmiştir ve sakınan kimselerin üzerine bir zorunluluk ifâde etmektedir. İstilahî anlamı: üzerine farz olmak anlamına gelmektedir. ²⁷¹

[**حَكَمَ**], (**يَحْكُمُ**), (**يَحْكُمُ**) (على - فى) yargı-görüş belirtmek, ifade etmek, kararını vermek, hükmünü vermek, (ب) mahkum etmek, cezaya çarptırmak, standart olarak kabul etmek, emretmek, (ل) lehine hüküm vermek, karar almak, (على) hükümdar olmak, otoriter yetkisi bulunmak anlamlarına gelmektedir. ²⁷² Bakara sûresi

²⁶⁶ El-Bakara 2/238.

²⁶⁷ Ömer en-Nesefî, *Ön.ver.*, c.2, s.586.

²⁶⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.217.

²⁶⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.217.

²⁷⁰ El-Bakara 2/180.

²⁷¹ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.604.

²⁷² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.223.

içerisinde 213.âyet'i kerîme de بين harf-i cerler'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[(حَلَّ), (يَحُلُّ), (حَلَّ): çözmek, açmak, sökmek, içinden çıkmak, suda eritmek, ayırmak, dağıtmak, kapatmak, dağıtmak, gevşetmek, serbest bırakmak, (من) beraat ettirmek; (يَحُلُّ) حَلَّ: izin verilmek, ruhsatlı olmak, vadesi gelmek anlamlarına gelmektedir.²⁷³]

[(أَحَلَّ), (يَحِلُّ), (أَحَلَّ): (فى) kaldırmak, muaf tutmak, ruhsat vermek, resmi olduğunu ilan etmek, gelmesine sebep olmak, sağlamlaştırmak, kökleştirmek anlamlarına gelmektedir.²⁷⁴ Bakara sûresi içerisinde 173-187-228-229-230.âyet'i kerîme de ب-ل harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildirler.]

2.2.6.6. حَمَلَ (يَحْمِلُ), حَمَلٌ

Lügat anlamı olarak bu fiil; taşımak, yüklenmek, tutmak, kaldırmak, beraberinde götürmek, yanına almak, nakletmek, (الى - ل) getirmek, götürmek, (عن) almak, taşımak, (ل) açmak, “açığa vurmak, göstermek, belli etmek, (من) hamile kalmak, meyve vermek, (على) teşvik etmek, sevk etmek, yaptırmak anlamlarına gelmektedir.”²⁷⁵

2.2.6.6.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: teşvik etmek, sevk etmek, yaptırmak anlamlarına gelmektedir.²⁷⁶

على fiilinin Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا " ²⁷⁷

“Rabbimiz! Bizden öncekilere **yüklediğin** gibi bize de ağır **yük yükleme!**”

2. bab özelliklerini taşıyan bu fiil, cümle içerisinde mâzi ve nefy-i hâzır olarak gelmiştir. İstilahi anlamı: yük yüklemek anlamına gelmektedir.²⁷⁸

²⁷³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.228.

²⁷⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.228.

²⁷⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.232.

²⁷⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.232.

²⁷⁷ El-Bakara 2/286.

²⁷⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.818.

2.2.6.7. حَوَّطٌ حِطَّةً حِطًّا, (يَحُوطُ) حَاطٌ

Lügat anlamı: korumak, muhafaza etmek, gözetlemek, “kollamak, nezaret etmek, bakmak, bakımını yapmak, (ب) kuşatmak, sarmak anlamlarına gelmektedir.”²⁷⁹

2.2.6.7.1. (إِحَاطَةً), (يُحِيطُ) أَحَاطٌ

Lügat anlamı olarak; çevirmek, sarmak, ihata etmek, içermek, kapsamlı olarak bilmek ve anlamak, dikkat etmek, göz önünde bulundurmak anlamlarına gelmektedir.²⁸⁰

2.2.6.7.1.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; çevirmek, sarmak, ihata etmek, içermek, kapsamlı olarak bilmek ve anlamak, dikkat etmek, göz önünde bulundurmak anlamlarına gelmektedir.²⁸¹

أَحَاطَ fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ”²⁸²

“Allah inkârcıları çepeçevre kuşatmıştır.”

Fiil; أَحَاطَ Fiilinin أفعال babına alınması ile ortaya çıkmıştır. Cümle içerisinde ism-i fâil olarak gelmiştir. Istılahi mânâsı: kuşatmak anlamına gelmektedir.²⁸³

أَحَاطَ fiilinin ب harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ²⁸⁴ وَأَخَاطَتْ بِهِ حَطِيئَتُهُ ، ²⁸⁵ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ

2.2.7. باب الخاء

[(يَخْبُطُ), (خَبَطَ):vurmak, dövmek, davul vb. çalmak, kapıya vurmak anlamlarına gelmektedir.²⁸⁶]

[(تَخَبَّطُ), (تَخَبَّطُ):çırpınmak, yalpalamak, bocalamak, direnmek, direnç göstermek, kaybolmak, yolunu kaybetmek, vurmak, devirmek, çarpmak, tökezlemek,

²⁷⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.240.

²⁸⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.240.

²⁸¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.240.

²⁸² El-Bakara2/19.

²⁸³ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.522.

²⁸⁴ El-Bakara2/81.

²⁸⁵ El-Bakara2/255.

²⁸⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.251.

koşmak anlamlarına gelmektedir.²⁸⁷ Bakara sûresi içerisinde 275.âyet'i kerîme de من harf-i cerler'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.7.1. خَتَمَ (يَخْتُمُ) خَتَمَ

Lügat anlamı; mühürlemek, damgalamak, (على) kalpleri mühürlemek,²⁸⁸ kapatmak, etkilenmez yapmak, sona erdirmek, bitirmek, tamamlamak, kapanmak, iyileşmek, kabuk bağlamak anlamlarına gelmektedir.²⁸⁹

2.2.7.1.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı; kalpleri mühürlemek,²⁹⁰ kapatmak, etkilenmez yapmak anlamlarına gelmektedir.²⁹¹

خَتَمَ fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ " ²⁹²

"Allah onların kalplerini ve kulaklarını **mühürlemiştir**, gözlerinde de kalın bir perde bulunmaktadır ve onlar için büyük bir azap vardır."

خَتَمَ fiili 2. Bab özelliklerini taşımaktadır, cümle içerisinde mâzi olarak gelmiştir. İstilahî mânâsı: mühürlemek anlamına gelmektedir; onların kalplerinin ve kulaklarının sanki mühürle kapatılmış gibi olduğu, gözlerine ise adeta bir perdenin çekilmiş ve idrak ile aralarına engel konulmuş gibi olduğu belirtilmiş olmaktadır. Zira onların kalpleri haktan yüz çevirip onu kabul etme ve inanma konusunda büyüklük taslamış, dolayısıyla hak onların kalplerine ulaşır sirayet edememiştir.²⁹³

2.2.7.2. خَرَجَ (يَخْرُجُ) خَرَجَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; çıkıp gitmek, (من) "çıkma, hasıl olmak, doğmak, akmak, sızma, ayrılmak, uzaklaşma, çıkıntı yapmak, meydana getirmek, dışarı çıkmak", terketmek, araçtan inmek, neticesi olmak, (عن) çekilmek, kendini çekmek, ayrılmak, bırakmak, ilişkisini kesmek, anlaşılamamak, dönmek, sapmak, ayrıcalıklı olmak, yabancı olmak, (على) saldırmak, üstüne atlamak, isyan etmek, ayaklanmak, kural bozmak-çiğnemek-tanımamak, (ب) dışarı çıkarmak, getirmek, kovmak,

²⁸⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.251.

²⁸⁸ İbn Manzûr, *Ön.ver.*,s.1101.

²⁸⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.252.

²⁹⁰ İbn Manzûr, *Ön.ver.*,s.1101.

²⁹¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.252.

²⁹² El-Bakara2/7.

²⁹³ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.166.

defetmek, caydırmak, vaz geçirmek anlamlarına gelmektedir.²⁹⁴ [Bakara sûresi içerisinde 61.âyet'i kerîme de ج harf-i cerler'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.7.2.1. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı: çıkmak, hasıl olmak, doğmak, akmak, sızmak, ayrılmak, uzaklaşmak, çıkıntı yapmak, meydana getirmek, dışarı çıkmak, terketmek, araçtan inmek, neticesi olmak anlamlarına gelmektedir.²⁹⁵

حَرَج fiilinin من Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَأَنَّ مِنَ الْجِبَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَأَنَّ مِنْهَا لَمَّا تَنْفَجُّ فَيُخْرِجُ مِنْهُ الْمَاءَ" ²⁹⁶

"Taşın öylesi var ki ondan ırmaklar kaynar; öylesi de var ki çatlayıp bağrından su fişkirir (çıklar).."

1. Bab özelliklerini taşımakta olan حَرَج fiili, cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir. İstilahî mânâsı: su çıkması anlamına gelmektedir.²⁹⁷

حَرَج fiilinin من Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ" ²⁹⁸

"Sayıca binleri buldukları halde ölüm korkusuyla yurtlarından çıkanları görmedin mi?"

Fiil-i mâzi ve cem-i olarak gelen حَرَج ;1. Bab özelliklerini taşımaktadır. İstilahî mânâsı: çıkmak anlamına gelmektedir.²⁹⁹

2.2.7.3. أَخْرَجَ (يُخْرِجُ), (اِخْرَاجٌ)

Lügat anlamı olarak; dışarı çıkarmak, getirmek, boşaltmak, tahliye etmek, defetmek, kovmak, çıkıntı yaptırmak, ortaya koymak, hariç tutmak (من) ülkeden atmak, dışarıya sürmek, sürgüne yollamak, işten atmak, ses çıkarmak, koku yaymak, eğitmek, yetiştirmek, alıştırmak, hazırlamak, yönetmenliğini yapmak (عن) hariç-müstesna tutmak, çekip çıkartmak, zorla almak anlamlarına gelmektedir.³⁰⁰ [Bakara

²⁹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.256.

²⁹⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.256.

²⁹⁶ El-Bakara 2/74.

²⁹⁷ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.418.

²⁹⁸ El-Bakara 2/243.

²⁹⁹ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.768.

³⁰⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.257.

sûresi içerisinde 22.âyet'i kerîme de ب harf-i cerler'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.7.3.1. Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak: çıkartmak,ülkeden atmak, dışarıya sürmek, sürgüne yollamak, işten atmak, ses çıkarmak, koku yaymak, eğitmek, yetiştirmek, alıştırmak, hazırlamak, yönetmenliğini yapmak anlamlarına gelmektedir.³⁰¹

أُخْرِجَ fiilinin من Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ" ³⁰²

"Vaktiyle sizden, birbirinizin kanlarını dökmeyeceğinize, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacağınıza dair de söz almıştık."

أُخْرِجَ Fiilinin أفعال babına alınması ile ortaya çıkmıştır ve cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir. İstılahi mânâsı: çıkarmak anlamına gelmektedir.³⁰³

أُخْرِجَ fiilinin من Harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ³⁰⁴ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ ، ³⁰⁵ فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا ، ³⁰⁶ - يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ ³⁰⁹ ، وَقَدْ أَخْرَجْنَا مِنْ دِيَارِنَا ³⁰⁸ ، وَأَخْرَاجُ أَهْلَهُ مِنْهُ ³⁰⁷ ، وَأَخْرَجُوهُمْ مِنْ ³⁰⁶ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ ³¹⁰ ، يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النَّوْرِ

2.2.7.4. (خَصَّ- خُصُوصٌ- خُصُوصَةً),(يَخْصُ) خَصَّ

Anlamı: ayrı tutmak, ayrıcalık vermek, tarafını tutmak(ب) bahşetmek, ihsan etmek, pay olarak ayırmak, tahsis etmek, ilgili olmak, mahsus olmak anlamlarına gelmektedir.³¹¹

³⁰¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.257.

³⁰² El-Bakara 2/84.

³⁰³ Ömer en-Nesefi,Ön.ver.,s.1080.

³⁰⁴ El-Bakara 2/85.

³⁰⁵ El-Bakara 2/36.

³⁰⁶ El-Bakara 2/191.

³⁰⁷ El-Bakara 2/217.

³⁰⁸ El-Bakara2/246.

³⁰⁹ El-Bakara2/257.

³¹⁰ El-Bakara 2/267.

³¹¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.257.

2.2.7.4.1. (اِخْتَصَّ), (يَخْتَصُّ) اِخْتَصَّ

Bu fiil tek harf-i cerle kullanılmaktadır; (ب) özel davranmak, ayırmak, bahşetmek, lütfetmek, hizmetine vermek, tahsis etmek, tek başına sahip olmak, mahsus olmak, ilgili alakalı olmak anlamlarına gelmektedir.³¹²

2.2.7.4.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bu harf-i cerr fiilin mânâlarının tamamını kapsamaktadır.³¹³

اِخْتَصَّ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَّشَاءُ" ³¹⁴

"Allah rahmetini ancak dilediğine tahsis eder."

اِخْتَصَّ Fiilinin اِفْعَالٌ babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir. İstılahi mânâsı: "tahsis etmek anlamındadır: Yani nübüvvetini, vahyini ve dinini "dilediğine" sizin dilediğinize değil, kendi dilediğine tahsis eder."³¹⁵

2.2.7.5. (حَفَّ حَفًّا), (يُحَفِّفُ) حَفَّ

Anlam olarak; hafif olmak, hafiflemek, önemsiz olmak, koyuluğunu kaybetmek, (الى) acele etmek, koşmak anlamlarına gelmektedir.³¹⁶

2.2.7.5.1. (تَخَفَّفَ), (يُخَفِّفُ) حَفَّفَ

Lügat anlamı; hafifleştirmek, daha hafif yapmak, (من-على-عن) kolaylaştırmak, basitleştirmek, küçültmek, azaltmak, üzerinden atmak, dindirmek, teskin etmek, incelemek, seyreltmek anlamlarına gelmektedir.³¹⁷

2.2.7.5.1.1. من-عن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; kolaylaştırmak, basitleştirmek, küçültmek, azaltmak, üzerinden atmak, dindirmek, teskin etmek, incelemek, seyreltmek anlamlarına gelmektedir.³¹⁸

حَفَّفَ fiilinin من-عن harf-i cerleri ile kullanımına örnek verilmiştir.

³¹² Mutçalı, Ön.ver.,s.257.

³¹³ Mutçalı, Ön.ver.,s.257.

³¹⁴ El-Bakara 2/105.

³¹⁵ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.16.

³¹⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.274.

³¹⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.274.

³¹⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.274.

"أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ" ³¹⁹

"İşte onlar, ahiret karşılığında dünya hayatını satın alan kimselerdir. Bu yüzden ne azapları hafifletilecek ne de kendilerine yardım edilecektir."

تَفْعِيل Fiilinin babına alınması ile ortaya çıkmıştır, cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir. İstılahi mânâsı: hafifletmek anlamına gelmektedir. ³²⁰

تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ ³²² ، لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ ³²¹ gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır:

[يَخْلُقُ (يَخْلُقُ)]: yaratmak, yoktan var etmek , şekil vermek, şekillendirmek;
[يَخْلُقُ (يَخْلُقُ)]: eskimek, yıpranmak, uymak, münasip olmak
anlamlarına gelmektedir. ³²³ Bakara sûresi içerisinde 29.âyet'i kerîme de ل harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.7.6. (يَخْلُو - خَلَاءٌ), (يَخْلُو) خَلَا

Lügat anlamı olarak; (ل) harf-i cer'i ile: aldatmak, mekan kelimesi ile: öldü; (vakit) geçti; (عَنْ) harf-i cer'i ile: gitmesi için serbet bırakmak, göndermek; ³²⁴ "boş olmak, (عَنْ) bulunmamak, ..sız olmak, (مِنْ) yoksun olmak, ihtiyacı olmak, muhtaç olmak, eksikliği hissetmek, (خَلْوَةً) مع - الى - ب ile yalnız kalmak, baş başa kalmak, soyutlamak, (الى) halvete çekilmek, maneviyatını yükseltmek için çekilmek, (ل) vermek, yöneltmek, hasretmek (ب) yüzüstü bırakmak, terk etmek anlamlarına gelmektedir. ³²⁵

2.2.7.6.1. الى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı; halvete çekilmek, maneviyatını yükseltmek için çekilmek anlamlarına gelmektedir. ³²⁶

خَلَا fiilinin الى Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذَا لَفُوا الدُّنْيَا فَأَمَّنُوا فَأَمَّنُوا وَإِذَا خَلَا إِلَى شَيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَنْهَرُونَ" ³²⁷

³¹⁹ El-Bakara 2/86.

³²⁰ Zemahşerî, Ön.ver.,s.432.

³²¹ El-Bakara 2/162.

³²² El-Bakara 2/178.

³²³ Mutçalı, Ön.ver.,s.280.

³²⁴ Ferâhidî, Ön.ver.,s.441.

³²⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.283.

³²⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.283.

³²⁷ El-Bakara 2/14.

“İman edenlerle karşılaşınca “inandık” derler, şeytanlarıyla baş başa kaldıklarında ise “Biz sizinleyiz, biz yalnızca alay etmekteyiz” derler.”

Fiil; nâkıs fiil olarak değerlendirilmiştir. Cümle içerisinde mâzî ve cem-i olarak gelmiştir. İstılahi mânâsı: baş başa kalmak anlamına gelmektedir.³²⁸

خَلَا fiilinin **الى** harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ³²⁹ وَإِذَا خَلَا بِبَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ

2.2.7.7. (خَوْفٌ – مَخَافَةٌ – خِيفَةٌ), (خَفْتُ), (يَخَافُ) خَاف

Lügat anlamı olarak bu fiil; korkmak, ürkemek, (من) den korkmak, (على) kaygılanmak, endişelenmek anlamlarına gelmektedir.³³⁰

2.2.7.7.1. **على** - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: kaygılanmak, endişelenmek anlamlarına gelmektedir.³³¹

خَاف fiilinin **على** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

³³² "مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ"

“Allah’a ve ahiret gününe inanıp Salih amel işleyenler için rableri katında mükâfatlar vardır. Onlar için herhangi bir korku yoktur; onlar üzüntü de çekmeyecekler.”

Ecvef fiil olarak değerlendirilen خَاف fiili; cümle içerisinde mastar olarak gelmiştir. İstılahi mânâsı: korku anlamına gelmektedir.³³³

خَاف fiilinin **على** harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ³³⁴ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ، ³³⁵ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ، ³³⁶ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ، ³³⁷ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ، ³³⁸ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ،

2.2.7.7.2. **من** - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Mânâsı:- den korkmak anlamına gelmektedir.

³²⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.478.

³²⁹ El-Bakara 2/76.

³³⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.288.

³³¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.288.

³³² El-Bakara 2/62.

³³³ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.396.

³³⁴ El-Bakara 2/112.

³³⁵ El-Bakara 2/262.

³³⁶ El-Bakara 2/274.

³³⁷ El-Bakara 2/277.

³³⁸ El-Bakara 2/38.

خَافَ fiilinin **من** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ"³³⁹

"Her kim, bir vasiyette bulunacak kimsenin hakkı çiğnemesinden veya günaha girmesinden **korkar** da (ilgililerin) aralarını düzeltirse ona bir günah yoktur. Allah elbette bağışlayıcıdır, sonsuz rahmet sahibidir."

خَافَ fiili ecvef fiil olarak değerlendirilir. Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: endişe etmek anlamına gelmektedir.³⁴⁰

2.2.8. باب الدال

2.2.8.1. (دُخِلَ), (يَدْخُلُ) دَخَلَ

Lügat anlamı olarak (الى - فى) girmek, batmak, gelmek, kafasını meşgul etmek, göreve başlamak-girmek, (على) evine girmek, görmeye gelmek, uğramak, kadın ile zifafa girmek, peşi sıra gelmek, katılmak, ilave olmak, ele geçirmek, elde etmek, (فى) derneğe veya dini topluluklara dahil olmak iştirak etmek, başlamak, (فى) (ضِمْنًا - تَحْتَ) sayılmak, ait olmak; دَخَلَ rahatsız ve keyifsiz olmak anlamlarına gelmektedir.³⁴¹

2.2.8.1.1. فى Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Mânâsı: derneğe veya dini topluluklara dahil olmak iştirak etmek, başlamak, sayılmak, ait olmak anlamlarına gelmektedir.³⁴²

دَخَلَ fiilinin **فى** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً"³⁴³

"Ey iman edenler! Hep birden barışa **girin**"

1. Bab özelliklerini taşımakta olan دَخَلَ fiili; cümle içerisinde emir kalıbı ile gelmiştir. İstilahî mânâsı: girmek anlamına gelmektedir.³⁴⁴

³³⁹ El-Bakara 2/182.

³⁴⁰ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.330.

³⁴¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.288.

³⁴² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.288.

³⁴³ El-Bakara 2/208.

³⁴⁴ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.674.

2.2.8.2. (دُعَاءُ), (يَدْعُو) دَعَا - دَعَى

Lügat anlamı olarak bu fiil; çağırmak, (ب) isimlendirmek, getirtmek, çağırtmak, emirle davet etmek, (الى - ل) davet etmek, ikna ve teşvik etmek anlamlarına gelmektedir.³⁴⁵

2.2.8.2.1. Harf-i Cer'i ile Kullanımı - الى - ل

Anlamı; davet etmek, ikna ve teşvik etmek anlamlarına gelmektedir.³⁴⁶

Harf-i cerleri ile kullanımına örnek verilmiştir. الى - ل fiilinin

"وَإِذْ قُلْنَا يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُثْمِثُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا" ³⁴⁷

"Hani siz, "Ey Mûsâ! Biz bir tek yiyeceklerle dayanamayacağız. Bizim için rabbine dua et de bize toprağın mahsullerinden; sebzelerinden, kabakgillerinden, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından bitirsin" demiştiniz"

Nâkıs fiil olarak değerlendirilen دَعَى cümle içerisinde emir kalıbıyla gelmiştir. Istılahî mânâsı: yalvarmak anlamına gelmektedir.³⁴⁸

Harf-i cerleri ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ³⁴⁹ قَالَوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ ، ³⁵⁰ قَالَوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ ، ³⁵¹ قَالَوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ ، ³⁵² ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ ، ³⁵³ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ

2.2.8.2.1.1. Harf-i Cerleri ile İlgili Önemli Bilgiler - لى - ل

- 1) 69. Âyet'i Kerime'de dua etmek anlamından kasıt "o'na sor" demektir.³⁵³
- 2) 221. Âyet'i Kerime'de fiil; الى harf-i cer'i ile geçtiği için diğer âyetlerden farklı olarak çağırmak anlamındadır.³⁵⁴

2.2.8.3. (تَدْلِي), (يُدْلِي) دَلَّى - دَلُو

Lügat anlamı olarak; aşağı sallamak, sarkıtmak, alçaltmak, düşürmek anlamlarına gelmektedir.³⁵⁵

³⁴⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.305-306.

³⁴⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.305-306.

³⁴⁷ El-Bakara 2/61.

³⁴⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.956.

³⁴⁹ El-Bakara 2/68.

³⁵⁰ El-Bakara 2/69.

³⁵¹ El-Bakara 2/70.

³⁵² El-Bakara 2/221.

³⁵³ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.1,s.1000.

³⁵⁴ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.500.

2.2.8.3.1. اَدْلَى (يُدْلِي) (إدلاء)

دلو kökünden türemiş olup, aşağı sallamak, sarkıtmak, alçaltmak, düşürmek, (الى- ب) çevirmek, taramak, süzmek, (ب) ifade etmek, açıkça söylemek, (الى- ب) bildirmek, haber vermek, sunmak, arz etmek, vermek, (فى) asılsız şeyler söylemek anlamlarına gelmektedir.³⁵⁶

2.2.8.3.1.1. Harf-i cerleri ile kullanımı - الى- ب

Lügat anlamı olarak: bildirmek, haber vermek, sunmak, arz etmek, vermek anlamlarına gelmektedir.³⁵⁷

الى- ب fiilinin harf-i cerleri ile kullanımına örnek verilmiştir.

"وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِيَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِإِثْمٍ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ"³⁵⁸

"Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin. Bile bile, günaha saparak, insanların mallarından bir kısmını yemeniz için onun bir parçasını yetkililere aktarmayın."

Fiil; دلو kökünden türemiş olup, اِفْعَال babına alınmasıyla ortaya çıkmıştır, cümle içerisinde geçen Bu fiil, "Yemeyin" ifadesine atfedilmiş olup nehiy yani yasaklama ifade eder. Bu durumda burada bir la edatı takdir edilir.³⁵⁹ Bir görüşe göre ise دُلُّوا meczum olup, yasaklama kapsamına dâhildir; En takdir edilerek mansûb da olabilir.³⁶⁰ İstilahî mânâsı: vermek anlamına gelmektedir: Yani onlara teslim etmeyin. Bu kelime kovayı kuyuya atmak manasındaki idlâ kökünden gelir.³⁶¹

[دُنُو- دَوْرَانْ), (يُدْوِرُ) دَارَ :yakın olmak, bulunmak, (من- ل- الى) yaklaşmak, yakınına gelmek, vakti gelmek, yaklaştırmak anlamlarına gelmektedir.³⁶² Bakara sûresi içerisinde ism-i tasğir olarak 61.âyet'i kerime de ب harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.8.4. دَوْر- دَوْرَانْ), (يُدْوِرُ) دَارَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (على- ب- حَوْلَ) çevresinde dönmek, halka çizmek, dönmeye başlamak;³⁶³ dolaşmak, dolaşmak, deveren etmek, yayılmak, gezmek, (على)

³⁵⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.313.

³⁵⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.313.

³⁵⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.313.

³⁵⁸ El-Bakara 2/188.

³⁵⁹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.364.

³⁶⁰ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.632.

³⁶¹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.364.

³⁶² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.316.

³⁶³ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.302.

dönmek, sırayla dolaşmak, yüzünü çevirmek, çevresini taramak, yönünü değiştirmek, karşı olmak, devam etmek, sürmekte olmak, (بُنْ) tartışılmak, konuşulmak, (ب) deveran ettirmek, belli bir yolda dolaştırmak, rehberlik etmek anlamlarına gelmektedir.³⁶⁴

2.2.8.4.1. **بُنْ** Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Mânâsı; tartışılmak, konuşulmak anlamlarına gelmektedir.³⁶⁵

دار fiilinin **بُنْ** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُهَا وَيَتَنَقَّلُ عَلَيْكُمْ فَلَئِنْ عَلِمْتُمْ جُنَاحَ آلَا تَكْتُبُوهَا" ³⁶⁶

"Borç ilişkisinin, aranızda alıp vererek bitirdiğiniz peşin ticaret olması müstesna; onu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur."

دار Fiilinin افعال babına alınması ile ortaya çıkmıştır. Cümle içerisinde fiil-i muzâri ve cem-i olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: (aralarında hemen) devretmek anlamına gelmektedir.³⁶⁷

2.2.8.5. **دَانْ**, (دَيْنْ), (دَيْنْ)

Lügat anlamı olarak; ödünç almak, borçlanmak, (ب-ل) borçlu olmak, (ل) "itaat etmek, boyun eğmek, borç para vermek, boyun eğdirmek, yargılamak": دَانْ (دَيْنْ), (دَيْنْ) dini inancı benimsemek, ikrar etmek, İslam'ı kabul etmek, alışkanlıklarını sürdürmek anlamına gelmektedir.³⁶⁸

2.2.8.5.1. **تَدَايَنْ**, (تَدَايَنْ), (تَدَايَنْ)

Fiil sadece ب harf-i ceri ile kullanılmaktadır.³⁶⁹

2.2.8.5.1.1. **ب** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; birbirine borçlanmak anlamındadır.³⁷⁰

تَدَايَنْ fiilinin **ب** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكُنْ بِبَيْنِكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ" ³⁷¹

³⁶⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.320.

³⁶⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.320.

³⁶⁶ El-Bakara 2/282.

³⁶⁷ Zemahşerî, Ön.ver.,s.844.

³⁶⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.326.

³⁶⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.326.

³⁷⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.326.

³⁷¹ El-Bakara 2/282.

“Ey iman edenler! Belirlenmiş bir zamana kadar bir borç ilişkisi kurduğunuzda bunu yazın. Aranızdan bir kâtip bunu adaletle yazsın”

ذَانَ Fiilinin تَفَاعُلٌ babına alınması ile ortaya çıkmıştır. Cümle içerisinde mâzi olarak gelmiştir. İstilahî mânâsı: borçlanmak anlamına gelmektedir.³⁷²

2.2.9. باب الذال

[ذَكَرَ- (يَذْكُرُ) (يَذْكُرُ)]: “hatırlamak, akla gelmek, akılda tutmak, anmak, bahsetmek, konuşmak, adını anmak, zikretmek, sözünü etmek, ifade etmek, dile getirmek, vermek, işaret etmek, referansta bulunmak, (ل) anlatmak, söylemek anlamlarına gelmektedir.”³⁷³ Bakara sûresi içerisinde 114-203.âyet’i kerime de فَى harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.9.1. مَذْهَبٌ- ذَهَابٌ, (يَذْهَبُ) ذَهَبٌ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (الَى) gitmek, yolculuğa çıkmak, ayrılmak, çekip gitmek, kaybolmak, yok olmak, ölmek, görüşünde-düşüncesinde olmak, kanaatine varmak (ب) götürmek, geçmek, solmak, (عَن) kaçmak, uçup gitmek, görmezden gelmek, ihmal etmek, atlamak anlamlarına gelmektedir.³⁷⁴

2.2.9.1.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: götürmek, geçmek, solmak anlamlarına gelmektedir.³⁷⁵

ذَهَبٌ fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ”³⁷⁶

“Onların misali, bir ateş yakan insan gibidir. Ateş tam etrafını aydınlattığında Allah ışıklarını yok eder de onları karanlıklar içinde, hiçbir şeyi görmez bir halde bırakır.”

3. Bab özelliklerini taşımakta olan ذَهَبٌ fiili, Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: gidermek anlamına gelmektedir.³⁷⁷

ذَهَبٌ fiilinin ب harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ³⁷⁸لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ

³⁷² Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.794.

³⁷³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.331.

³⁷⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.334.

³⁷⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.334.

³⁷⁶ El-Bakara2/17.

³⁷⁷ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, s.504.

2.2.10. باب الرأء

2.2.10.1. رَأْفَةٌ- رَأْفَةٌ,(يَرْؤُفُ),(يَرْؤُفُ) رَأْفٌ

Bu Fiil sadece ب harf-i cer'i ile kullanılmaktadır.³⁷⁹

2.2.10.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı olarak; acımak, merhamet etmek, şefkat göstermek anlamlarına gelmektedir.³⁸⁰

رَأْفٌ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ"³⁸¹

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, kendisini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya adamıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir."

Mehmûz olarak nitelendirilen رَأْفٌ ; Sıfat-ı müşebbehe vezninde gelmiştir. İstılâhî mânâsı: şefkatli olmak anlamına gelmektedir.³⁸²

2.2.10.2. رَبْصٌ,(يَرْبُصُ) رَبْصٌ

Lügat anlamı; (ب) beklemek, zamanını kollamak anlamlarına gelmektedir.³⁸³

2.2.10.2.1. تَرْبِصٌ,(يَتَرَبَّصُّ) تَرْبِصٌ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ل) pusuda beklemek, pusuda yatmak, tuzak kurmak, tuzağa- Pusuya düşmek, mevzilenmek, (ب) beklemek, fırsat kollamak, fırsatını beklemek, birinin başına kötü şeyler gelecek olmak anlamına gelmektedir.³⁸⁴

2.2.10.2.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: beklemek, fırsat kollamak, fırsatını beklemek, birinin başına kötü şeyler gelecek olmak anlamına gelmektedir.³⁸⁵

تَرْبِصٌ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَالْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ"³⁸⁶

³⁷⁸ El-Bakara2/20.

³⁷⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.339.

³⁸⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.339.

³⁸¹ El-Bakara 2/207.

³⁸² Ömer en-Nesefî, *Ön.ver.*,c.2,s.428.

³⁸³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.342.

³⁸⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.342.

³⁸⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.342.

³⁸⁶ El-Bakara 2/228.

“Boşanan kadınlar kendi başlarına (evlenmeksizin) üç âdet süresince beklerler.”

رَبَصَ Fiilinin تَعَلَّ babına alınması ile ortaya çıkmıştır. Cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak gelmiştir. İstılahi mânâsı: beklemek anlamına gelmektedir.³⁸⁷

رَبَصَ fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir:³⁸⁸ يَنْزَبْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ

2.2.10.3. رَجَعَ, (يَرْجِعُ) رَجَعٌ

Lügat anlamı olarak bu fiil; “geri dönmek, gelmek, yine tekrar gelmek, tekrar olmak, tekrarlamak, (الى) dönmek, yeniden başlamak, devam ettirmek,” müracaat etmek, bağlanmak, sebebi dayanmak, kaynaklanmak, doğmak, bağımlı olmak, (ل) kalmak, ihtisas alanına girmek, (عن) vazgeçmek, çekilmek, ayrılmak, vaz geçmek, (على) olmak, dönmek, karşı olmak, tazminatı için dava açmak, telafisini istemek, (ب) istemek, talep etmek, icap ettirmek, gerekli kılmak, tabii kılmak, (في) başarılı olmak anlamlarına gelmektedir.³⁸⁹

2.2.10.3.1. الى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: dönmek, yeniden başlamak, devam ettirmek, müracaat etmek, bağlanmak, sebebi dayanmak, kaynaklanmak, doğmak, bağımlı olmak anlamlarına gelmektedir.³⁹⁰

رجع fiilinin الى Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَاتَّقُوا يَوْمَ تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ"³⁹¹

“Bir günden sakının ki, onda Allah’a döndürüleceksiniz, sonra herkese hak ettiği tam olarak verilecek ve onlara haksızlık edilmeyecektir.”

رجع fiili 2. bab özelliklerini taşımaktadır ve cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: döndürülmek anlamındadır.³⁹²

2.2.10.4. رَدَّ, (يُرَدُّ) رَدٌّ

Lügat anlamı olarak bu fiil; geri göndermek, (الى) geri getirmek, almak, koymak, geri koymak, reddetmek, geri çevirmek, karşı Çıkmak, mukavemet

³⁸⁷ Zemahşerî, Ön.ver.,s.718.

³⁸⁸ El-Bakara 2/234.

³⁸⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.347-348.

³⁹⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.347-348.

³⁹¹ El-Bakara 2/281.

³⁹² Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s,s.792.

göstermek, selamı almak, (على) “cevap vermek, yansıtmak, aksettirmek, yankılanmasına sebep olmak, çürütmek, yanlış olduğunu göstermek, (عن) vazgeçirmek, caydırmak, sakındırmak, engel olmak, karşılık olarak vermek anlamlarına gelmektedir.”³⁹³

2.2.10.4.1. **الى** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: geri getirmek, almak, koymak, geri koymak, reddetmek, geri çevirmek, karşı Çıkmak, mukavemet göstermek, selamı almak anlamlarına gelmektedir.³⁹⁴

رَدَّ fiilinin **الى** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ **إِلَى** أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ"

“Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? İçinizden bu şekilde davranan birinin dünya hayatındaki cezası ancak rezil rüsva olma; kıyamet gününde ise onlar azabın en şiddetlisine **itilirler**. Allah sizin yapmakta olduğunuzdan habersiz değildir.”

Muzâaf fiil olarak nitelendirilen رَدَّ ; cümle içerisinde muzâri, meçhûl ve cem-i olarak geçmiştir. Istılahi mânâsı: uğratılmak anlamına gelmektedir.³⁹⁶

2.2.10.4.2. **عن** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: vazgeçirmek, caydırmak, sakındırmak, engel olmak, karşılık olarak vermek anlamlarına gelmektedir.³⁹⁷

* يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرْدُوكُمْ **عَنْ** دِينِكُمْ إِنْ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ **عَنْ** دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ"

“Güçleri yeterse sizi dininizden **çevirinceye** kadar durmadan sizinle savaşsınlar. İçinizden kim dininden **döner** de kâfir olarak ölürse, dünyada ve ahirette amelleri boşa gidenler işte bunlardır. Cehennemin dostları da bunlardır ve orada onlar devamlı kalıcıdır.”

³⁹³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.354.

³⁹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.354.

³⁹⁵ El-Bakara 2/85.

³⁹⁶ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.432.

³⁹⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.354.

³⁹⁸ El-Bakara 2/217.

رَدَّ muzâaf fiil olarak nitelendirilmiştir, cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: döndürmek anlamına gelmektedir.³⁹⁹

2.2.10.5. (إِرْتَدَّ), (يَرْتَدُّ) إِرْتَدَّ

Lügat anlamı olarak: geri çekilmek, geri gelmek, geriye gitmek,(الى) dönmek;(عن) uzaklaşmak, terk etmek, bırakmak, vazgeçmek, eskiye dönmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁰⁰

2.2.10.5.1. **عن** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı: uzaklaşmak, terk etmek, bırakmak, vazgeçmek, eskiye dönmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁰¹

رَدَّ fiilinin **عن** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ " ⁴⁰²

"Güçleri yeterse sizi dininizden çevirinceye kadar durmadan sizinle savaşırlar. İçinizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse, dünyada ve ahirette amelleri boşa gidenler işte bunlardır. Cehennemin dostları da bunlardır ve orada onlar devamlı kalıcıdırlar."

رَدَّ Fiilinin إِفْعَالٌ babına alınması ile ortaya çıkmış olan bu fiil; cümle içerisinde muzâri ve şart cümlesi olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: dinden döndürmek anlamına gelmektedir.⁴⁰³

[رَزَقَ), (يَرْزُقُ) رَزَقَ): rızıklandırmak, rızıkını vermek, ihsan etmek. karşılıksız vermek, bağışlamak, yaşamak anlamlarına gelmektedir.⁴⁰⁴ Bakara sûresi içerisinde 25-254.âyet'i kerime de من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.10.6. (رَسَلَ), (يُرْسِلُ) رَسَلَ

Bu fiil; uzun ve düz olmak anlamına gelmektedir.⁴⁰⁵

2.2.10.6.1. (أَرْسَلَ), (يُرْسِلُ) أَرْسَلَ

³⁹⁹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.466.

⁴⁰⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.354.

⁴⁰¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.354.

⁴⁰² El-Bakara 2/217.

⁴⁰³ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.688.

⁴⁰⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.356.

⁴⁰⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.358.

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب- الی- ل) yollamak, uğurlamak, uzaklaştırmak, sevk etmek, Nakletmek, yayın yapmak, gitmesi için bırakmak, serbest bırakmak, ağızdan çıkarmak, (على) salmak, bırakmak anlamlarına gelmektedir.⁴⁰⁶ [Bakara sûresi içerisinde 151.âyet'i kerime de في harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.10.6.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: yollamak, uğurlamak, uzaklaştırmak, sevk etmek, Nakletmek, yayın yapmak, gitmesi için bırakmak, serbest bırakmak, ağızdan çıkarmak anlamlarına gelmektedir.⁴⁰⁷

رَسُول fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ"⁴⁰⁸

"Doğrusu (ey peygamber), biz seni hak ile desteklenmiş bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. Yakıcı azaba mahkûm olanlardan sen sorumlu değilsin."

Cümle içerisinde mâzi olarak geçen fiil; رَسَلَ Fiilinin أفعال babına alınması ile ortaya çıkmıştır. İstilahî mânâsı: göndermek anlamına gelmektedir.⁴⁰⁹

2.2.10.7. (رَضَى- رَضُوْا- رَضِيَ) (يَرْضَى)

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب- في) "hoşnut ve memnun olmak, katılmak, rıza göstermek, kabul etmek, razı olmak, kabullenmek, kabul etmek, ikrar etmek, (على) hoşlanmak, (ل) dilenmek, istemek anlamlarına gelmektedir."⁴¹⁰ [Bakara sûresi içerisinde 282.âyet'i kerime de من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.10.7.1. ع - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: hoşlanmak, hoşnut olmak, razı olmak anlamına gelmektedir.⁴¹¹

رَضِيَ fiilinin ع Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَلَنْ يَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ"⁴¹²

⁴⁰⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.358.

⁴⁰⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.358.

⁴⁰⁸ El-Bakara 2/119.

⁴⁰⁹ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.76.

⁴¹⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.364.

⁴¹¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.364.

⁴¹² El-Bakara 2/120.

“Sen onların dinlerine uymadıkça Yahudiler de Hristiyanlar da senden asla memnun kalmayacaklardır.”

nâkıs bir fiil olan رَضِيَ cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: razı olmak anlamına gelmektedir.⁴¹³

[تَرَضَى (يَتَرَضَى): uzlaşmak, anlaşmak, karşılıklı razı olmak anlamına gelmektedir.⁴¹⁴ Bakara sûresi içerisinde 232-233.âyet’i kerime de ب – يَنْ – من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.10.8. رَغِبَ- رَغْبَةً, (يَرْغَبُ) رَغْبَ

Lügat anlamı olarak: Yalvarmak, rica etmek;⁴¹⁵ (فِي) istemek, dilemek, arzu etmek, hasretini çekmek, (فِي – عَلَى ب – عَن) tercih etmek, daha çok istemek, sevmek, (عَن) istememek, arzu etmemek, kaçınmak, sevmemek, (ل – ب) istemek, arzu etmek, dilemek anlamlarına gelmektedir.⁴¹⁶

2.2.10.8.1. رَغِبَ - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: istememek, arzu etmemek, kaçınmak, sevmemek anlamına gelmektedir.⁴¹⁷

رَغِبَ fiilinin رَغِبَ Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

“وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ”⁴¹⁸

“Kendine cahilce kötülük edenden başka kim İbrahim’in getirdiği dini reddeder? Oysa biz, gerçekten onu dünyada seçkin kıldık; şüphesiz ki o, ahirette de iyiler arasında yer alacaktır.”

4. Bab özelliklerini taşımakta olan رَغِبَ fiili; cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir. İstilahî mânâsı: ondan hoşnutluk duymamak anlamına gelmektedir.⁴¹⁹

2.2.10.9. رَفَعَ, (يَرْفَعُ) رَفْعَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; kaldırmak; yukarı çıkarmak, yükseltmek, yüceltmek, (ل) çıkarmak, terfi ettirmek, uçurmak; yukarı kaldırmak, çekmek, (عَن – مِنْ) çıkarmak, dışarı almak, kaldırmak, düzeltmek, telafi etmek, (عَن) kurtarmak, (إِلَى)

⁴¹³ Zemahşerî, Ön.ver.,s.494.

⁴¹⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.364.

⁴¹⁵ İbn Manzûr, Ön.ver.,s.1678.

⁴¹⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.366.

⁴¹⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.366.

⁴¹⁸ El-Bakara 2/130.

⁴¹⁹ Ömer en-Nesefî, Ön.ver.,c.2,s.126.

önüne koymak, teslim almak, (ل) sunmak, arz etmek anlamlarına gelmektedir.⁴²⁰ [Bakara sûresi içerisinde 93.âyet'i kerime de فَوْق harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.10.9.1. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: çıkarmak, dışarı almak, kaldırmak, düzeltmek, telafi etmek anlamlarına gelmektedir.⁴²¹

رَفَعَ fiilinin من Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ"⁴²²

"İbrâhim İsmâil'le birlikte o evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyordu. "Ey rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin."

رَفَعَ fiili 3. Bab özelliklerini taşımaktadır, cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: yükseltmek anlamına gelmektedir.⁴²³

2.2.10.10. رَادٌ, (يُرُودٌ) رَادٌ

Bu fiil; dolaşmak, gezinmek, aramak anlamlarına gelmektedir.⁴²⁴

2.2.10.10.1. (إِرَادَةٌ) (يُرِيدُ) أَرَادَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; istemek, niyetinde olmak, dilemek, sahip olmayı istemek, arzulamak, (من – الى) hedeflemek, amaçlamak, (الى) istemek, ilgilenmek, elde etmeyi istemek, (ب) kastetmek, hedeflemek, kurmak, tasarlamak, (على) sevk etmek, kışkırtmak anlamlarına gelmektedir.⁴²⁵

2.2.10.10.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı; kasdetmek, hedeflemek, kurmak, tasarlamak anlamlarına gelmektedir.⁴²⁶

أَرَادَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ"⁴²⁷

⁴²⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.368-369.

⁴²¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.368-369.

⁴²² El-Bakara 2/127.

⁴²³ Zemahşeri, Ön.ver.,s.508.

⁴²⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.385.

⁴²⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.385.

⁴²⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.385.

“Şüphesiz ki, Allah herhangi bir şeyi, bir sıvrisineği, hatta onun da ötesindekini misal vermekten utanıp çekinmez. Bunun karşısında iman edenler onun, Allah’tan gelen gerçek olduğunu bilirler, inkâr edenler ise “Allah misal olarak bununla neyi kastediyor?” derler. Allah birçok kimseyi onunla saptırır, birçok kimseyi de onunla doğru yola iletir; onunla başkalarını değil, ancak emrine karşı gelenleri saptırır.”

إِفْعَال Fiilinin رَاد babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; cümle içerisinde mâzi olarak gelmiştir. İstilahî mânâsı: kastetmek anlamına gelmektedir.⁴²⁸

رَاد fiilinin ر harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir:⁴²⁹ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

2.2.11. باب الزاي.

[زَلَّ (يَزُلُّ) زَلًّا, زَلَّتْ (يَزِلُّ) زَلًّا: bir yerden kaymak, hata yapmak, yanılmak, yanlış yapmak, tökezlemek, ayağı sürçmek, (عن) sapmak, yanlışlık yapmak anlamlarına gelmektedir.⁴³⁰ Bakara sûresi içerisinde 209.âyet’i kerime de من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

[زَلَّ (يَزِلُّ) زَلًّا: kaydırmak, kaymasına sebep olmak, yanıltmak, yanlışla düşürmek anlamlarına gelmektedir. Bakara sûresi içerisinde 36.âyet’i kerime de عن harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.11.1. زَيْنٌ, (يَزِينُ) زَانٌ

Fiil, süslemek anlamına gelmektedir.⁴³¹

2.2.11.1.1. تَزِينٌ, (يُزِينُ) زَيْنٌ

Lügat anlamı olarak: süslemek, güzelleştirmek, tıraş etmek, hazırlanmak, hazır olmak, (ل-الى) övmek, lehinde konuşmak, (ل) gözleri önüne koymak, inandırmak, önermek, fikrini vermek anlamlarına gelmektedir.⁴³²

2.2.11.1.1.1. ل - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: gözleri önüne koymak, inandırmak, önermek, fikrini vermek anlamlarına gelmektedir.⁴³³

⁴²⁷ El-Bakara 2/26.

⁴²⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, s.646.

⁴²⁹ El-Bakara 2/185.

⁴³⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.400.

⁴³¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.409.

⁴³² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.409.

زَيْن fiilinin **ل** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" **زَيْنَ الَّذِينَ** كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ" ⁴³⁴

"İnananlarla alay ederek inkâra sapanlar dünya hayatının **çekiciliğine kapıldılar**. Ama Allah'tan korkanlar kıyamet gününde onlardan üstün olacaklardır. Allah dilediğine hesapsız rızık verir."

زَان Fiilinin تَفْعِيل babına alınması ile ortaya çıkmıştır, cümle içerisinde mâzî ve meçhûl olarak geçmiştir. Istılahi mânâsı: süslenmek anlamına gelmektedir, mâlûm olarak okunup; "Nankörce inkâr edenlere dünya hayatını süslemiştir" şeklinde'de anlam verilebilir. ⁴³⁵

2.2.12. باب السين

2.2.12.1. (سؤال- مَسْأَلَةٌ - تَسْأَلُ), (يَسْأَلُ) سَأَلَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (عن) hakkında sorular sormak, soruşturmak; ⁴³⁶ sorumlu olmak, danışmak, görüşünü almak, fikrini sormak, (من) istemek anlamlarına gelmektedir. ⁴³⁷

2.2.12.1.1. **عن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Anlamı; sormak, soruşturmak, sorumlu olmak, danışmak, görüşünü almak, fikrini sormak anlamlarına gelmektedir. ⁴³⁸

سَأَلَ fiilinin **عن** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ" ⁴³⁹

"Doğrusu (ey peygamber), biz seni hak ile desteklenmiş bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. Yakıcı azaba mahkûm olanlardan sen **sorumlu değilsin**."

Mehmûz fiil olarak nitelendirilen سَأَلَ ;cümle içerisinde muzâri ve meçhûl olarak geçmiştir. Istılahi mânâsı: sorumlu olmak, (hakkında) sorulacak anlamına gelmektedir. ⁴⁴⁰

⁴³³ Mutçalı, Ön.ver.,s.409.

⁴³⁴ El-Bakara 2/212.

⁴³⁵ Zemahşerî, Ön.ver.,s.680.

⁴³⁶ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.411.

⁴³⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.410.

⁴³⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.410.

⁴³⁹ El-Bakara 2/119.

⁴⁴⁰ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.76.

سَأَلَ fiilinin **عن** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁴⁴¹وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا ⁴⁴²، وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا

سَأَلَ fiilinin **عن** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde sormak anlamına gelen âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁴⁴³يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ ، يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْآهِلَةِ ⁴⁴⁴، وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي ⁴⁴⁵وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَجِيزِ ⁴⁴⁶، وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى ⁴⁴⁷، وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ⁴⁴⁸، الْحَرَامِ ⁴⁴⁹

[(سَأَمَ - سَأَمَةً), (يَسْأَمُ) سَمِمَ]
bıkmak, usanmak, sıkılmak, karşı olmak, sevmemek, hoşlanmamak anlamlarına gelmektedir.⁴⁴⁹ Bakara sûresi içerisinde 282.âyet'i kerime de الى harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.12.2. (سَبَّاحٌ - سَبَّحَ), (يَسْبُحُ) سَبَّحَ

Bu fiil; (فى - ب) yüzmek anlamına gelmektedir.⁴⁵⁰

2.2.12.2.1. (تَسْبِيحٌ), (يُسَبِّحُ) سَبَّحَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (Allah'ı c.c.) tenzih etmek, her türlü ayıp ve kusurdan beri olduğunu zikretmek, (ب) övmek, yüceltmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁵¹

2.2.12.2.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: övmek, yüceltmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁵²

سَبَّحَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ" ⁴⁵³

"Hani rabbın meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti. Onlar, "Biz seni övgü ile tesbih ederken ve senin kutsallığını dile getirip dururken orada

⁴⁴¹ El-Bakara 2/134.

⁴⁴² El-Bakara 2/141.

⁴⁴³ El-Bakara 2/186.

⁴⁴⁴ El-Bakara 2/189.

⁴⁴⁵ El-Bakara 2/217.

⁴⁴⁶ El-Bakara 2/219.

⁴⁴⁷ El-Bakara 2/220.

⁴⁴⁸ El-Bakara 2/222.

⁴⁴⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.411.

⁴⁵⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.412.

⁴⁵¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.412.

⁴⁵² Mutçalı, Ön.ver.,s.412.

⁴⁵³ El-Bakara 2/30.

fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?” dediler. Allah “Şüphe yok ki, ben sizin bilmediklerinizi bilirim” buyurdu.”

سَبَّحَ Fiilinin تَفَعَّلَ babına alınması ile ortaya çıkmıştır; Cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: hamt etmek anlamına gelmektedir.⁴⁵⁴

2.2.12.3. سَجَدَ (يَسْجُدُ), (سُجُودٌ)

Lügat anlamı olarak: secde etmek, (س) kapanmak, ayaklarına kapanmak, (Allah’a c.c.) İbadet etmek anlamalarına gelmektedir.⁴⁵⁵

2.2.12.3.1. ل - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı; kapanmak, ayaklarına kapanmak, (Allah’a c.c.) İbadet etmek anlamalarına gelmektedir.

سَجَدَ fiilinin ل Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ"⁴⁵⁶

“Meleklerle, “Âdem’e secde edin” dediğimizde İblis dışındakiler derhal secde ettiler; o direndi, büyüklendi ve kâfirlerden oldu.”

1. Bab özelliklerini taşıyan سَجَدَ ; Cümle içerisinde emir kalıbı olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: secde etmek anlamına gelmektedir.⁴⁵⁷

2.2.12.4. (مَسَحَرٌ - سُخْرَةٌ - سُخْرٌ - سَخَرٌ - سَخَرٌ), (يَسْخَرُ) سَخَرَ

Lügat anlamı olarak: (من- ب) gülmek, alay etmek, eğlenmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁵⁸

2.2.12.4.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: gülmek, alay etmek, eğlenmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁵⁹

سَخَرَ fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"زُيِّنَ لِلنَّاسِ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ"⁴⁶⁰

⁴⁵⁴ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.710.

⁴⁵⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.417.

⁴⁵⁶ El-Bakara 2/34.

⁴⁵⁷ Zemahşeri, *Ön.ver.*,s.348.

⁴⁵⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.460.

⁴⁵⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.460.

⁴⁶⁰ El-Bakara 2/212.

“İnananlarla alay ederek inkâra sapanlar dünya hayatının çekiciliğine kapıldılar. Ama Allah’tan korkanlar kıyamet gününde onlardan üstün olacaklardır. Allah dilediğine hesapsız rızık verir.”

سَجَز 4. Bab özellikleri ile nitelendirilir. Cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: alay etmek anlamına gelmektedir.⁴⁶¹

[سَجَزَ (سَجَزَ), (سَجَزَ): ayrılmak, gitmek, uzaklaşmak, sürü- otlayarak gezinmek, akıl ve zihin karışması anlamına gelmektedir.]⁴⁶²

[سَجَزَ (سَجَزَ): hayvanı salmak otlamaya bırakmak, göndermek, gitmesine izin vermek, ayırmak, çıkarmak, görevden almak, terhis etmek, (عن) sıkıntılarını- dertlerini gidermek, (الى) bakışlarını dikmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁶³ Bakara sûresi içerisinde 2231-29.âyet’i kerime de ب harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.12.5. سَعَى (سَعَى), (سَعَى)

Lügat anlamı olarak bu fiil; koşmak, hızlı hareket etmek, göğü kat etmek, (الى) ilerlemek, (ل-الى- وَرَاءَ) çalışmak, çabalamak, gayret etmek, çaba sarf etmek (وَراءَ) peşinden koşmak, elde etmeye çalışmak, (فى) ilerleme kaydetmek, (ب) küçük düşürmek-güvenini kırmak anlamlarına gelmektedir.⁴⁶⁴

2.2.12.5.1. فى - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: ilerleme kaydetmek, çalışmak anlamına gelmektedir.⁴⁶⁵

فى fiilinin Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا“⁴⁶⁶

“Allah’ın mescitlerinde O’nun adının anılmasına engel olan ve onların harap olması için çalışandan daha zalim kim olabilir?”

سَعَى nâkıs fiil olarak nitelendirilir. Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: koşuşturmak anlamına gelmektedir.⁴⁶⁷

فى fiilinin Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

⁴⁶¹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.442.

⁴⁶² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.424.

⁴⁶³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.424.

⁴⁶⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.430.

⁴⁶⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.430.

⁴⁶⁶ El-Bakara 2/114.

⁴⁶⁷ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.482.

anlamlarına gelmektedir.”⁴⁷⁶ Bakara sûresi içerisinde 29.âyet’i kerime de الى harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.13. باب الشين.

(تَشَابَهَ) (يَتَشَابَهُ) تَشَابَهَ : benzetmek, benzer yapmak; (تَشَابَهَ) (يَتَشَابَهُ) : benzeşmek, müphem yapmak, açık olmamak anlamlarına gelmektedir.⁴⁷⁷ Bakara sûresi içerisinde 70.âyet’i kerime de على harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

(يَشُدُّ - شَدَّ) (يَشُدُّ) (شَدَّ) : sağlam- sert- Sıkı- Şiddetli- Kuvvetli olmak; (يَشُدُّ) (شَدَّ) : güçlendirmek, takviye etmek, sıklaştırmak, sıkı yapmak (على - الى) hayvanı bağlamak, (على) semer vurmak, eyerlemek, “saldırmak, hamle yapmak, baskı yapmak, (فى) ısrar etmek, ısrarcı olmak anlamlarına gelmektedir.”⁴⁷⁸ Bakara sûresi içerisinde 191-165.âyet’i kerime de ل- من harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.13.1. (شَرَى - شَرَا), (يَشْرِي) شَرَى

Lügat anlamı: (ب) satmak, satın almak, zorlukları üstüne çekmek, davet etmek kuruması için güneşe koymak anlamlarına gelmektedir;⁴⁷⁹

2.2.13.1.1. (اشْتَرَى), (يَشْتَرِي) اشْتَرَى

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب)belirli bir fiyata satın almak, karşılığında almak anlamına gelmektedir.⁴⁸⁰

2.2.13.1.1.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: belirli bir fiyata satın almak, karşılığında almak ve **satmak** anlamına gelmektedir.⁴⁸¹

اشْتَرَى fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ”⁴⁸²

“Doğruya karşılık sapkınlığı **satın alanlar** işte onlardır. Bu sebeple ticaretleri kâr etmemiş ve doğru yolu da bulamamışlardır.”

⁴⁷⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.460.

⁴⁷⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.469.

⁴⁷⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.475.

⁴⁷⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.483.

⁴⁸⁰ Günday, Ön.ver.,s.116.

⁴⁸¹ Günday, Ön.ver.,s.116.

⁴⁸² El-Bakara 2/16.

فَاعِلِ Fiilinin babına alınması ile ortaya çıkan fiil; Cümle içerisinde mâzi ve cem-i olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı ise : satın almak anlamındadır.⁴⁸³

اِشْتَرَى fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁴⁸⁴لَا تَسْتَرُوا بَايَاتِي تَمَنَّا قَلِيلًا ⁴⁸⁵، لِيَسْتَرُوا بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا ⁴⁸⁶، لِيَسْتَرُونَ بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا ⁴⁸⁷، شَرَوْا بِهِ ⁴⁸⁸، اشْتَرَوْا بِهِ ⁴⁸⁹، اشْتَرُوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ⁴⁹⁰ الصَّلَاةَ بِالْهُدٰى

⁴⁹¹ içmek, yudumlamak anlamlarına gelmektedir. (مَشْرَبٌ- شُرْبٌ), (يَشْرَبُ) شَرِبَ Bakara sûresi içerisinde 60-93-249.âyet'i kerime de من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.13.2. (شَفَعَ), (يَشْفَعُ) شَفَعَ

Lügat anlamı: çift yapmak, (ب) ilave etmek, eklemek, öncelik tanımak, (ل- فى) aracılık etmek, araya girmek, şefaath etmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁹²

2.2.13.2.1. ب- Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlam olarak; ilave etmek, eklemek, öncelik tanımak, şefaath etmek anlamındadır.⁴⁹³

ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ لَا تَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ لَّهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِى يَشْفَعُ عِنْدَهٗ اِلَّا بِاِذْنِهٖ " ⁴⁹⁴

"Allah, O'ndan başka tanrı yoktur; diridir, her şeyin varlığı O'na bağlı ve dayalıdır. Ne uykusu gelir ne de uyur. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi o'nundur. O'nun izni olmadıkça katında hiçbir kimse şefaath edemez.."

3. Bab özelliklerini taşımakta olan شَفَعَ ; Cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: şefaath etmek anlamına gelmektedir.⁴⁹⁵

⁴⁸³ Zemahşerî, Ön.ver.,s.196.

⁴⁸⁴ El-Bakara 2/41.

⁴⁸⁵ El-Bakara 2/79.

⁴⁸⁶ El-Bakara 2/86.

⁴⁸⁷ El-Bakara 2/90.

⁴⁸⁸ El-Bakara 2/102.

⁴⁸⁹ El-Bakara 2/174.

⁴⁹⁰ El-Bakara 2/175

⁴⁹¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.476.

⁴⁹² Mutçalı, Ön.ver.,s.491.

⁴⁹³ Mutçalı, Ön.ver.,s.491.

⁴⁹⁴ El-Bakara 2/255.

2.2.13.3. (شُكْرَانٌ- شُكْرٌ), (يَشْكُرُ) شَكَرَ

Lügat anlamı olarak; (ل-على) müteşekkik olmak, şükretmek, teşekkür borçlu olmak, (ل) övmek, methetmek, teşekkür etmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁹⁶

2.2.13.3.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlam olarak: övmek, methetmek, teşekkür etmek anlamlarına gelmektedir.⁴⁹⁷

شَكَرَ fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ"⁴⁹⁸

"Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, bana nankörlük etmeyin!"

3. Bab özelliklerini taşımakta olan bu fiil; Cümle içerisinde emir kalıbı ile gelmiştir. İstılahi mânâsı: şükretmek anlamına gelmektedir.⁴⁹⁹

شَكَرَ fiilinin ل harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁵⁰⁰ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ

2.2.13.4. (شُهُودٌ), (يَشْهَدُ) شَهِدَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; şahit-tanık olmak, bulunmak, katılmak, görmek ve görmüş olmak, (ب) tasdiklemek, onaylamak, taklit etmek, (ل-على) delil göstermek, şahit olmak, (ل-ب) hüküm vermek, Allah'ın adı ile yemin etmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁰¹

2.2.13.4.1. (الشَّهَادَةُ), (يَشْهَدُ) أَشْهَدَ

Lügat anlamı: (ل-على) şahit tutmak, göstermek anlamlarına gelmektedir.⁵⁰²

2.2.13.4.1.1. ع - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlam olarak: şahit tutmak, göstermek anlamlarına gelmektedir.⁵⁰³

أَشْهَدَ fiilinin ع Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

⁴⁹⁵ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.792.

⁴⁹⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.493.

⁴⁹⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.493.

⁴⁹⁸ El-Bakara 2/152.

⁴⁹⁹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.226.

⁵⁰⁰ El-Bakara 2/172.

⁵⁰¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.499.

⁵⁰² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.499.

⁵⁰³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.499.

" وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ " ⁵⁰⁴

“İnsanlardan öylesi vardır ki dünya hayatı konusundaki sözleri senin hoşuna gider; o, hasımların en yamanı olduğu halde kalbinde olana Allah’ı şahit de tutar.”

إِفْعَال Fiilinin babına alınması ile ortaya çıkan fiil; Cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir. İstilahî mânâsı: şahit tutmak anlamına gelmektedir. ⁵⁰⁵

[(اِسْتَشْهَدَ), (يَسْتَشْهَدُ) اِسْتَشْهَدَ]: delil göstermek, şahit göstermek, şahit olmak, alıntı yapmak, anlamak, aktarmak anlamlarına gelmektedir. ⁵⁰⁶ Bakara sûresi içerisinde 282.âyet’i kerime de من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.14. باب الصاد.

2.2.14.1. (صَبَرَ), (يَصْبِرُ) صَبَرَ

Lügat anlamı: sabırlı olmak, endişelenmemek, sakin ve durgun beklemek, katlanmak; ⁵⁰⁷ (على) sabretmek, sükûnetle karşılamak, (عن) sakınmak, geri durmak, (ل) dayanmak, tahammül etmek anlamlarına gelmektedir. ⁵⁰⁸

2.2.14.1.1. على - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlam olarak: sabretmek, sükûnetle karşılamak anlamlarına gelmektedir. ⁵⁰⁹

Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْثِي الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا " ⁵¹⁰

“Hani siz, “Ey Mûsâ! Biz bir tek yiyecek dayanamayacağız. Bizim için rabbine dua et de bize toprağın mahsullerinden; sebzelerinden, kabakgillerinden, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından bitirsin” demiştiniz..”

2. Bab özelliklerini taşımakta olan fiil; Cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: dayanamamak anlamına gelmektedir. ⁵¹¹

⁵⁰⁴ El-Bakara 2/204.

⁵⁰⁵ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.420.

⁵⁰⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.499.

⁵⁰⁷ Mucemma’u’l-Lugati’l-Arabiyye, *Ön.ver.*, s.505.

⁵⁰⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.510.

⁵⁰⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.510.

⁵¹⁰ El-Bakara 2/61.

2.2.14.2. (اَصْبَرَ), (يُصْبِرُ) اَصْبَرَ

Lügat anlamı: asberahû ‘alâ kezâ ve sabberahû ‘alâ kezâ “Onu şuna karşı sabırlı kıldı” anlamındadır.⁵¹²

2.2.14.2.1. **علی - Harf-i cer’i ile kullanım**

Anlamı, fiilin anlamıyla aynıdır.

اَصْبَرَ fiilinin **علی** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى وَالْعَذَابِ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ"⁵¹³

“Onlar, doğru yol karşılığında sapkınlığı, mağfiret karşılığında azabı satın almış kimselerdir. Ateşe **ne kadar da dayanıklı**larmış!”

Cümle içerisinde mâzi olarak gelen fiil; اَصْبَرَ Fiilinin اَفْعَال babına alınması ile ortaya çıkmıştır. İstilahî mânâsı: ne kadar da dayanıklı anlamına gelmektedir.⁵¹⁴

2.2.14.3. (صَدَّ), (يَصُدُّ) صَدَّ

Lügat anlamı olarak; (عن) uzaklaştırmak, kaçırmak, caydırmak, vazgeçirmek, savuşturmak, bertaraf etmek, alıkoymak, engellemek, sırtını dönmek, uzak durmak anlamlarına gelmektedir.⁵¹⁵

2.2.14.3.1. **عن - Harf-i Cer’i ile Kullanımı**

Anlamı; uzaklaştırmak, kaçırmak, caydırmak, vazgeçirmek, savuşturmak, bertaraf etmek, alıkoymak, engellemek, sırtını dönmek, uzak durmak anlamlarına gelmektedir.⁵¹⁶

صَدَّ fiilinin **عن** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ **وَصَدَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكَفَرَ بِهِ**"⁵¹⁷

“Sana haram ayı, onda savaşmayı soruyorlar. De ki: Onda savaşmak büyük günahdır. Allah’ın yolundan **menetmek** ve O’nu inkâr etmek..”

⁵¹¹ Zemahşerî, Ön.ver.,s.392.

⁵¹² Zemahşerî, Ön.ver.,s.590.

⁵¹³ El-Bakara 2/175.

⁵¹⁴ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.306.

⁵¹⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.515.

⁵¹⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.515.

⁵¹⁷ El-Bakara 2/217.

Muzâaf fiil olarak nitelendirilen صَدَّ ;Cümle içerisinde mastar olarak gelmiştir. İstılahi mânâsı: alıkoymak anlamına gelmektedir.⁵¹⁸

[صَدَّقَ (يَصْدُقُ) صَدَقَ]:gerçeği söylemek, (عن) gerçek olmak, doğruyu söylemek, aslı çıkmak, (على) tam uymak, doğrulamak, sözünü tutmak, vaadini yerine getirmek anlamlarına gelmektedir.⁵¹⁹ Bakara sûresi içerisinde 89-91-97-101.âyet'i kerime de ل harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[تَصَدَّقَ (يَتَصَدَّقُ) (على - ب)]: sadaka olarak vermek, hayır niyetine vermek, tasadduk etmek anlamlarına gelmektedir.⁵²⁰ Bakara sûresi içerisinde 280.âyet'i kerime de ل harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[صَفَحَ (يَصْفَحُ) صَفَحَ]:yaymak, açmak, plaka haline getirmek (عن) bağışlamak, affetmek, kusurunu görmemek anlamlarına gelmektedir.⁵²¹ Bakara sûresi içerisinde 109.âyet'i kerime de حَتَّى harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[صَفَّوْ - صُفَّوْ - صَفَّاءَ]:(يَصْفُوْ) صَفَّاءَ]:saf-berrak-duru olmak, bulutsuz olmak, (ل) samimi-içten-temiz kalpli olmak anlamlarına gelmektedir.⁵²²

[صُفِّفَ (يُصَفِّفُ) صُفِّفَ]:seçmek berrak bulunmak, temiz olmak anlamlarına gelmektedir.⁵²³ Bakara sûresi içerisinde 130-132-247.âyet'i kerime de ل- على- فى harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildirler.]

2.2.14.4. (صَلَحَ - صَلَاحِيَّةٌ), (يُصَلِّحُ) صَلِّحَ; (صُلُوحٌ - مَصْلَحَةٌ), (يُصَلِّحُ) صَلِّحَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; doğru-isabetli-yerinde olmak, iyi gelmek, (ل) uygun-münasip ve kullanışlı olmak, geçerli olmak (مع) uyumlu olmak, kabul edilebilir olmak anlamlarına gelmektedir.⁵²⁴

2.2.14.4.1. (اصْلَحَ), (يُصَلِّحُ) اصْلَحَ

Lügat anlamı: (من) “ayarlamak, eski düzenine getirmek, düzene koymak, düzeltmek, telafi etmek, onarmak, tamir etmek, ayarlamak, yeniden şekil vermek, çaresini bulmak, işlemek, cesaretlendirmek, teşvik etmek (بَيْنَ) arasını bulmak,

⁵¹⁸ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.688.

⁵¹⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.517.

⁵²⁰ Günday, *Ön.ver.*,s.348.

⁵²¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.525.

⁵²² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.527.

⁵²³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.527.

⁵²⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.529.

birleştirmek anlamlarına gelmektedir.”⁵²⁵ [Bakara sûresi içerisinde 220.âyet’i kerime de ل harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.14.4.1.1. **بَيْنَ** - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlam olarak; arasını bulmak, birleştirmek anlamlarına gelmektedir.⁵²⁶

أَصْلَحَ fiilinin **بَيْنَ** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ”⁵²⁷

“Her kim, bir vasiyette bulunacak kimsenin hakkı çiğnemesinden veya günaha girmesinden korkar da (ilgililerin) aralarını düzeltirse ona bir günah yoktur. Allah elbette bağışlayıcıdır, sonsuz rahmet sahibidir.”

Cümle içerisinde mâzi olarak gelen bu fiil; اِفْعَال Fiilinin اَصْلَحَ Fiilinin babına alınması ile ortaya çıkmıştır. Istilahi mânâsı: aralarını bulmak anlamına gelmektedir: yani haksızlığın önüne geçip doğruluğa çevirirse demektir.⁵²⁸

أَصْلَحَ fiilinin **بَيْنَ** harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁵²⁹ **وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ**

2.2.14.5. **صَارَ** (صَيَّرَ) - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Lügat anlamı; “dönüşmek olmak, (muz.fiil öncesi kullanım)yapmaya başlamak, olacak, yapacak duruma varmak, meydana gelmek (ل) başına gelmek (الى) bulunmak, varmak, sonuçlanmak, neticelenmek, anlamlarına gelmektedir.”⁵³⁰

2.2.14.5.1. **الى** - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı; bulunmak, varmak, sonuçlanmak, neticelenmek, anlamlarına gelmektedir.⁵³¹

صَارَ fiilinin **الى** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”وَلَدُ قَالَ إِبْرَاهِيمَ رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ”⁵³²

⁵²⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.529.

⁵²⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.529.

⁵²⁷ El-Bakara 2/182.

⁵²⁸ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.332.

⁵²⁹ El-Bakara 2/224.

⁵³⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.540.

⁵³¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.540.

⁵³² El-Bakara 2/260.

“İbrâhim “Rabbim! Ölülerini nasıl diriltiyorsun, bana göster!” deyince, rabbi “Yoksa inanmıyor musun?” demişti. O “Hayır inanıyorum, fakat kalbim tam kanaat getirsin diye” cevabını verdi. Rabbi “Kuşlardan dört tane al, onları kendine alıştır,... buyurdu.”

Cümle içerisinde emir kalıbı ile gelen صَارَ ; ecvef fiil olarak nitelendirilmektedir. Istılahi mânâsı: bir araya getirmek anlamına gelmiştir: “Hamza surhunne kelimesinin sad harfini kesre ile sırhunne diye okumuştur. Diğer kıraat âlimleri ise damme ile surhunne diye okumuşlardır.”⁵³³

2.2.15. باب الضاد.

2.2.15.1. (ضَرَبَ), (يَضْرِبُ) ضَرَبَ

Lügat anlamı olarak: (على - ب) vurmak, dövmek, çalmak, yazmak, zorla kabul ettirmek, (بَيْنَ) ayırmak, bölmek, (عن) terk etmek, bırakmak, (في) gezinmek, dolaşmak, seyrine başlamak, yolculuğa çıkmak, (الى) rengine çalmak anlamlarına gelmektedir.⁵³⁴

2.2.15.1.1. Harf-i cerleri ile kullanımı - علی - ب

Anlamı: vurmak, dövmek, çalmak, yazmak, zorla kabul ettirmek anlamlarına gelmektedir.⁵³⁵

ضَرَبَ fiilinin علی Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

” وَضَرَبْتُ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةَ وَالْمَسْكَنَةَ وَتَبَأْتُ بَعْضَ مِّنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ”⁵³⁶

“...Zillete, fakru zarûrete mahkûm oldular; Allah'ın gazabına uğradılar. Bu durum, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve haksız yere peygamberleri öldürmelerinin, bütün bunlar da isyan etmeleri ve haddi aşmalarının sonucuydu.”

ضَرَبَ fiili 2. Bab olarak nitelendirilmiş, cümle içerisinde meçhûl olarak geçmiştir. Istılahi mânâsı: vurulmak anlamına gelmektedir: “Üzerlerine zillet vuruldu”, “yani zillet onları kuşatır ve kaplar oldu, artık onlar tıpkı bir kafeste

⁵³³ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.718.

⁵³⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.545.

⁵³⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.545.

⁵³⁶ El-Bakara 2/61.

hapsedilmiş gibi zillete mahkûmdurlar ya da duvara vurulan çamur gibi zillet onların üzerine yapııştırılmış durumdadır.”⁵³⁷

ضَرَبَ fiilinin ب harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁵³⁸ فَضْرَبُ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ، ⁵³⁹ فَضْرَبُ اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا،

2.2.15.1.2. في - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlam olarak: gezinmek, dolaşmak, seyrine başlamak, yolculuğa çıkmak anlamlarına gelmektedir.⁵⁴⁰

ضَرَبَ fiilinin في Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”الْفُقَرَاءُ الَّذِينَ أُخْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ“⁵⁴¹

“Kendilerini Allah yoluna adadıklarından seyahat ve ticarete imkân bulamayan yoksullara verin...”

ضَرَبَ fiili 2. Bab olarak nitelendirilmiş, cümle içerisinde mastar olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: dolaşmak anlamına gelmektedir. Yani onlar beldeleri dolaşamazlar.⁵⁴² Cenâb-ı Hak, bir başka ayette “Ve diğerleri yeryüzünde dolaşırlar.”⁵⁴³ buyurmuştur.

2.2.15.2. ضَرَّ (يَضُرُّ), ضَرَّ

Lügat anlamı: zararlı olmak, hasar vermek; ضَارَّ zararlı olmak zarar vermek anlamlarına gelmektedir.⁵⁴⁴ [Bakara sûresi içerisinde 102.âyet’i kerime de ب harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.15.2.1. اضْطَرَّ (يَضْطَرُّ), اضْطَرَّ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (الى) zorlamak, mecbur kılmak, icbar etmek, ihtiyacı olmasını sağlamak anlamlarına gelmektedir.⁵⁴⁵

⁵³⁷ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.394.

⁵³⁸ El-Bakara 2/60.

⁵³⁹ El-Bakara 2/73.

⁵⁴⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.545.

⁵⁴¹ El-Bakara 2/273.

⁵⁴² Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.266.

⁵⁴³ El-Müzzemmil 73/20.

⁵⁴⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.547.

⁵⁴⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.547.

2.2.15.2.1.1. **الى** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: zorlamak, mecbur kılmak, icbar etmek, ihtiyacı olmasını sağlamak anlamlarına gelmektedir.⁵⁴⁶

اضطرَّ fiilinin **الى** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأَمَّتْهُ قَلِيلًا ثُمَّ **اضْطُرَّ إِلَى** عَذَابِ النَّارِ وَيُسَّ الْقَمِيرِ " ⁵⁴⁷

".... Allah (c.c.) buyurdu ki: "İnkâr edene de az bir süre dünya nimetleri veririm, ama sonunda onu cehennem azabına **sürerim**. O ne kötü bir sondur!" "

إِفْعَالٌ Fiilinin **ضَرَّ** babına alınması ile ortaya çıkmış, cümle içerisinde muzârî olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: zorunda bırakmak anlamına gelmektedir: "İbn Abbas kıraatinde **ezdarruhu** kelimesi **izdarrahu** şeklinde tı ve ra harflerinin fethası ile okunmuştur. Buna göre anlam, Hz. İbrâhîm'in Allah'a, "Kâfirlere az nimet ver, sonra sonlarını cehennem eyle!" şeklinde duası olmaktadır."⁵⁴⁸

(ضَعْفٌ), (يَضَعُ) ضَعْفٌ: zayıf- dayanıksız olmak, azalmak, küçülmek, (عن) çok zayıf olmak anlamlarına gelmektedir.]⁵⁴⁹

(مُضَاعَفَةٌ), (يُضَاعَفُ) مُضَاعَفٌ (من) iki kat yapmak, çoğaltmak, katkat yapmak anlamlarına gelmektedir.⁵⁵⁰ Bakara sûresi içerisinde 45.âyet'i kerime de **ل** harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

(ضَلَّ - ضَلَالَةٌ), (يَضِلُّ) ضَلٌّ: kaybolmak, yolunu kaybetmek, (عن) sapmak, yanılmak, hata etmek anlamlarına gelmektedir.]⁵⁵¹

(اضْلَالٌ), (يُضِلُّ) اضِلٌّ: yolunu kaybettirmek, kaybolmaya bırakmak anlamlarına gelmektedir.⁵⁵² Bakara sûresi içerisinde 26.âyet'i kerime de **ب** harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

(ضَوْءٌ), (يُضَوُّ) ضَاءٌ: parlamak, parıldamak, ışımak, ışıldamak anlamlarına gelmektedir.⁵⁵³

⁵⁴⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.547.

⁵⁴⁷ El-Bakara 2/126.

⁵⁴⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.110.

⁵⁴⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.549.

⁵⁵⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.549.

⁵⁵¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.551.

⁵⁵² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.551.

⁵⁵³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.554.

[اضَاءَ (على): (اضَاءَةً), (يُضِيءُ) أَضَاءَ] üzerine ışık vermek, aydınlatmak anlamlarına gelmektedir.⁵⁵⁴ Bakara sûresi içerisinde 26.âyet'i kerime de ب harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.16. باب الطاء.

[طَهَّرَ (طَهَارَةً - طَهَّرَ), (يَطْهَرُ) طَهَّرَ: temiz olmak, طَهَّرَ kadının hayızdan çıkması; طَهَّرَ (تَطْهَرُ), (يَطْهَرُ): temizlemek, arıtmak, dezenfekte etmek, sterilize etmek, temizlemek, sünnet etmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁵⁵ Bakara sûresi içerisinde 125.âyet'i kerime de ط harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.16.1. طَوَّفَ - طَوَّفَ - طَوَّفَ (يَطُوفُ) طَافَ

Lügat anlamı olarak: Havada daireler çizerek, süzünerek uçmak; çevresinde dönmek, dolaşmak, tur atmak, tavaf etmek;⁵⁵⁶ (حَوْلَ - ب) dolaşmak, koşmak, gezinmek, çevrelemek, kuşatmak, (ب) gezmek, gezdirmek, dolaştırmak, aşına olmak, bilgilenmek, rüyasında görmek, (على) başına gelmek, gelip bulmak, çatmak, taşmak, yüzmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁵⁷

2.2.16.1.1. تَطَوَّفَ (يَتَطَوَّفُ) تَطَوَّفَ

Lügat anlamı olarak; Tâfe'nin anlamlarını kapsamakla birlikte⁵⁵⁸; Kâbe'yi tavaf etmek anlamına da gelmektedir.⁵⁵⁹

2.2.16.1.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı, fiilin anlamıyla aynıdır.

تَطَوَّفَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا" ⁵⁶⁰

"Safâ ile Merve Allah'ın nişânelerindendir; dolayısıyla hac veya umre yaparak Beytullah'ı ziyaret eden bir kimsenin bu yerleri tavaf etmesinde kendisi için bir günah yoktur..."

⁵⁵⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.554.

⁵⁵⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.577.

⁵⁵⁶ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.570.

⁵⁵⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.579.

⁵⁵⁸ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.571.

⁵⁵⁹ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.246.

⁵⁶⁰ El-Bakara 2/158.

Cümle içerisinde muzâri olarak geçen bu fiil; طَاف Fiilinin تَفَعَّلْ babına alınması ile ortaya çıkmış, يَطُوفُ = يَتَطَوَّفُ tâ harfî tı harfinde idgam edilmiş, kaynaştırılmıştır. İstilahî mânâsı: tavaf etmek anlamına gelmektedir.⁵⁶¹

[طَوَّقَ(يَطُوقُ) طَاقَ]: yapabilmek, yapacak kapasitede olmak, tahammül göstermek, katlanmak, dayanabilmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁶² Bakara sûresi içerisinde 249.âyet’i kerime de ب-ل harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.17. باب الظاء.

[ظَلَّ- ظُلُّ(يُظِلُّ), ظُلُّ(يُظِلُّ), ظَلَّ(يُظِلُّ)]: “olmak, hal değiştirmek, dönüşmek, (muz.fiil öncesi kul.,ismi fâil ile veya على ile) yapmaya devam etmek, sürdürmek, bir şeyi ısrarla sürdürmek anlamlarına gelmektedir.”⁵⁶³

[ظَلَّلَ(يُظِلِّلُ), ظَلَّلَ(يُظِلِّلُ)]: gölgelemek, gölge yapmak, perdelemek, paravan germek, perde oluşturmak, korumak, himaye etmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁶⁴ Bakara sûresi içerisinde 57.âyet’i kerime de على harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

[ظَلَّمَ(يُظْلِمُ), ظَلَّمَ(يُظْلِمُ)]: zulmetmek, haksız-adaletsiz davranmak, hakkını vermemek; ظَلَّمَ(يُظْلِمُ), ظَلَّمَ(يُظْلِمُ), ظَلَّمَ(يُظْلِمُ): kararmak anlamına gelmektedir.⁵⁶⁵ Bakara sûresi içerisinde 20-114-150.âyet’i kerime de على-من harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.17.1. ظَهَرَ(يُظْهِرُ), ظَهَرَ(يُظْهِرُ)

Lügat anlamı olarak; (ل) açık ve belirgin olmak, görünmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek, (من) kaynaklanmak, doğmak, neticesi olmak, tırmanmak, (على) üstün gelmek, galip gelmek, öğrenmek, bilgisini edinmek, haberdar olmak, farkına varmak anlamlarına gelmektedir.⁵⁶⁶

⁵⁶¹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.246.

⁵⁶² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.580.

⁵⁶³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.587.

⁵⁶⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.587.

⁵⁶⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.588.

⁵⁶⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.589.

2.2.17.1.1.1. تَظَاهَرُ, (يَتَظَاهَرُ) تَظَاهَرُ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب) açıkça göstermek, açıklamak, beyan etmek, dışa vurmak, beyanatta bulunmak, gibi davranmak, süsü vermek, gösteri yapmak, (على) “birleşmek, yardımlaşmak anlamlarına gelmektedir.”⁵⁶⁷

2.2.17.1.1.1.1. فى - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı; birleşmek, yardımlaşmak anlamlarına gelmektedir.⁵⁶⁸

فى fiilinin Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

” ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ”⁵⁶⁹

“Sonra işte şimdi sizler birbirinizi öldürüyorsunuz; içinizden bir kesimi yurtlarından sürüyor, onlara karşı kötülük ve düşmanlıkta birbirinize arka çıkıyorsunuz...”

ظَهَرَ Fiilinin تَفَاعُلْ babına alınması ile ortaya çıkmıştır. Cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir. İstilahî mânâsı: yardımlaşmak anlamına gelmektedir.⁵⁷⁰

2.2.17.1.1.1.1. فى - Harf-i Cer’i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) 85. Âyet’i Kerime’de geçen تَظَاهَرُونَ fiilini kûfeliler tezâherûne şeklinde okumuşlardır ki bu durumda fiilin aslı tetezâherûne şeklinde olup telaffuz kolaylığı için te harflerinden biri hazfedilmiştir.⁵⁷¹

2.2.18. باب العين

[(عُبُودِيَّةٌ - عِبَادَةٌ - عِبَادَةٌ), (يَعْبُدُ) عَبَدَ] ibadet etmek, kulluk etmek, tapınmak, ilah edinmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁷² Bakara sûresi içerisinde 133.âyet’i kerime de من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

[(عَثِيَ), (يَعْثِي) عَثَى, (عَثُو), (يَعْثُو) عَثَا] kötülük yapmak, işlemek anlamlarına gelmektedir.⁵⁷³ Bakara sûresi içerisinde 60.âyet’i kerime de من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

⁵⁶⁷ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.589.

⁵⁶⁸ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.589.

⁵⁶⁹ El-Bakara 2/85.

⁵⁷⁰ Ömer en-Nesefi, Ö.n.ver.,s.1084.

⁵⁷¹ Ömer en-Nesefi, Ö.n.ver.,s.1084.

⁵⁷² Mutçalı, Ö.n.ver.,s.591.

⁵⁷³ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.596.

[عَجَبٌ (يَعْجَبُ) عَجَبٌ]: (من- ل) garip bulmak, garipsemek, şaşırmak, yadırgamak, hoşlanmak anlamlarına gelmektedir.⁵⁷⁴ Bakara sûresi içerisinde 204.âyet'i kerime de في harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.18.1. عَجَلٌ (يَعْجَلُ), (عَجَلَةٌ-عَجَلٌ)

Lügat anlamı; (في) acele etmek, çabuk davranmak, (الى) acele etmek gitmek, (ل- ب) çabucak getirmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁷⁵

2.2.18.1.1. تَعَجَّلَ (يَتَعَجَّلُ), (تَعْجَلٌ)

Lügat anlamı olarak bu fiil; (في) acele etmek, (الى) acele ettirmek, geçmek, geride bırakmak, peşin almak anlamlarına gelmektedir.⁵⁷⁶

2.2.18.1.1.1. **في - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Anlamı; acele etmek, çabuk davranmak anlamlarına gelmektedir.⁵⁷⁷

تَعَجَّلَ fiilinin **في** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا أَثْمَ عَلَيْهِ"⁵⁷⁸

"Belirlenmiş günlerde Allah'ı zikredin. Allah'a saygılı olan için iki günde (dönmekte) **acele edene** günah yoktur..."

Fiilinin تَفَعَّلَ babına alınması ile ortaya çıkan fiil; cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: acele etmek anlamına gelmektedir.⁵⁷⁹

2.2.18.2. عَدَّ (يُعَدُّ), (عَدٌّ)

Lügat anlamı olarak; saymak, hesaplamak, biriktirmek- depolamak;⁵⁸⁰ tek tek okumak, kabul etmek, delil olarak saymak, (ب) ulaşmak, âdetini bulmak, (على) bir şeyi birinin aleyhine kabul etmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁸¹

2.2.18.2.1. أَعَدَّ (يُعِدُّ), (أَعْدَادٌ)

Lügat anlamı; Hazırlamak, tertip etmek, düzenlemek, ayarlamak, hazırlıklarını yapmak, tamamlamak anlamlarına gelmektedir.⁵⁸²

⁵⁷⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.596.

⁵⁷⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.598.

⁵⁷⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.598.

⁵⁷⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.598.

⁵⁷⁸ El-Bakara 2/203.

⁵⁷⁹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.418.

⁵⁸⁰ Ferâhîdî, *Ön.ver.*, c.3, s.108.

⁵⁸¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.599.

2.2.18.4. (إِعْتَدَى), (يَعْتَدِي) اِعْتَدَى

Lügat anlamı olarak bu fiil; geçmek, aşmak, haddi aşmak, aşırı gitmek, (على) zulmetmek, haksızlık etmek, saldırmak, tecavüz etmek, hayatına kastetmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁹⁰ [Bakara sûresi içerisinde 65.âyet'i kerime de في harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.18.4.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: zulmetmek, haksızlık etmek, saldırmak, tecavüz etmek, hayatına kastetmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁹¹

(إِعْتَدَى) fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ **اِعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاَعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اِعْتَدَى عَلَيْكُمْ** وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ" ⁵⁹²

"Haram ayın karşılığı haram aydır; **saldırmazlık** kurallarına riayet karşılıklıdır. Şu halde kim size **saldırırsa**, onun saldırısının dengiyle siz de ona **saldırın**. Allah'ın hükmüne saygılı olun ve bilin ki Allah kendisine saygılı olanların yanındadır."

اِفْتَعَالَ Fiilinin اِعْتَدَى babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: saldırmak anlamına gelmektedir.⁵⁹³

2.2.18.5. (عَرَضَ), (يَعْرِضُ) عَرَضَ

Lügat anlamı olarak; geniş- enli olmak, genişlemek; (ل) (عَرَضَ), (يَعْرِضُ) عَرَضَ görünmek, başına gelmek, aklına gelmek, gözünde canlandırmak, (على) göstermek, sunmak, arz etmek, önermek, teklif etmek, tabi tutmak, teftiş etmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁹⁴

2.2.18.5.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: göstermek, sunmak, arz etmek, önermek, teklif etmek, tabi tutmak, teftiş etmek anlamlarına gelmektedir.⁵⁹⁵

(عَرَضَ) fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

⁵⁹⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.603.

⁵⁹¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.603.

⁵⁹² El-Bakara 2/194.

⁵⁹³ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.640.

⁵⁹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.608.

⁵⁹⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.608.

"وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ" ⁵⁹⁶

"Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklerle **gösterip** "Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin" dedi."

عَرَضَ fiil 2. Bab özelliklerini taşımaktadır. Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: arz etmek anlamına gelmektedir. Yani bu isimlerin sahiplerini, insanları, melekleri, cinleri, şeytanları ve diğer varlıkları arz etti. Buna akıl sahibi olan ve olmayan her varlık dâhildir, bu yüzden hüm (onlar) zamirini kullandı, çünkü akıl sahibi olanlarla olmayanları içine alan bir topluluğu ifade eden isim bu şekilde kullanılır. ⁵⁹⁷

2.2.18.6. غُرْضَةٌ ل (عَرَضَ)

Lügat anlamı: hedef, niyet, amaç, maruz, açık, korumasız, uygun ve münasip olmak anlamlarına gelmektedir. ⁵⁹⁸

2.2.18.6.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı, fiilin anlamıyla aynıdır.

غُرْضَةٌ fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ" ⁵⁹⁹

Yeminlerinizden dolayı Allah'ı, iyilik etmeye, kötülükten sakınmaya ve insanların arasını düzeltmeye engel kılmayın. Allah her şeyi işitir ve bilir.

Cümle içerisinde عَرَضَ fiilinden türeyen غُرْضَةٌ geçmektedir. İstilahî mânâsı: maruz kalmak anlamına gelmektedir. ⁶⁰⁰

2.2.18.7. (تَغْرِضُ), (يُعْرِضُ) عَرَضَ

Lügat anlamı olarak; genişletmek, açmak, (ل) maruz bırakmak, karşı karşıya getirmek, (ب-ل) ima etmek, üstü kapalı söylemek anlamlarına gelmektedir. ⁶⁰¹

2.2.18.7.1. ب - ل - Harf-i cerleri ile kullanımı

Anlamı: ima etmek, üstü kapalı söylemek anlamlarına gelmektedir. ⁶⁰²

⁵⁹⁶ El-Bakara 2/31.

⁵⁹⁷ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.750.

⁵⁹⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.608.

⁵⁹⁹ El-Bakara 2/224.

⁶⁰⁰ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.710.

⁶⁰¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.608.

عَرَضَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ" ⁶⁰³

"Bu kadınlarla evlenme isteğinizi üstü kapalı bildirirken veya içinizde saklamanızda bir sakınca yoktur..."

عَرَضَ Fiilinin تَفَعُّيلِ babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; mâzi fiil olarak nitelendirilir. İstılahi mânâsı: lügat anlamıyla aynı anlamda olan üstü kapalı söylemek anlamına gelmektedir. ⁶⁰⁴

2.2.18.8. عَرَفَ (يَعْرِفُ), (عَرَفَانٌ - مَعْرِفَةٌ)

Lügat anlamı; tanımak, çıkarabilmek, bilmek, farkında-şuurunda olmak bulup çıkartmak, keşfetmek, (ب) hak olarak tanımak, kanaat getirmek, kabul etmek, (ل-ب) bildirmek, ayırt etmek, temyiz etmek, anılmak, bilinmek anlamlarına gelmektedir. ⁶⁰⁵

2.2.18.8.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: hak olarak tanımak, kanaat getirmek, kabul etmek anlamlarına gelmektedir. ⁶⁰⁶

عَرَفَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسَبِيلِهِمْ" ⁶⁰⁷

"Kendilerini Allah yoluna adadıklarından seyahat ve ticarete imkân bulamayan yoksullara verin. Yoksulluklarını gizli tuttukları için bilmeyen onları zengin sanır. Kendilerini simalarından tanırırsın..."

2. Bab özelliklerini taşımakta olan عَرَفَ; Cümle içerisinde muzâri fiil olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: tanımak anlamına gelmektedir. ⁶⁰⁸

2.2.18.9. عَزَلَ (يَعْزِلُ), (عَزْلٌ)

Lügat anlamı: (عَنْ) uzaklaştırmak, ayırmak, ilişkisini kesmek, anlamlarına gelmektedir. ⁶⁰⁹

⁶⁰² Mutçalı, Ön.ver.,s.608.

⁶⁰³ El-Bakara 2/235.

⁶⁰⁴ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.572.

⁶⁰⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.610.

⁶⁰⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.610.

⁶⁰⁷ El-Bakara 2/273.

⁶⁰⁸ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.766.

2.2.18.9.1. اِعْتَزَلَ, (يَعْتَزِلُ)

Lügat anlamı olarak bu fiil; bırakmak, terk etmek, çekip gitmek, (عن) ayrılmak, bağını- ilişkisini kesmek, (في) köşesine çekilmek, tahttan indirilmek, azledilmek, işinden-görevinden ayrılmak anlamlarına gelmektedir.⁶¹⁰

2.2.18.9.1.1. **فی** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: köşesine çekilmek, tahttan indirilmek, azledilmek, işinden-görevinden ayrılmak anlamlarına gelmektedir.⁶¹¹

اِعْتَزَلَ fiilinin **فی** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَجِيزِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَجِيزِ" ⁶¹²

"Sana kadınların âdet dönemi hakkında soru soruyorlar. De ki: O sıkıntılı bir haldir. Bu sebeple âdet günlerinde kadınlardan ayrı durun..."

اِعْتَزَلَ Fiilinin اِفْتَعَالَ babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; cümle içerisinde emir kalıbı olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: uzak durmak anlamına gelmektedir.⁶¹³

2.2.18.10. عَفَا, (يَعْفُو) - عَفَا, (عُفُو - عَفَاء), (يَعْفُو) عَفَا

Lügat anlamı olarak: silinmek, silinmiş olmak, silikleşmek anlamına gelmekteyken;⁶¹⁴ (عَفُو) "afv" ise Allah'ın isimlerindendir. (عن) harf-i cer'i ile; silmek, kazımak, affetmek, bağışlamak;⁶¹⁵ (ع-ل) harf-i cerleri ile; muaf tutmak, sorumluluğunu kaldırmak, (عن) harf-i cer'i ile; vazgeçmek, çekilmek anlamlarına gelmektedir.⁶¹⁶

2.2.18.10.1. **عن** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: silmek, kazımak, affetmek, bağışlamak anlamlarına gelmektedir.⁶¹⁷

عَفَا fiilinin **عن** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ" ⁶¹⁸

⁶⁰⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.614.

⁶¹⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.614.

⁶¹¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.614.

⁶¹² El-Bakara 2/222.

⁶¹³ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.704.

⁶¹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.628.

⁶¹⁵ İbn Manzûr, *Ön.ver.*,s.3018.

⁶¹⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.628.

⁶¹⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.628.

⁶¹⁸ El-Bakara 2/52.

“Bundan sonra da (akıllanıp) şükredersiniz diye sizi affettik.”

Nâkıs bir fiil olan عَفَا; mâzi bir fiildir. İstılahi mânâsı: affetmek anlamındadır: ‘Afv kelimesinin aslı, izleri, eseri silmek demektir.⁶¹⁹

عَفَا fiilinin عَن harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁶²⁰وَعَفَا عَنْكُمْ، ⁶²¹وَأَعْفُ عَنْنَا

2.2.18.10.2. ل - عن - Harf-i cerleri ile kullanımı

Anlamı: muaf tutmak, sorumluluğunu kaldırmak anlamlarına anlamlarına gelmektedir.⁶²²

عَفَا fiilinin ل Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّاءِ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ“ ⁶²³

“...Ancak her kime, kardeşi tarafından bir şey bağışlanırsa artık ona hakkaniyetle uymalı ve diyeti ona güzellikle ödemelidir...”

Fiil cümle içerisinde meçhûl olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: affedilmek anlamına gelmektedir.⁶²⁴

2.2.18.11. عِلْمُ (يَعْلَمُ) عَلِمَ

Lügat anlamı olarak: (ب) bilmek, tanımak, hakkında bilgisi bulunmak, (ب- من) öğrenmek, anlamak, ayırt etmek anlamlarına gelmektedir.⁶²⁵ [Bakara sûresi içerisinde 102-203.âyet’i kerime de الى ل harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.18.11.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: bilmek, tanımak, hakkında bilgisi bulunmak anlamlarına gelmektedir.⁶²⁶

عِلْمُ fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

⁶¹⁹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.910.

⁶²⁰ El-Bakara 2/187.

⁶²¹ El-Bakara 2/286.

⁶²² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.628.

⁶²³ El-Bakara 2/178.

⁶²⁴ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.596.

⁶²⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.636.

⁶²⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.636.

"وَلَنْ يَمُنُّوهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتِ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ" ⁶²⁷

"Kendi elleriyle yapıp ettikleri işler sebebiyle hiçbir zaman ölümü temenni etmeyeceklerdir. Allah zalimleri **iyi bilir**."

عَلِيمٌ mübalağa-i ism-i fâil olarak nitelendirilir. İstılâhi mânâsı: iyi bilmek anlamına gelmektedir. Yani Allah onların cezasını iyi bilir ki onlar bu fiiller nedeniyle zalimdirler. Allah Teâlâ onları da başkalarını da biliyor olduğu hâlde burada hususen onları bildiğini ifade etmesinin sebebi, tehdit maksadıdır. Bu şekilde söylemek en etkili tehdittir. ⁶²⁸

عَلِمَ fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁶²⁹ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ

[تَعْلِمٌ, (يُعَلِّمُ) عَلَّمَ]: (ب) bildirmek, öğretmek, eğitmek, (على) işaret-nişan koymak anlamlarına gelmektedir. Bakara sûresi içerisinde 251.âyet'i kerime de من harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[تَعْلَمُ, (يَتَعَلَّمُ) تَعَلَّمَ]: öğrenmek, tahsil etmek bilmek anlamlarına gelmektedir. Bakara sûresi içerisinde 102.âyet'i kerime de من harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.18.12. عَهْدٌ, (يَعْهَدُ) عَهْدَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; tanımak, bilmek, gözetmek, bakmak, (الى- ب) sorumlu tutmak, mükellef tutmak, görevlendirmek, yetkili kılmak, sözünü yerine getirmek anlamlarına gelmektedir. ⁶³⁰

2.2.18.12.1. الى- Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: sorumlu tutmak, mükellef tutmak, görevlendirmek, yetkili kılmak, sözünü yerine getirmek anlamlarına gelmektedir. ⁶³¹

عَهْدَ fiilinin الى Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَعَهْدُنَا إِلَىٰ آبَائِهِمْ وَاسْمُعِيلَ أَنْ طَهَّرَا بَنِيَّ لِلطَّانِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعَ السُّجُودَ" ⁶³²

⁶²⁷ El-Bakara 2/95.

⁶²⁸ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.1140.

⁶²⁹ El-Bakara 2/246.

⁶³⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.649.

⁶³¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.649.

⁶³² El-Bakara 2/125.

“...İbrâhîm ve İsmâîl’e de, “Tavafedecekler için, kendini ibadete verecekler, rûkû ve secde edecekler için evimi temiz tutun” diye talimat verdik.”

Fiil 4. Bab özelliklerini taşımakta olan عَهَدَ; Cümle içerisinde mâzî olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: emretmek anlamına gelmektedir.⁶³³

[مُعَاهِدَةٌ), (يُعَاهِدُ) عَاهَدَ) (على) sözleşmek, sözleşme yapmak, (على- ب) söz vermek anlamlarına gelmektedir. Bakara sûresi içerisinde 177.âyet’i kerime de فِي harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.18.13. (مُعَادٌ- عِيَادٌ- عَوْدٌ), (يُعُودُ) عَادَ

Lügat anlamı olarak, (من- ب) Harf-i cerleri ile; sığınmak, (من) harf-i cer’i ile ise korunma istemek, himaye edilmek anlamlarına gelmektedir.⁶³⁴

2.2.18.13.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: sığınmak anlamına gelmektedir.⁶³⁵

عَادَ fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

” قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ”⁶³⁶

“.....Mûsâ; “Cahillerden olmaktan Allah’a sığınırım!” dedi.”

عَادَ ecvef fiil olarak nitelendirilmiş olup, Cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı, lügat mânâsında olduğu gibi sığınmak anlamına gelmektedir.⁶³⁷

2.2.19. باب الغين

[عَرَفَ), (يَعْرِفُ- يَعْرِفُ) عَرَفَ): “kepçe-kaşık-avuç ile almak, tencereden tabağa kepçe vb. şey ile almak, yemeği servis etmek; (اعْتَرَفَ), (يُعْتَرِفُ) اعْتَرَفَ (من) kepçe ile almak anlamlarına gelmektedir.”⁶³⁸ Bakara sûresi içerisinde 249.âyet’i kerime de ب harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

⁶³³ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.96.

⁶³⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.653.

⁶³⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.653.

⁶³⁶ El-Bakara 2/67.

⁶³⁷ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.402.

⁶³⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.665.

2.2.19.1. غَضَبُ, (يَغْضَبُ) غَضَبُ

(من - على) Harf-i cerleri ile kullanımında lügat anlamı; Öfkelenmek, çok kızmak anlamlarına gelmektedir.⁶³⁹

2.2.19.1.1. على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: Öfkelenmek, çok kızmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁴⁰

غَضَبُ fiilinin على Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"فَبَاوُ غَضَبِ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ"⁶⁴¹

"..... Böylece onlar gazap üstüne gazaba uğradılar. Kâfirler için alçaltıcı bir azap vardır."

Fiil, cümle içerisinde يَغْضَبُ عَلَى غَضَبٍ şeklinde kalıp olarak gelmiştir. Istilahi mânâsı: Gazap üstüne gazaba uğramak anlamına gelmektedir; "Abdullah b. Abbas şöyle der: İlk gazap Tevrat'ı değiştirmelerinden, ikincisi ise Muhammed aleyhisselâmı inkâr etmelerinden dolayıdır."⁶⁴²

2.2.19.2. غُفْرَانٌ- مَغْفِرَةٌ- غُفْرٌ, (يَغْفِرُ) غُفْرَ

(ل) Harf-i Cer'i ile Kullanımında lügat anlamı; bağışlamak, affetmek, günahını affetmek anlamına gelmektedir.⁶⁴³ [Bakara sûresi içerisinde 268.âyet'i kerime de من harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.19.2.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı; bağışlamak, affetmek, günahını affetmek anlamına gelmektedir.⁶⁴⁴

غُفْرَ fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ"⁶⁴⁵

Demiştik ki: "Şu şehre girin, orada bulunanlardan dilediğiniz şekilde bol bol yiyip için, kapıdan eğilerek girin ve af dileyin ki hatalarınızı bağışlayalım. Biz iyi davrananlara fazlasıyla vereceğiz."

⁶³⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.670.

⁶⁴⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.670.

⁶⁴¹ El-Bakara 2/90.

⁶⁴² Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.1116.

⁶⁴³ Mutçalı, Ön.ver.,s.672.

⁶⁴⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.672.

⁶⁴⁵ El-Bakara 2/58.

2. Bab özelliklerini taşıyan غَفَرَ fiili; Cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir. (emr-i mütekellim anlamı) Istılahi mânâsı: bağışlamak anlamına gelmektedir.⁶⁴⁶

غَفَرَ fiilinin ل harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁶⁴⁷فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ، ⁶⁴⁸وَاغْفِرْ لَنَا

2.2.19.3. غَفَلَ (غَفْلَة), (يُغْفِلُ) غَفَلَ

Lügat anlamı olarak; gaflette olmak, (عن) dikkat çekmek, dikkat etmemek, ihmal etmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁴⁹

2.2.19.3.1. عن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Lügat anlamı: dikkat çekmek, dikkat etmemek, ihmal etmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁵⁰

غَفَلَ fiilinin عن Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ"⁶⁵¹

"..... Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir."

2. Bab özelliklerini taşımakta olan غَفَلَ; ism-i fâil kalıbında gelmiştir. Istılahi mânâsı: habersiz olmak anlamına gelmektedir.⁶⁵²

غَفَلَ fiilinin عن harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁶⁵³وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

[غَلَبَ (يُغْلِبُ), (غَلَبَةً-غَلَبَ): (على) galip gelmek, yenmek, üstünlük sağlamak, hakim olmak, ele geçirmek, kapmak, zorla almak anlamlarına gelmektedir.⁶⁵⁴ Bakara sûresi içerisinde 249.âyet'i kerime de ب harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

⁶⁴⁶ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.936.

⁶⁴⁷ El-Bakara 2/284.

⁶⁴⁸ El-Bakara 2/286.

⁶⁴⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.672.

⁶⁵⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.672.

⁶⁵¹ El-Bakara 2/144.

⁶⁵² Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.198.

⁶⁵³ El-Bakara 2/149.

⁶⁵⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.673.

[**غَمُوضٌ**),(غَمُوضٌ)]: anlaşılması zor – muğlak olmak, gizemli olmak, (göz)kapanmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁵⁵ Bakara sûresi içerisinde 267.âyet'i kerime de في harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.20. باب الفاء

2.2.20.1. **فَتَحَ**),(يَفْتَحُ) فتح

Lügat anlamı olarak bu fiil; Kapalı kelimesinin karşıtı olan, açmak; açıklığa kavuşturmak, çekişmeli olan bir kavimde hüküm vermek;⁶⁵⁶ başlatmak, ilk yapan olmak, öncüsü olmak, fethetmek, ele geçirmek, (على) göstermek, keşfetmesini sağlamak, (على- ب) zaferi ihsan etmek, rızıklandırmak, ilham etmek, (بَيْنَ) aralamak, fetha ile okumak anlamlarına gelmektedir.⁶⁵⁷

2.2.20.1.1. **على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Anlamı: göstermek, keşfetmesini sağlamak,⁶⁵⁸ zaferi ihsan etmek, rızıklandırmak, ilham etmek anlamalarına gelmektedir.⁶⁵⁹

على fiilinin Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ " ⁶⁶⁰

"..... "Allah'ın size açtıklarını (Tevrat'taki bilgileri) rabbiniz katında sizin aleyhinizde delil getirsinler diye mi onlara anlatıyorsunuz; bunları düşünemiyor musunuz!" derler."

3. Bab özelliklerini taşımakta olan فَتَحَ; Cümle içerisinde mâzi fiil olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: bildirmek anlamındadır: "Abdullah b. Abbas, Ebü'l-Âliye, Hasan-ı Basrî ve Katâde şöyle demişlerdir: Müjdelenen peygamberin niteliklerine dair "Allah'ın sizlere açtığı" ilim kapısı."⁶⁶¹

2.2.20.2. **اِسْتَفْتَحَ**),(يَسْتَفْتِحُ) استفتح

Lügat anlamı olarak: başlamak, ilk kez yapmak, (على) Allahtan yardım dilemek- zafer istemek anlamlarına gelmektedir.⁶⁶²

⁶⁵⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.673.

⁶⁵⁶ Ferâhidî, *Ön.ver.*,c.3,s.299.

⁶⁵⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.685.

⁶⁵⁸ Ferâhidî, *Ön.ver.*,c.3,s.299.

⁶⁵⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.685.

⁶⁶⁰ El-Bakara 2/76.

⁶⁶¹ Ömer en-Nesefî, *Ön.ver.*,s.1046.

⁶⁶² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.685.

2.2.20.2.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: Allaha yardım dilemek- zafer istemek anlamalarına gelmektedir.⁶⁶³

اسْتَفْتَحَ fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ " ⁶⁶⁴

".... Daha önce kâfirlere **karşı zafer isterlerken** işte şimdi bilip tanıdıkları (Kur'an) kendilerine gelince onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti böyle inkârcıdır."

فَتَحَ Fiilinin **اسْتَفْتَحَ** babına alınması ile ortaya çıkmıştır; Cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstilahe mânâsı: fetih ummak anlamına gelmektedir.⁶⁶⁵

[**فَجَرَ** (يَفْجُرُ): "kazmak, açmak, günah işlemek, günahkar bir hayat sürmek, zina etmek; **انْفَجَرَ** (يَنْفَجِرُ): patlamak, infilak etmek, boşanmak, (ب) dolup taşmak, (على) üzerine çullanmak, saldırmak anlamlarına gelmektedir."⁶⁶⁶ Bakara sûresi içerisinde 60.âyet'i kerime de **من** harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[**تَفَجَّرَ** (يَتَفَجَّرُ): fışkırmak, patlamak, infilak etmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁶⁷ Bakara sûresi içerisinde 74.âyet'i kerime de **من** harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.20.3. **فَدَى** (يَفْدِي) (فِدَاءٌ - فِدْيَةٌ)

Fiil: (ب) harf-i cer'i ile; feda etmek, kurban etmek, fidye olarak vermek anlamlarına gelmektedir.⁶⁶⁸

2.2.20.3.1. **اِفْتَدَى** (يَفْتَدِي) (اِفْتِدَاءٌ)

Lügat anlamı olarak bu fiil: (ب) harf-i cer'i ile; karşılığında elde etmek, kendini feda etmek, (من) kendini kurtarmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁶⁹

⁶⁶³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.685.

⁶⁶⁴ El-Bakara 2/89.

⁶⁶⁵ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.436.

⁶⁶⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.688.

⁶⁶⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.688.

⁶⁶⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.691.

⁶⁶⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.691.

2.2.20.3.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: karşılığında elde etmek, kendini feda etmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁷⁰

اِفْتَدَى fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"قَالَ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ" ⁶⁷¹

".... Eğer Allah'ın kurallarına uymamalarından korkarsanız, kadının evlilikten kurtulmak için bir meblâğ vermesinde taraflara bir vebal yoktur...."

اِفْتَعَالَ Fiilinin babına alınması ile ortaya çıkmıştır; Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: fidye vermek anlamına gelmektedir.⁶⁷²

2.2.20.4. (فَرَضَ), (يَفْرِضُ) فَرَضَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; belirlemek, tayin etmek, emretmek, buyurmak, (لِ) ayırmak, tahsis etmek, (على) dayatmak, yükümlü kılmak, (أَنَّ) olduğunu kabul etmek, farzetmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁷³

2.2.20.4.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: ayırmak, tahsis etmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁷⁴

فَرَضَ fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً" ⁶⁷⁵

"Kadınları boşarsanız, onlarla birleşmemiş ve mehir de belirlememiş olursanız malî bir sorumluluğunuz yoktur...."

فَرَضَ fiili 2.bab özelliklerini taşımaktadır ve cümle içerisinde muzâri olarak geçmektedir. İstılahi mânâsı: belirlemek anlamında kullanılmıştır.⁶⁷⁶

فَرَضَ fiilinin ل harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁶⁷⁷ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً

⁶⁷⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.691.

⁶⁷¹ El-Bakara 2/229.

⁶⁷² Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.s.538.

⁶⁷³ Mutçalı, Ön.ver.,s.695.

⁶⁷⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.695.

⁶⁷⁵ El-Bakara 2/236.

⁶⁷⁶ Zemahşerî, Ön.ver.,s.756.

⁶⁷⁷ El-Bakara 2/237.

[فَرَّغَ - فُرُوعٌ), (يُفْرِغُ) فَرَّغَ - (يُفْرِغُ) فَرَّغَ]: boş olmak, açık olmak, (من) bitirmek, tamamlamak, (الى- ل) hasretmek, adamak, vermek, zihnini toparlamak anlamlarına gelmektedir.⁶⁷⁸ Bakara sûresi içerisinde 250.âyet'i kerime de على harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.20.5. (فُرْقَانٌ-فُرْقٌ), (يُفْرِقُ) فَرَّقَ

Lügat anlamı olarak; ayırmak, bölmek, (بَيْنَ) ayırt etmek, temyiz etmek, saçı bir yerinden ayırmak; (فَرَّقَ), (يُفْرِقُ) فَرَّقَ: korkmak, ürkmek, dehşete düşmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁷⁹ [Bakara sûresi içerisinde 50-75-85-100-101-102-136-146-188-285.âyet'i kerime de بَيْنَ - من- ب harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildirler.]

2.2.20.5.1. (تَفْرِيقٌ), (يُفْرِقُ) فَرَّقَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; ayırmak, bölmek, saçmak, dağıtmak, (بَيْنَ) arasını ayırt etmek, temyiz etmek, (عَنْ) ayırt etmek, (في-على) dağıtmak, bölüştürmek, korkutmak, dehşete düşürmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁸⁰ [Bakara sûresi içerisinde 102.âyet'i kerime de ب harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.20.5.1.1. بَيْنَ - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: arasını ayırt etmek, temyiz etmek anlamlarına gelmektedir.⁶⁸¹

فَرَّقَ fiilinin بَيْنَ Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" لَا تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ " ⁶⁸²

".... Onlar arasında ayırım yapmayız; biz O'na teslim olmuşuzdur" deyin.

فَرَّقَ Fiilinin تَفْعِيل babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: ayırmak anlamına gelmektedir.⁶⁸³

فَرَّقَ fiilinin بَيْنَ harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁶⁸⁴ لَا تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ

⁶⁷⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.697.

⁶⁷⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.697.

⁶⁸⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.697-698.

⁶⁸¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.697-698.

⁶⁸² El-Bakara 2/136.

⁶⁸³ Zemahşerî, Ön.ver.,s.528.

⁶⁸⁴ El-Bakara 2/285.

(فُسُوْدٌ-فَسَادٌ),(يَفْسِدُ- يَفْسُدُ) فَسَدَ: Bozulmak, çürümek, (durum) kötüleşmek, kötü yola sapmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁸⁵ Bakara sûresi içerisinde 11-27-205-220.âyet’i kerime de من- في harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

(يَفْسُقُ) فَسَقَ ve (فُسُوْقٌ - فِسْقٌ),(يَفْسِقُ- يَفْسُقُ) فَسَقَ: “Doğru yoldan sapmak, (عن)sapmak, ayrılmak, günahkar olmak, fasık olmak, günah içinde bir hayat sürmek,(ب) zina etmek anlamlarına gelmektedir.”⁶⁸⁶ Bakara sûresi içerisinde ب harf-i ceri ile kullanılmasına rağmen fiilin yalın halde ki anlamı alınmıştır.]

2.2.20.6. فَصَلَ(فَصْلٌ),(يَفْصِلُ) فَصَلَ

Lügat anlamı olarak: (عَنْ) harf-i cer’i ile; ayırmak, kesmek, ayrı tutmak, (بَيْنَ) ayırmak , izole etmek, (عَنْ- مِنْ) işten çıkarmak, işine son vermek, (فِي) karar vermek, bir karara varmak, fiyat vermek paha biçmek; (فُصِّلَ),(يُفَصِّلُ) فَصَّلَ: (عَنْ- مِنْ) terk etmek bırakmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁸⁷ [Bakara sûresi içerisinde 249.âyet’i kerime de ب harf-i ceri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.20.6.1. **عن - Harf-i Cer’i ile Kullanımı**

Anlamı: ayırmak, kesmek, ayrı tutmak, işten çıkarmak, işine son vermek, terk etmek bırakmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁸⁸

فَصَلَ fiilinin **عن** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا " ⁶⁸⁹

“....Ana baba karşılıklı danışarak ve anlaşarak çocuğu sütten kesmek isterlerse bundan dolayı onlar için bir sakınca yoktur....”

Fiil; 2. Bab özelliklerini taşımaktadır. İstilahî mânâsı: kesmek(ayırmak) anlamında kullanılmıştır.⁶⁹⁰

2.2.20.7. فَضَّلَ(فَضْلٌ),(يُفَضِّلُ) فَضَّلَ ve فَضَّلَ(فَضْلٌ),(يُفَضِّلُ) فَضَّلَ

Lügat anlamı olarak; Artmak, geride kalmak;⁶⁹¹ (عَلَى) harf-i cer’i ile geçmek, üstün olmak, mükemmel olmak, daha iyi olmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁹² [Bakara

⁶⁸⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.697-698.

⁶⁸⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.702.

⁶⁸⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.703.

⁶⁸⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.703.

⁶⁸⁹ El-Bakara 2/233.

⁶⁹⁰ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.738.

⁶⁹¹ Mucemma’u’l-Lugati’l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.693.

sûresi içerisinde 198.âyet'i kerime de من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.20.7.1. **على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Anlamı: geçmek, üstün olmak, mükemmel olmak, daha iyi olmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁹³

فَضَلَ fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ " ⁶⁹⁴

".... Şüphesiz Allah'ın insanlar üzerinde büyük faziletleri, lütufları (mükemmellik) vardır ama insanların çoğu şükretmezler."

1. Bab özelliklerini taşımakta olan فَضَلَ ; Cümle içerisinde mastar olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: lütufkâr olmak anlamına gelmektedir.⁶⁹⁵

فَضَلَ fiilinin **على** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁶⁹⁶ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ

2.2.20.8. فَضَّلَ (يُفَضِّلُ), (تَفَضَّلَ)

Lügat anlamı olarak bu fiil: (على) harf-i cer'i ile; tercih etmek, yeğlemek, daha çok beğenmek, öncelik vermek, üstün tutmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁹⁷

2.2.20.8.1. **على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Anlamı: tercih etmek, yeğlemek, daha çok beğenmek, öncelik vermek, üstün tutmak anlamlarına gelmektedir.⁶⁹⁸

"يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ" ⁶⁹⁹

"Ey İsrâiloğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi diğer topluluklara üstün kıldığımı hatırlayın."

فَضَّلَ Fiilinin تَفَعُّلِ babına alınması ile ortaya çıkmış olan bu fiil; Cümle içerisinde mâzî olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: üstün kılmak anlamına gelmektedir.⁷⁰⁰

⁶⁹² Mutçalı, Ön.ver.,s.705.

⁶⁹³ Mutçalı, Ön.ver.,s.705.

⁶⁹⁴ El-Bakara 2/243.

⁶⁹⁵ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.598.

⁶⁹⁶ El-Bakara 2/251.

⁶⁹⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.705.

⁶⁹⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.705.

⁶⁹⁹ El-Bakara2/47.

فَضَّلَ fiilinin **على** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁷⁰¹ **فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ**، ⁷⁰² **فَضَّلْنَا عَلَى بَعْضِ**

2.2.20.9. **فَعَلَ** (يَفْعَلُ), (فَعَّلَ)

Lügat anlamı olarak: Yapmak, (في- ب) harf-i cerleri ile; etkisi olmak, etkilemek, (ب) yapmak anlamlarına gelmektedir.⁷⁰³

2.2.20.9.1. **في - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Anlamı: etkisi olmak, etkilemek anlamlarına gelmektedir.⁷⁰⁴

فَعَلَ fiilinin **في** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" فَإِذَا بَلَغَ الْإِنْسَانُ جُلُوسَهُ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَا فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ " ⁷⁰⁵

".... Bekleme sürelerinin sonuna geldiklerinde kendileri hakkında, normal ölçülerde yapıp ettiklerinden size bir sorumluluk yoktur. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır."

فَعَلَ fiili 3. Bab özelliklerini taşımaktadır ve cümle içerisinde mâzî olarak geçmektedir. İstilahî mânâsı: yapmak anlamına gelmektedir.⁷⁰⁶

فَعَلَ fiilinin **في** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁷⁰⁷ **مَا فَعَلْنَا فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ**

2.2.21. **باب القاف**

2.2.21.1. **قَبَّلَ** (يَقْبُلُ), (قَبَّلَ)

Lügat anlamı olarak bu fiil: (ب) harf-i cer'i ile; kabul etmek, hoş karşılamak, razı olmak, onaylamak, uygun bulmak, (في) harf-i cer'i ile; "izin vermek, müsaade etmek, (من) harf-i cer'i ile; itaat etmek, boyun eğmek"; (قَبَّلَ), (يَقْبُلُ), (قَبَّلَ) harf-i cer'i ile; kefil olmak, garanti vermek anlamlarına gelmektedir.⁷⁰⁸

⁷⁰⁰ Ömer en-Nesefî, *Ön.ver.*, s.878.

⁷⁰¹ El-Bakara 2/122.

⁷⁰² El-Bakara 2/253.

⁷⁰³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.708.

⁷⁰⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.708.

⁷⁰⁵ El-Bakara 2/234.

⁷⁰⁶ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.748.

⁷⁰⁷ El-Bakara 2/240.

⁷⁰⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.723.

2.2.21.1.1. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: itaat etmek, boyun eğmek(kabul etmek) anlamlarına gelmektedir.⁷⁰⁹

قَبْلَ fiilinin من Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَخْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ"⁷¹⁰

"Öyle bir günden korkun ki, o gün kimse başkası için bir şey ödeyemez; hiç kimseden şefaata kabul olunmaz, hiçbir kimsenin yerine başkası kabul edilmez; onlara asla yardım da yapılmaz."

قَبْلَ fiili 4. Bab özelliklerini taşımaktadır ve cümle içerisinde meçhûl olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: kabul etmek anlamına gelmektedir.⁷¹¹

قَبْلَ fiilinin من harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir:⁷¹² وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا

2.2.21.1.1.1. من - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) 48. Ve 123. Âyet'i Kerimeler; من harf-i cer'i ile kullanılmasına rağmen ب harf-i cer'i gibi amel etmektedir.
- 2) 48. Âyet'i Kerime'de; la yukbelü fiili te ve ye harfleri ile tukbelü ve yukbelü şeklinde okunmuştur. Müennes, yani te harfi ile okuyan, şefaata kelimesi lafzen müennes olduğu için böyle okumuştur. Müzekker, yani ye harfi ile okuyan ise canlı olmayan şeylerin müennesliği gayr-i hakikî müenneslik olduğu için öyle okumuştur.⁷¹³

[تَقَبَّلَ(تَقَبَّلَ),تَقَبَّلَ(تَقَبَّلَ): kabul etmek, (Allah) duayı kabul etmek anlamlarına gelmektedir.⁷¹⁴ Bakara sûresi içerisinde 127.âyet'i kerime de من harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[قَتَلَ(قَتَلَ),قَتَلَ(قَتَلَ): Öldürmek, bastırmak, yatıştırmak, gidermek, (ب) karıştırmak, seyreltmek, iyi bilmek, ustası olmak anlamlarına gelmektedir.⁷¹⁵ Bakara sûresi içerisinde 154-217.âyet'i kerime de في harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı

⁷⁰⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.723.

⁷¹⁰ El-Bakara 2/48.

⁷¹¹ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.884.

⁷¹² El-Bakara 2/123.

⁷¹³ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.884.

⁷¹⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.723.

⁷¹⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.727.

harf-i cer değildir, 61. âyet'i kerime de ise (ب) harf-i ceri ile geçmektedir fakat anlamı fiilin yalın halidir.]

[قَاتِلْهُ (قَاتِلْهُ)]: karşılıklı savaşmak, mücadele etmek, (قَاتِلْهُ) Allah onu öldürsün - lanet olsun anlamlarına gelmektedir.⁷¹⁶ Bakara sûresi içerisinde 190-191-244-246.âyet'i kerime de في harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.21.2. (قَدَّرَ), (يَقْدِرُ) ve (قُدْرَةُ مَقْدَرَةٍ), (يَقْدِرُ) قَدَرَ - (قَدَرَ), (يَقْدِرُ) قَدَرَ

Lügat anlamı olarak; Yüceltmek, güçlü olmak, (على) harf-i cer'i ile; gücü yetmek, yapabilmek, güç yetirebilmek, muktedir olmak;⁷¹⁷ (قَدَرَ), (يَقْدِرُ) fiili ile ise takdir etmek anlamına gelmektedir.⁷¹⁸

2.2.21.2.1. Harf-i Cer'i ile Kullanımı - على

Anlamı: gücü yetmek, yapabilmek, güç yetirebilmek, muktedir olmak anlamlarına gelmektedir.⁷¹⁹

ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ"⁷²⁰

".....Bu gibilerin kazandıkları hiçbir şeyden istifadeleri olmaz (muktedir olamaz) ve Allah, inkârcı topluluğa hidayet vermez."

2. Bab özelliklerini taşımaktadır ve cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak olarak geçmektedir. Istılahi mânâsı: sahip olamamak anlamına gelmektedir.⁷²¹

2.2.21.3. (قَدَّمَ), (يَقْدُمُ) ve (مَقْدَمٌ - قَدَمَانُ - قُدُومٌ), (يَقْدُمُ) قَدَّمَ - (قَدَّمَ), (يَقْدُمُ) قَدَّمَ

Lügat anlamı olarak: (قَدَّمَ - قُدُومٌ) ile; önce gelmek; (مَقْدَمٌ - قَدَمَانُ - قُدُومٌ) ile; (على) harf-i cer'i ile; varmak, gelmek, ulaşmak; (قَدَّمَ) ile; eskimek, üstünden çok vakit geçmek anlamlarına gelmektedir.⁷²²

⁷¹⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.727.

⁷¹⁷ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.718.

⁷¹⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.728.

⁷¹⁹ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.718.

⁷²⁰ El-Bakara 2/264.

⁷²¹ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.732.

⁷²² Mutçalı, Ön.ver.,s.730.

2.2.21.3.1. (تَقْدِيمُ), (يُقَدِّمُ) قَدَّمَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Öne geçirmek, öne almak, önceden göndermek, (ل) harf-i cer'i ile; önceden hazırlık yapmak, takdim etmek, ayırmak, tahsis etmek, başlangıç yapmak, önüne koymak, yerleştirmek, saati ileri almak, (على) harf-i cer'i ile; önüne geçirmek, öncelik vermek, tercih etmek, (الى - ل) harf-i cerleri ile; götürmek, onayına açmak, hediye etmek, armağan etmek, imtihana girmek, tanıştırmak anlamlarına gelmektedir.⁷²³

2.2.21.3.1.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: önceden hazırlık yapmak, takdim etmek, ayırmak, tahsis etmek, başlangıç yapmak, önüne koymak, yerleştirmek, saati ileri almak,) götürmek, onayına açmak, hediye etmek, armağan etmek, imtihana girmek, tanıştırmak anlamlarına gelmektedir.⁷²⁴

قَدَّمَ fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ"⁷²⁵

"Namazı kılın, zekâtı verin. Önceden kendiniz için ne hayır yaparsanız onu Allah katında bulursunuz. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı eksiksiz görür."

قَدَّمَ Fiilinin تَفْعِيل babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: önden göndermek anlamına gelmektedir.⁷²⁶

قَدَّمَ fiilinin ل harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁷²⁷ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ

(قَضَاءً), (يُقْضَى) قَضَى: Bitirmek, sonuçlandırmak, tamamlamak, yerine getirmek, eda etmek, icra etmek, yerine getirmek, ödemek, karşılamak, cevap vermek, vakit geçirmek, ölmek, (ب) karar vermek, istemek, önceden takdir etmek, (بَيْنَ) hüküm vermek, (على - ل) hüküm vermek, yargıda bulunmak, (على - ب) mahkum etmek, çarptırmak, kararına varmak, zorlamak, mecbur etmek, ihtiyaç duymak, (على)

⁷²³ Mutçalı, Ön.ver.,s.730.

⁷²⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.730.

⁷²⁵ El-Bakara 2/110.

⁷²⁶ Zemahşerî, Ön.ver.,s.476.

⁷²⁷ El-Bakara 2/223.

öldürmek anlamlarına gelmektedir.⁷²⁸ Bakara sûresi içerisinde 210.âyet'i kerime de الى harf-i cer ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

[**قَطَعَ**], (**يَقْطَعُ**) (**قَطَعَ**): Kesmek, kesip koparmak, ikiye bölmek, yolunu kesmek, susturmak, (عن) engellemek, mahrum bırakmak, (في) derin etkisi bulunmak, çok etkilemek, yenmek, hakkından gelmek, atlamak, süre geçirmek, tüketmek, (ب) karar vermek, idda etmek, ileri sürmek, kesin olarak ifade etmek anlamlarına gelmektedir.]⁷²⁹

[**تَقَطَّعَ**], (**يَتَقَطَّعُ**) (**تَقَطَّعَ**): Kesilmek, ayrılmak, “ilişkisi kesilmek, kopmak, parçalanmak, kesinti ile uygulanmak, çelişkili ve tutarsız olmak anlamlarına gelmektedir.”⁷³⁰ Bakara sûresi içerisinde 166.âyet'i kerime de وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ şeklinde kalıp ifade olarak geçmektedir, müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.21.4. قَفَا (يَقْفُو) قَفَا

Lügat anlamı olarak: Takip etmek, (ب) harf-i cer'i ile; peşine göndermek, kafiyeyle ifade kullanmak anlamlarına gelmektedir.⁷³¹

2.2.21.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: peşine göndermek, kafiyeyle ifade kullanmak anlamlarına gelmektedir.⁷³²

قَفَا fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ النَّبِيَّاتِ وَآتَيْنَاهُ رُوحَ الْقُدُسِ " ⁷³³

“Andolsun biz Mûsâ'ya kitabı verdik. Ondan sonra da ard arda peygamberler gönderdik. Meryem Oğlu Îsâ'ya da açık kanıtlar verdik ve onu Rûhulkudûs ile destekledik....”

Nâkıs bir fiil olarak nitelendirilen قَفَا; Cümle içerisinde mâzî olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: göndermek anlamına gelmektedir.⁷³⁴

⁷²⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.749.

⁷²⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.751.

⁷³⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.751.

⁷³¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.757.

⁷³² Mutçalı, Ön.ver.,s.757.

⁷³³ El-Bakara 2/87.

⁷³⁴ Zemahşerî, Ön.ver.,s.436.

2.2.21.5. قَلَبَ, (يَقْلِبُ) قَلْبَ

Lügat anlamı: Çevirmek, döndürmek, devirmek, ters çevirmek, değiştirmek, dönüştürmek, altını üstüne getirmek anlamlarına gelmektedir.⁷³⁵

2.2.21.6. تَقَلَّبَ, (يَتَقَلَّبُ) تَقَلَّبَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Çevrilmek, döndürülmek, devrilmek, kıvranmak, debelenmek, değişmek, (في) harf-i cer'i ile; değişken olmak, sabit olmamak, tasarrufu altında bulundurmak, emrinde bulundurmak, bir yerden bir yere taşınarak yaşamak anlamlarına gelmektedir.⁷³⁶

2.2.21.6.1. **فى** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: değişken olmak, sabit olmamak, tasarrufu altında bulundurmak, emrinde bulundurmak, bir yerden bir yere taşınarak yaşamak anlamlarına gelmektedir.⁷³⁷

تَقَلَّبَ fiilinin **فى** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"قَدْ نَرَى تَقَلَّبَ وَجْهَكَ فِى السَّمَاءِ" ⁷³⁸

"Biz senin, yüzünü göğe doğru **çevirdiğini** elbette görüyoruz...."

قَلَبَ Fiilinin تَفَعَّلَ babına alınması ile ortaya çıkmış, cümle içerisinde ise mâzî olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: çevirmek anlamına gelmektedir.⁷³⁹

2.2.21.7. اِنْقَلَبَ, (يَنْقَلِبُ) اِنْقَلَبَ

Lügat anlamı olarak; Döndürülmek, çevrilmek, baş aşağı olmak, değişmek, (الى) harf-i cer'i ile; dönüşmek, (على) harf-i cer'i ile; aleyhine dönmek, (ل) harf-i cer'i ile; lehine dönmek, muzârî fiilden önce gelirse hemen yapmaya başlamak anlamına gelmektedir.⁷⁴⁰

2.2.21.7.1. **فى** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: aleyhine dönmek anlamına gelmektedir.⁷⁴¹

اِنْقَلَبَ fiilinin **فى** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

⁷³⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.758.

⁷³⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.758.

⁷³⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.758.

⁷³⁸ El-Bakara 2/144.

⁷³⁹ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.198.

⁷⁴⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.758.

⁷⁴¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.758.

"وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَيَّ عَاقِبَتُهُ" 742

“.... Biz bu yöneldiğin kibleyi özellikle resule uyanlarla sırt çevirenleri açıkça ayırt edelim diye belirledik....”

قَلْبَ Fiilinin اِنْفِعَالْ babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. Istılahi mânâsı: dönmek anlamına gelmektedir.⁷⁴³

2.2.21.8. (قَوْلٌ), (يَقُولُ) قَالَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ل) harf-i cer'i ile; söylemek, demek, (في-عن) harf-i cerleri ile; konuşmak, (عن) harf-i cer'i ile; bahsetmek, söz etmek, (ب) harf-i cer'i ile; savunmak, iddia etmek, ileri sürmek, (على) harf-i cer'i ile; aleyhinde konuşmak, atıp tutmak, anlamlarına gelmektedir.⁷⁴⁴ [Bakara sûresi içerisinde من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.21.8.1. ج- Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: söylemek ,demek anlamlarına gelmektedir.⁷⁴⁵

قَالَ fiilinin **ل** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ" ⁷⁴⁶

“Onlara “Yeryüzünde düzeni bozmayın” denildiğinde, “Hayır, biz yalnızca ıslah edenleriz” derler.”

Ecvef fiil olan قَالَ ; Cümle içerisinde meçhûl olarak geçmiştir. Istilahi mânâsı: demek anlamına gelmektedir.⁷⁴⁷

[illegible]

⁷⁴² El-Bakara 2/143.

⁷⁴³ Zemahserî, *Ön.ver.*,s.540.

⁷⁴⁴ Mutcalı, *Ön.ver.*,s.769.

⁷⁴⁵ Mutcalı. *Ön.ver.*,s.769.

⁷⁴⁶ El-Bakara 2/11.

⁷⁴⁷ Ömer en-Nesefî, *Ön.ver.*..s.456.

⁷⁴⁸ El-Bakara 2/13.

⁷⁴⁹ El-Bakara2/30.

⁷⁵⁰ El-Bakara 2/33.

751 El-Bakara 2/34.

⁷⁵² El-Bakara 2/54.

⁷⁵³ El-Bakara 2/59.

قُلْ لِلّٰهِ ، إِذْ قَالَ لِيَّبِيَّهِ⁷⁶⁰ ، إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمُ⁷⁵⁹ ، فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ⁷⁵⁸ ، وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ⁷⁵⁷ ، لِلنَّاسِ حُسْنًا⁷⁵⁶
فَقَالَ ، وَإِذَا قِيلَ لَهُ⁷⁶⁴ ، وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ⁷⁶³ ، وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمُوتَ⁷⁶² ، الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ⁷⁶¹
وَقَالَ لَهُمْ⁷⁶⁸ ، وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ⁷⁶⁷ ، إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ⁷⁶⁶ ، لَهُمْ⁷⁶⁵

2.2.21.8.2. **فی** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: Konuşmak anlamına gelmektedir.⁷⁶⁹

قَالَ fiilinin **فی** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا" ⁷⁷⁰

"Sana içkiyi ve kumarı soruyorlar. **De ki: Bu ikisinde** insanlar için büyük zarar ve bazı faydalar vardır; zararları da faydalarından büyüktür...."

قَالَ ; Cümle içerisinde emir kalıbı ile geçmektedir. İstılahi mânâsı: demek anlamına gelmektedir.⁷⁷¹

2.2.21.8.3. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: aleyhinde konuşmak, atıp tutmak, anlamlarına gelmektedir.⁷⁷²

قَالَ fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ" ⁷⁷³

⁷⁵⁴ El-Bakara 2/65.

⁷⁵⁵ El-Bakara 2/67.

⁷⁵⁶ El-Bakara 2/83.

⁷⁵⁷ El-Bakara 2/91.

⁷⁵⁸ El-Bakara 2/117.

⁷⁵⁹ El-Bakara 2/131.

⁷⁶⁰ El-Bakara 2/133.

⁷⁶¹ El-Bakara 2/142.

⁷⁶² El-Bakara 2/154.

⁷⁶³ El-Bakara 2/170.

⁷⁶⁴ El-Bakara 2/206.

⁷⁶⁵ El-Bakara 2/243.

⁷⁶⁶ El-Bakara 2/246.

⁷⁶⁷ El-Bakara 2/247.

⁷⁶⁸ El-Bakara 2/248.

⁷⁶⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.769.

⁷⁷⁰ El-Bakara 2/219.

⁷⁷¹ Zemahşeri, Ön.ver.,s.692.

⁷⁷² Mutçalı, Ön.ver.,s.769.

⁷⁷³ El-Bakara 2/80.

““Sayılı birkaç gün dışında bize ateş dokunmayacak” dediler. De ki: “(Bu hususta) Allah’tan söz mü aldınız; -böyleyse Allah sözünden dönmeyecektir- yoksa Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?(iftira mı ediyorsunuz).”

Cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak geçen bu fiil; Istılâhi mânâ bakımından: söylemek anlamına gelmektedir.⁷⁷⁴

قَالَ fiilinin عَلَى harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁷⁷⁵وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

2.2.21.9. قِيَامٌ- قَوْمَةٌ, يَقُومُ) قَامَ

Lügat anlamı olarak; Kalkmak, yukarı kalkmak, dikilmek, ses yükseltmek, (قَامَ) karşı olmak, isyan etmek, saldırmak, (لِ) harf-i cer’i ile; “ayağa kalkmak, dirilmek, yukarı doğru gitmek, çıkmak, başlamak, tren hareket etmesi-kalkması, (إِلَى) harf-i cer’i ile; gitmek, ayakta durmak, olmak, var olmak, (بِ) harf-i cer’i ile; içine almak, kapsamak, yapmak, yerine getirmek, icra etmek, desteklemek, taraftar olmak,” (عَلَى- بِ) harf-i cerleri ile; dayanmak, (عَلَى) harf-i cer’i ile; temel almak, kabul etmek, konu olarak almak-işlemek, sorumlu olmak, korumak, gözetmek, kollamak, (muzâri fiil öncesi) yapmaya başlamak anlamlarına gelmektedir.⁷⁷⁶

2.2.21.9.1. ل - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: “ayağa kalkmak, dirilmek, yukarı doğru gitmek, çıkmak, başlamak, tren hareket etmesi-kalkması anlamlarına gelmektedir.”⁷⁷⁷

قَامَ fiilinin ل Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ " ⁷⁷⁸

Namazları ve orta namazı aksatmadan kılın, huşû içinde Allah’ın huzurunda durun(dikilmek, ayakta beklemek).

Ecvef fiil olan قَامَ ; Cümle içerisinde emir kalıbı ile gelmiştir. Istılâhi mânâsı: durmak anlamına gelmektedir.⁷⁷⁹

⁷⁷⁴ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.1060.

⁷⁷⁵ El-Bakara 2/169.

⁷⁷⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.770.

⁷⁷⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.770.

⁷⁷⁸ El-Bakara 2/238.

⁷⁷⁹ Zemahşerî, Ön.ver.,s.760.

2.2.22. باب الكاف

[كَبَّرَ (يَكْبُرُ) كَبَرًا]: “büyümek, gelişmek, artmak, önem kazanmak, kıymete binmek, değeri artmak, (عن) haddinden fazla büyük olmak, küçümsemek, çok eziyetli olmak, (على) sıkmaya başlamak, katlanılmaz hâl almak anlamlarına gelmektedir.”⁷⁸⁰

[كَبَّرَ (يَكْبُرُ) كَبَرًا]: Büyütmek, genişletmek, artırmak, şiddetini artırmak, abartmak, kötüleştirmek, övmek, methetmek, yükseltmek, tekbir getirmek anlamlarına gelmektedir.⁷⁸¹ Bakara sûresi içerisinde 185.âyet’i kerime de على harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.22.1. كَتَبَ (يَكْتُبُ) كِتَابًا

Lügat anlamı olarak bu fiil; Yazmak, çizmek, kaleme almak, yazıya geçirmek;⁷⁸² (ل) harf-i cer’i ile; vasiyetle bırakmak, (على) harf-i cer’i ile; reçete yazmak, (ل-على) harf-i cerleri ile; “Allah” takdir etmek, yazmak, كَتَبَ (ل) harf-i cer’i ile; kaderinde-kısmetinde olmak, takdir edilmek, كَتَبَ الْكِتَابَ evlenmek, nikahlanmak anlamlarına gelmektedir.⁷⁸³ [Bakara sûresi içerisinde 79.âyet’i kerime de ب harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.22.1.1. على - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: reçete yazmak, “Allah” takdir etmek, yazmak anlamlarına gelmektedir.⁷⁸⁴

على fiilinin Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ“⁷⁸⁵

“Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında kısas size (Allah) takdir edildi....”

1. Bab özelliklerini taşımakta olan كَتَبَ ; Cümle içerisinde meçhûl olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: farz kılınmak anlamına gelmektedir.⁷⁸⁶

⁷⁸⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.779.

⁷⁸¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.779.

⁷⁸² Mucemma’u’l-Lugati’l-Arabiyye, Ön.ver.,s.774.

⁷⁸³ Mutçalı, Ön.ver.,s.782-781.

⁷⁸⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.782-781.

⁷⁸⁵ El-Bakara 2/178.

⁷⁸⁶ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.318.

كُتِبَ fiilinin **ع** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁷⁸⁷ كُتِبَ عَلَيْكُمْ، ⁷⁸⁸ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ، ⁷⁸⁹ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ، ⁷⁹⁰ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ،

2.2.22.1.6. **ل** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: “Allah” takdir etmek, yazmak anlamlarına gelmektedir.⁷⁹¹

كُتِبَ fiilinin **ل** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

*"فَالَّذِينَ بَشِيرُوهُمْ وَابْتَغُوا مَا كُتِبَ اللَّهُ لَكُمْ"⁷⁹²

“.... Şimdi artık onlarla birleşin ve Allah’ın sizin için **yazdığını** isteyin....”

1. Bab özelliklerini taşımakta olan كُتِبَ ; Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: takdir etmek anlamına gelmektedir.⁷⁹³

[كُتِبَ (يَكْتُبُ), (كُتِبَ) gizlemek, saklamak, açmamak, kontrol etmek, zapt etmek, açığa vurmamak, nefesini tutmak, sesini alçaltmak, ateşi söndürmek anlamlarına gelmektedir.⁷⁹⁴ Bakara sûresi içerisinde 140.âyet’i kerime de من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.22.2. **ك** (يَكْذِبُ), (كُذِّبَ)

Lügat anlamı olarak; Yalan söylemek, hile yapmak, yanıltmak, (على) harf-i cer’i ile; yalan söylemek anlamlarına gelmektedir.⁷⁹⁵

2.2.22.2.1. **ك** (يَكْذِبُ), (كُذِّبَ)

Lügat anlamı olarak bu fiil; Yalancılıkla suçlamak, itham etmek, inanmamak, (ب) harf-i cer’i ile; inkar etmek anlamına gelmektedir.⁷⁹⁶

2.2.22.2.1.1. **ب** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: inkar etmek anlamına gelmektedir.⁷⁹⁷

كُذِّبَ fiilinin **ب** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

⁷⁸⁷ El-Bakara 2/180.

⁷⁸⁸ El-Bakara 2/183.

⁷⁸⁹ El-Bakara 2/216.

⁷⁹⁰ El-Bakara 2/246.

⁷⁹¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.782-781.

⁷⁹² El-Bakara 2/187.

⁷⁹³ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.352.

⁷⁹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.783.

⁷⁹⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.786.

⁷⁹⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.786.

⁷⁹⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.786.

"وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ"⁷⁹⁸

“İnkâr eden ve âyetlerimizi yalan sayanlara gelince onlar cehennemliklerdir ve orada devamlı kalıcıdırlar.”

كَذَّبَ Fiilinin تَفَعَّلَ babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde mâzî ve cem-i olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: inkar etmek anlamına gelmektedir.⁷⁹⁹

[كَرَاهِيَّةٌ كَرَاهَةً عُرَّةً), (يَكْرَهُ) كَرِهَ): hoşlanmamak, sevmemek, çirkin bulmak, nefret etmek, iğrenmek, tiksirmek; كَرِهَ), (يَكْرَهُ) كَرِهَ): kötü- sevimsiz ve çirkin olmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁰⁰ Bakara sûresi içerisinde 216.âyet’i kerime de ل harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

[كَسَبَ), (يَكْسِبُ) كَسَبَ): Kazanmak, elde etmek anlamlarına gelmektedir.⁸⁰¹ Bakara sûresi içerisinde 141-286.âyet’i kerime de ل-على harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

2.2.22.3. كَفَرَ), (يَكْفُرُ) كَفَرَ

Lügat anlamı; Gizlemek, saklamak; كَفَرَ), (يَكْفُرُ) كَفَرَ ile: Şeriate, nübüvvete ve vahdâniyete imân etmemektir,⁸⁰² tanımamak, inanmamak, (ب) harf-i cer’i ile; “Allah’ı” inkar etmek, küfretmek, kâfir olmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁰³

2.2.22.3.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: Şeriate, nübüvvete ve vahdâniyete imân etmemektir;⁸⁰⁴ “Allah’ı” inkar etmek, küfretmek, kâfir olmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁰⁵

كَفَرَ fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ"⁸⁰⁶

“Sizler cansız iken size O hayat verdiği halde Allah’ı nasıl inkâr edebiliyorsunuz? Sonra sizi öldürecek, sonra diriltecek, sonra O’na götürüleceksiniz.”

2. Bab özelliklerini taşıyan كَفَرَ ; Cümle içerisinde muzâri ve cem-i olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: inkâr etmek anlamına gelmektedir.⁸⁰⁷

⁷⁹⁸ El-Bakara 2/39.

⁷⁹⁹ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.354.

⁸⁰⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.790.

⁸⁰¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.791.

⁸⁰² Mucemma’u’l-Lugati’l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.791.

⁸⁰³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s. 797-798.

⁸⁰⁴ Mucemma’u’l-Lugati’l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.791.

⁸⁰⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s. 797-798.

⁸⁰⁶ El-Bakara 2/28.

كَفَرَ fiilinin **ب** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁸⁰⁸ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ، ⁸⁰⁹ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ، ⁸¹⁰ كَفَرُوا بِهِ، ⁸¹¹ فَمَنْ يَكْفُرْ، ⁸¹² وَكَفَرَ بِهِ، ⁸¹³ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ، ⁸¹⁴ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ، ⁸¹⁵ وَكَفَرَ بِهِ، ⁸¹⁶ بِالطَّاغُوتِ

2.2.22.4. (تَكْفِيرٌ), (يَكْفُرُ) كَفَرَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Zımmileri ima etmek için kullanılır; secde etti değil tekfir etti denilir.⁸¹⁷ mânâsı: Gizlemek, saklamak, (ع ن) harf-i cer'i ile; cezasını çekmek, bağışlamak, (ع ن - ب) harf-i cerleri ile; kefarete olarak vermek, (ع ن - ل) harf-i cerleri ile; küfre sokmak anlamlarına gelmektedir.⁸¹⁸

2.2.22.4.1. Harf-i Cer'i ile Kullanımı - ع ن

Anlamı: cezasını çekmek, bağışlamak, kefarete olarak vermek, küfre sokmak anlamlarına gelmektedir.⁸¹⁹

كَفَرَ fiilinin **ع ن** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهِيَ خَيْرٌ لَّكُمْ **وَيَكْفُرُ عَنْكُمْ** مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ" ⁸²⁰

"Sadakaları açık olarak verirsiniz bu ne güzel! Şayet onu yoksullara verirken gizlerseniz bu sizin için daha da hayırlıdır ve sizin bir kısım günahlarınıza **kefâret olur**. Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

كَفَرَ Fiilinin **تَفْعِيل** babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: bağışlamak anlamına gelmektedir.⁸²¹

(كُنُونُ-كُنْ), (يَكُنْ) كُنْ: Gizlemek, saklamak, örtmek, korumak, (ل) harf-i cer'i ile; dostluk-sevgi beslemek, sakinleşmek anlamlarına; (تَكْنِينُ), (يَكْنُنْ) كَنَّنْ: Gizlemek,

⁸⁰⁷ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, s.682.

⁸⁰⁸ El-Bakara 2/61.

⁸⁰⁹ El-Bakara 2/85.

⁸¹⁰ El-Bakara 2/89.

⁸¹¹ El-Bakara 2/90.

⁸¹² El-Bakara 2/91.

⁸¹³ El-Bakara 2/99.

⁸¹⁴ El-Bakara 2/121.

⁸¹⁵ El-Bakara 2/217.

⁸¹⁶ El-Bakara 2/256.

⁸¹⁷ Ferâhidî, *Ön.ver.*, c.4, s.

⁸¹⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.797-798.

⁸¹⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.797-798.

⁸²⁰ El-Bakara 2/271.

⁸²¹ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.828.

saklamak, sır olarak tutmak, sakinleştirmek, yatıştırmak anlamlarına gelmektedir.⁸²²Bakara sûresi içerisinde 235.âyet'i kerime de في harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.22.5. (كَيُونَةُ – كَيَانٌ - كَوْنٌ), (يَكُونُ) كَانَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; Olmak, mevcut olmak, ortaya çıkmak,”mâzi fiillerden önce kullanılması durumunda mişli geçmiş zamanı ifade ederken; muzârî fiillerden önce geçmiş zamanın hikayesini ifade eder (ل) harf-i cer'i ile; harf-i cer'i ile kullanılır; uygun olmak, münasip olmak, (من) harf-i cer'i ile; mahsus olmak, (على) harf-i cer'i ile; görevi –vazifesi olmak, (إلى) harf-i cer'i ile; payına düşmek hakkı olmak anlamlarına gelmektedir.”⁸²³ [Bakara sûresi içerisinde 36-113.âyet'i kerime de في harf-i cer'i ile de geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.22.5.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: uygun olmak, münasip olmak anlamlarına gelmektedir.⁸²⁴

كَان fiilinin ل Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ الدَّارَ الْآخِرَةَ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَتَّعُوا أَلْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ"⁸²⁵

“Onlara, “Şayet Allah katında, ahiret yurdu diğer insanlara değil de yalnız size ait ise ve bu iddianızda doğruysanız haydi ölümü isteyin bakalım!” de.”

كَان ecvef fiil olarak nitelendirilir ve Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: ise anlamını katmaktadır.⁸²⁶

كَان fiilinin ل harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁸²⁷ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ ، ⁸²⁸ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ ، ⁸²⁹ لَنْ لَا يَكُونَ لِلنَّاسِ ، ⁸³⁰ أَنْ تَكُونَ لَهُ ⁸³¹ ، يَكُونَ لَهُ ⁸³²

2.2.22.5.2. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: mahsus olmak, olmak anlamlarına gelmektedir.⁸³²

⁸²² Mutçalı, Ö.n.ver.,s.806.

⁸²³ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.809.

⁸²⁴ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.809.

⁸²⁵ El-Bakara 2/94

⁸²⁶ Ömer en-Nesefi, Ö.n.ver.,s.1130.

⁸²⁷ El-Bakara 2/97

⁸²⁸ El-Bakara 2/98

⁸²⁹ El-Bakara 2/150

⁸³⁰ El-Bakara 2/247

⁸³¹ El-Bakara 2/266

كان fiilinin **من** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ"⁸³³

"Bundan sonra yine döndünüz. Eğer Allah'ın keremi ve rahmeti üzerinizde olmasaydı muhakkak zarara uğrayanlardan olurdunuz."

Ecvef fiil olarak nitelendirilen كان ;Cümle içerisinde mâzi olarak gelmiştir. İstılahi mânâsı: olmak anlamında kullanılmaktadır.⁸³⁴

كان fiilinin **من** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁸³⁵ اَنْ اَكُوْنَ مِنَ الْجَاهِلِيْنَ ، ⁸³⁶ وَقَدْ كَانَ قَرِيْقٌ مِنْهُمْ ، ⁸³⁷ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ ، ⁸³⁸ مَنْ ، ⁸³⁹ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ، ⁸⁴⁰ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا ، ⁸⁴¹ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا ، ⁸⁴² كَانِ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ ،

2.2.22.5.3. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: görevi –vazifesi olmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁴³

كان fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلِيَهُمْ عَنِ قِبَلَتِهِمْ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ"⁸⁴⁴

İnsanlardan bir kısım sefihler, "Onları şimdiye kadar yönelmekte oldukları kibleden vazgeçiren sebep nedir?" diyeceklerdir. De ki: "Doğu da batı da Allah'ındır. O, dilediğini dosdoğru yola iletir."

كان ecvef fiil olarak nitelendirilir ve Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: olmak(bulunmak) anlamına gelmektedir.⁸⁴⁵

⁸³² Mutçalı, Ön.ver.,s.809.

⁸³³ El-Bakara 2/64

⁸³⁴ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,s.980.

⁸³⁵ El-Bakara 2/67

⁸³⁶ El-Bakara 2/75

⁸³⁷ El-Bakara 2/89

⁸³⁸ El-Bakara 2/135

⁸³⁹ El-Bakara 2/184

⁸⁴⁰ El-Bakara 2/196

⁸⁴¹ El-Bakara 2/198

⁸⁴² El-Bakara 2/232

⁸⁴³ Mutçalı, Ön.ver.,s.809.

⁸⁴⁴ El-Bakara 2/142

⁸⁴⁵ Zemahşerî, Ön.ver.,s.538.

"وَأَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ" ⁸⁵⁴

"Allah yolunda harcama yapın; kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin, kuşkusuz Allah iyilik edenleri sever."

أَفْعَالِ Fiilinin babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde muzâri olarak gelmiştir, nehiy anlamı taşımaktadır; بِأَيْدِيكُمْ ifadesinin "Bâ"sı zait olup, -boyun eğip itaat eden kimse için kullanılan a'tâ bi-yedihî (elini verdi) cümlesine benzer. Buna göre mâna; "Ellerinizi tehlikeyi avuçlamayın!" ⁸⁵⁵ İstilahî mânâsı: Yani "Ellerinizi tehlikeye atmayın." Burada eller ile bütün vücut kastedilmiştir. ⁸⁵⁶

[(على - عن) : Karşılama, kabul etmek, almak, elde etmek, (تَلَقَّى), (يَتَلَقَّى) تَلَقَّى] harf-i cerleri ile; almak, öğrenmek, emir almak anlamlarına gelmektedir. ⁸⁵⁷ Bakara sûresi içerisinde 37.âyet'i kerime de من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.23.2. لَيْسَ

"Muzâri ve emir sîğası bulunmayan bir fiildir; isim cümlesinden önce gelir, haberin başında ب harf-i cer'i bulunabilir; Lügat anlamı: değil, mevcut olmamak, yok olmak, hayır ve olumsuzluk gibi anlamlara gelmektedir." ⁸⁵⁸

2.2.23.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: değil, mevcut olmamak, yok olmak, hayır ve olumsuzluk gibi anlamlara gelmektedir. ⁸⁵⁹

لَيْسَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَنِّي حَمِيدٌ" ⁸⁶⁰

⁸⁵⁴ El-Bakara 2/195

⁸⁵⁵ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.640.

⁸⁵⁶ Ömer en-Nesefî, *Ön.ver.*,c.2,s.382.

⁸⁵⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.833.

⁸⁵⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.843.

⁸⁵⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.843.

⁸⁶⁰ El-Bakara 2/267

Ey iman edenler! Kazandıklarınızın ve sizin için yerden çıkardıklarımızın iyilerinden verin. Kendinizin almayacağı şeyleri (kötü ve aşağı) hayır diye vermeye kalkışmayın. Bilin ki Allah zengindir, bütün iyilik ve güzellikler O'na mahsustur.

Muzâri ve emir sîğası bulunmadığı için mâzi olarak gelen لَيْسَ ; kâne ve kardeşlerindendir. İstılahi mânâsı: olumsuzluk ifade etmektedir.⁸⁶¹

2.2.24. باب الميم

2.2.24.1. (مُنْعٌ- مَنَعَ), (يَمْنَعُ) مَنَعَ

Lügat anlamı: ب harf-i cer'i ile ötürmek; sağlam ve sert olmak, anlamlarına gelmektedir.⁸⁶²

2.2.24.1.1. (تَمَنَّى), (يَتَمَنَّى) تَمَنَّى

Lügat anlamı: ب harf-i cer'i ile eğlendirmek, hoş vakit geçirtmek, donatmak, teçhiz etmek, nafaka olarak vermek anlamlarına gelmektedir.⁸⁶³ [Bakara sûresi içerisinde 236.âyet'i kerime de على harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.24.1.2. (تَمَنَّى), (يَتَمَنَّى) تَمَنَّى

Lügat anlamı olarak bu fiil; ب harf-i cer'i ile faydalanmak, tadını çıkarmak, zevkini almak, keyfini çıkarmak, dolu dolu yaşamak anlamlarına gelmektedir.⁸⁶⁴

2.2.24.1.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: faydalanmak, tadını çıkarmak, zevkini almak, keyfini çıkarmak, dolu dolu yaşamak anlamlarına gelmektedir.⁸⁶⁵

Fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" فَإِذَا أَمِنتُمْ فَمَنْ تَمَنَّيَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ " ⁸⁶⁶

".... Güvenlikte olduğunuzda hacca kadar umre ile faydalanmak isteyen kişi, gücünün elverdiği türden bir kurban kessin...."

Fiilinin تَمَنَّيَ babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil;Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: faydalanmak anlamına gelmektedir.⁸⁶⁷

⁸⁶¹ Zemahşerî, Ön.ver.,s.824.

⁸⁶² Mutçalı, Ön.ver.,s.846.

⁸⁶³ Mutçalı, Ön.ver.,s.846.

⁸⁶⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.846.

⁸⁶⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.846.

⁸⁶⁶ El-Bakara 2/196

[مَدَّ (يَمْدُ), مَدَّ]: Açmak, genişletmek, uzatmak, yaymak, döşemek, mühlet vermek, zaman tanımak, yükselmek, yardım etmek, (ب) desteklemek, takviye göndermek, gübrelemek anlamlarına gelmektedir.⁸⁶⁸ Bakara sûresi içerisinde 15.âyet'i kerime de في harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.24.2. مَرَّ (يَمُرُّ), مَرَّ (مَرَّ)

Lügat anlamı olarak bu fiil; Acı olmak, acılaştırmak; مَرَّ (يَمُرُّ), مَرَّ (يَمُرُّ): (مَمَرٌ - مُرُورٌ - مَرٌّ), (يَمُرُّ) مَرَّ harf-i cerleri ile; geçmek, uğurlamak, yürümek, gitmek, katetmek, (على) harf-i cer'i ile; sınırı aşmak-geçmek, (من) harf-i cer'i ile; içinden akmak- geçmek, (في) harf-i cer'i ile; sınır bölgesinden geçmek, (على) harf-i cer'i ile; üzerinden uçmak, ayrılmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁶⁹

2.2.24.2.1. Harf-i Cer'i ile Kullanımı - على

Anlamı: geçmek, uğurlamak, yürümek, gitmek, katetmek, sınırı aşmak-geçmek, anlamlarına gelmektedir.⁸⁷⁰

مَرَّ fiilinin على Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"أَوَّكَالَذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا" ⁸⁷¹

"Yahut evlerinin çatıları çöküp üzerine duvarları yıkılarak harap olmuş, ıssız bir kasabaya uğrayan kimsenin durumu gibi...."

Muzâaf fiil olarak nitelendirilen مَرَّ; Cümle içerisinde i mâzi olarak geçmiştir. İstılâhi mânâsı: uğramak anlamına gelmektedir.⁸⁷²

2.2.24.3. مَسَكَ (يَمْسِكُ), مَسَكَ (يَمْسِكُ)

Lügat anlamı olarak: (ب) harf-i cer'i ile; yakalamak, tutunmak, yapışmak kavramak, anlamlarına gelmektedir.⁸⁷³

⁸⁶⁷ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.384.

⁸⁶⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.852.

⁸⁶⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.856.

⁸⁷⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.856.

⁸⁷¹ El-Bakara2/259

⁸⁷² Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.802.

⁸⁷³ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *Ön.ver.*, s.869.

2.2.24.3.1. (أَمْسَكَ), (يُمْسِكُ) أَمْسَكَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب- من) harf-i cerleri ile; tutmak, yakalamak, (عن) harf-i cer'i ile; bırakmamak, yapmasına engel olmak, kısıtlamak, kaçınmak, sakınmak, uzak durmak, kesmek, durdurmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁷⁴

2.2.24.3.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: kavramak, tutmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁷⁵

أَمْسَكَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَأَمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ" ⁸⁷⁶

"Boşama iki keredir. Her ikisinden sonra ya iyilikle evlilik içinde tutmak veya güzellikle serbest bırakmak gerekir...."

أَمْسَكَ Fiilinin اِفْعَال babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde mastar olarak geçmiştir. Istılahi mânâsı: tutmak anlamına gelmektedir.⁸⁷⁷

أَمْسَكَ fiilinin ب harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁸⁷⁸ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ

2.2.24.4. (اسْتَمْسَكَ), (يَسْتَمْسِكُ) اسْتَمْسَكَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب) harf-i cer'i ile; Bağlanmak, yapışmak, sadakatli olmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁷⁹

2.2.24.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: bağlanmak,yapışmak, sadakatli olmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁸⁰

اسْتَمْسَكَ fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ" ⁸⁸¹

⁸⁷⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.862.

⁸⁷⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.862.

⁸⁷⁶ El-Bakara2/229

⁸⁷⁷ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.536.

⁸⁷⁸ El-Bakara 2/231

⁸⁷⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.862.

⁸⁸⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.862.

⁸⁸¹ El-Bakara 2/256

“Dinde zorlama yoktur. Doğru eğriden açıkça ayrılmıştır. Artık kim sahte tanrıları reddeder de Allah’a inanırsa kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir ve bilir.”

فَاعِلِ Fiilinin اسْتَفْعَالَ babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: yapışmak anlamına gelmektedir.⁸⁸²

[مَشَى (يَمْشِي) مَشًى]: Yürümek, gitmek, adım atmak, ilerlemek, saf düzeninde yürümek, laf taşımak- söz çıkartmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁸³ Bakara sûresi içerisinde 20.âyet’i kerime de فِي harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.24.5. مَلَأَ (يَمْلَأُ), مَلَأَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (من- ب) harf-i cerleri ile; doldurmak, (boş mevkiyi) işgal etmek, adını dünya alem duymak, ünü dört bir yana yayılmak, saati kurmak (ب) harf-i cer’i ile; hakkında atıp tutmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁸⁴

2.2.24.5.1. من - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: doldurmak, (boş mevkiyi) işgal etmek, adını dünya alem duymak, ünü dört bir yana yayılmak, saati kurmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁸⁵

ملأ fiilinin من Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى " ⁸⁸⁶

“Mûsâ’dan sonra İsrâiloğulları’nın önde gelenlerini görmedin mi?....”

Mehmûz fiil olarak nitelendirilen مَلَأَ; Cümle içerisinde mastar olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: ileri gelen kimseler anlamına gelmektedir.⁸⁸⁷

2.2.24.6. مَلَأَ (يَمْلَأُ), مَلَأَ (يَمْلَأُ) - مَلَأَ (يَمْلَأُ)

Lügat anlamı olarak: bıkmış-usanmış olmak, gına gelmek, اَمْلَى (على) harf-i cer’i ile; yazdırmak anlamlarına gelmektedir.⁸⁸⁸

⁸⁸² Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.676.

⁸⁸³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.864.

⁸⁸⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.871.

⁸⁸⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.871.

⁸⁸⁶ El-Bakara 2/246.

⁸⁸⁷ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*, c.2, s.620.

⁸⁸⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.874.

2.2.24.6.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: yazdırmak anlamına gelmektedir.⁸⁸⁹

على fiilinin Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا " ⁸⁹⁰

".... Kâtip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın. Artık o yazsın, borçlu da **yazdırsın**; rabbi olan Allah'tan korksun ve borçtan hiçbir şeyi eksik bırakmasın...."

مَلَّ muzâaf fiil olarak nitelendirilmiştir ve cümle içerisinde emr-i gâib olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: yazdırmak anlamına gelmektedir.⁸⁹¹

(ب) مُنَى, (ب) (مُنَى), (مُنَى) ve (مُنَى), (مُنَى) (مُنَى) imtihana çekmek, sınamak, uğramak, çatlamak, karşılaşmak, başına gelmek, (ل) nasip ve kismetinde olmak anlamlarına gelmektedir.]⁸⁹²

(ل) (تَمَنَّى), (تَمَنَّى) dilemek, temenni etmek, arzulamak anlamlarına gelmektedir.⁸⁹³ Bakara sûresi içerisinde 95.âyet'i kerime de ب harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.25. باب النون.

2.2.25.1. (نُبَأَ), (نُبَأَ) نَبَأٌ

Lügat anlamı: yüksek yada çıkıntı şeklinde olmak, (على) harf-i cer'i ile; yenmek, (عن) harf-i cer'i ile; dönmek, geri çekilmek anlamlarına gelmektedir.⁸⁹⁴

2.2.25.1.1. (أُنْبَأَ), (أُنْبَأَ) أَنْبَأَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب) harf-i cer'i ile; haber vermek, bildirmek, iletme anlamlarına gelmektedir.⁸⁹⁵

2.2.25.1.1.1. **ب** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: haber vermek, bildirmek, iletme anlamlarına gelmektedir.⁸⁹⁶

أُنْبَأَ fiilinin **ب** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

⁸⁸⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.874.

⁸⁹⁰ El-Bakara 2/282.

⁸⁹¹ Zemahşerî, *Ön.ver.*, s.844.

⁸⁹² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.877.

⁸⁹³ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.877.

⁸⁹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.885.

⁸⁹⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.885.

⁸⁹⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.885.

"وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ" ⁸⁹⁷

“Ve Âdem’e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklerle gösterip “Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin” dedi.”

أَفْعَال Fiilinin babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde emir kalıbı ile geçmiştir. İstilahî mânâsı: bildirmek anlamına gelmektedir. ⁸⁹⁸

أَنْبَأ fiilinin ب harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen bir diğer âyeti kerime ise şu şekilde geçmektedir: ⁸⁹⁹ أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ

[نَبَتٌ, (يَنْبُتُ) نَبَتٌ]: Bitmek, çıkmak, filizlenmek, bitkili olmak- üzerinde bitki bitmek anlamlarına gelmektedir. ⁹⁰⁰ Bakara sûresi içerisinde 61.âyet’i kerime de مِنْ harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.25.2. نَجَاء- نَجَاء- نَجُو, (يَنْجُو) نَجَا

Lügat anlamı olarak bu fiil; (مِنْ) harf-i cer’i ile; kendini- canını kurtarmak, kurtulmak, kaçabilmek anlamlarına gelmektedir. ⁹⁰¹

2.2.25.2.1. من - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: kendini- canını kurtarmak, kurtulmak, kaçabilmek anlamlarına gelmektedir. ⁹⁰²

نَجَا fiilinin مِنْ Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَأَذِّنْ لِنَجَاتِكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ" ⁹⁰³

“Hatırlayın ki sizi Firavun’un adamlarından kurtardık....”

Nâkıs fiil olarak değerlendirilen نَجَا; Cümle içerisinde mâzî olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: kurtarmak anlamında kullanılmıştır. ⁹⁰⁴

[نَذَرَ- نَذَرَ, (يَنْذُرُ- يَنْذُرُ) نَذَرَ]: (Allah’a) adamak, adağı olmak, yemin etmek; نَذَرَ (يَنْذُرُ), (يَنْذُرُ): (ب) uaynık ve temkinli olmak anlamlarına gelmektedir. ⁹⁰⁵ Bakara sûresi

⁸⁹⁷ El-Bakara 2/31.

⁸⁹⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.742.

⁸⁹⁹ El-Bakara 2/33.

⁹⁰⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.886.

⁹⁰¹ İbn Manzûr, *Ön.ver.*,s.4359.

⁹⁰² İbn Manzûr, *Ön.ver.*,s.4359.

⁹⁰³ El-Bakara 2/49.

⁹⁰⁴ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,s.888.

⁹⁰⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.899.

içerisinde 270.âyet'i kerime de من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.25.3. نَزَلَ, (يُنَزِّلُ) نَزْلٌ

Lügat anlamı: inmek, bir yerde konaklamak, (uçak)iniş yapmak, (yağmur) yağmak, alçalmak, düşmek, azalmak, mola vermek, (على - ب) harf-i cerleri ile; birisinin yanında kalmak-yaşamaya başlamak, (ل - من) harf-i cerleri ile: feragat etmek, bırakmak, vazgeçmek, (عن) harf-i cer'i ile; caymak, (على) harf-i cer'i ile; başına gelmek, uğramak, saldırmak, hücum etmek, başlamak, (الى - ب) harf-i cerleri ile: indirmek; نَزَلَ, (يُنَزِّلُ) نَزْلٌ: nezle olmak anlamlarına gelmektedir.⁹⁰⁶

2.2.25.3.1. نَزَلَ, (يُنَزِّلُ) نَزْلٌ

Lügat anlamı olarak bu fiil; İndirmek, aşağı bırakmak, (على) harf-i cer'i ile; peygambere ayet indirmek (vahyetmek), (من) harf-i cer'i ile; azaltmak, indirmek, küçültmek, alçaltmak, (عن) harf-i cer'i ile; tahttan-makamdan indirmek, misafir etmek anlamlarına gelmektedir.⁹⁰⁷ [Bakara sûresi içerisinde 176.âyet'i kerime de ب harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.25.3.1.1. **على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Anlamı: peygambere ayet indirmek-vahyetmek anlamlarına gelmektedir.⁹⁰⁸

نَزَلَ fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ"⁹⁰⁹

"Kulumuza **indirdiğimiz** kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre de siz getirin, Allah'tan başka taptıklarınızı da yardıma çağırın; eğer iddianızda samimi iseniz!"

نَزَلَ Fiilinin تَفْعِيل babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: indirmek anlamında kullanılmaktadır.⁹¹⁰

نَزَلَ fiilinin **على** harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁹¹¹ **أَنْ يُنَزَّلَ** اللهُ مِنْ فَضْلِهِ **عَلَىٰ** ⁹¹² **نَزَّلَهُ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ**, ⁹¹³ **عَلَيْنَا**

⁹⁰⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.901.

⁹⁰⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.901.

⁹⁰⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.901.

⁹⁰⁹ El-Bakara 2/23.

⁹¹⁰ Zemahşerî, Ön.ver.,s.274.

[نَسَحَ (يُنْسَحُ): “Silmek, gidermek, hükmünü kaldırmak, geçersiz kılmak, iptal etmek, (ب) değiştirmek, nüshasını çıkarmak, kopya etmek anlamlarına gelmektedir.”⁹¹⁴ Bakara sûresi içerisinde 106.âyet’i kerime de من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.25.4. نَصَرَ-نَصْرٌ, (يُنْصِرُ) نَصَرَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (على) harf-i cer’i ile; Yardım etmek, destek olmak, galip kılmak, (من) harf-i cer’i ile; kurtarmak, emniyete almak anlamlarına gelmektedir.⁹¹⁵

2.2.25.4.1. **على - Harf-i Cer’i ile Kullanımı**

Anlamı: yardım etmek, destek olmak, galip kılmak anlamlarına gelmektedir.

نَصَرَ fiilinin **على** Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.⁹¹⁶

"وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا **وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ**"⁹¹⁷

*Câlût ve askerlerinin karşısına çıkınca da “Rabbimiz! Bizi sabırla donat, bize sebat ver ve inkârcı topluluğa **karşı bize yardım et!**” diye niyazda bulundular.*

1. Bab özelliklerini taşımakta olan نَصَرَ; Cüme içerisinde emir kalıbı ile geçmektedir. İstılahi mânâsı: yardım etmek anlamında kullanılmaktadır.⁹¹⁸

نَصَرَ fiilinin **على** harf-i cer’i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır:⁹¹⁹ **فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ**

2.2.25.5. مَنْظَرَ-نَظَرٌ, (يَنْظُرُ) نَظَرَ

Lügat anlamı olarak bu fiil; (الى) harf-i cer’i ile; bakmak, bakışlarını çevirmek, yöneltmek, çevirmek, vermek, (في) harf-i cer’i ile; düşünmek, tasarlamak, aklından geçirmek, (بين) harf-i cer’i ile; hakemlik etmek, (ل) harf-i cer’i ile; bakmak, gözetmek, bakımı ile ilgilenmek anlamlarına gelmektedir.⁹²⁰

⁹¹¹ El-Bakara 2/90.

⁹¹² El-Bakara 2/97.

⁹¹³ El-Bakara 2/105.

⁹¹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.905.

⁹¹⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.913.

⁹¹⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.913.

⁹¹⁷ El-Bakara 2/250.

⁹¹⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.642.

⁹¹⁹ El-Bakara 2/286.

⁹²⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.918.

2.2.25.5.1. Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: bakmak, bakışlarını çevirmek, yöneltmek, çevirmek, vermek anlamlarına gelmektedir.⁹²¹

نَظَرَ fiilinin **الى** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

" قَالَ كَمْ لَبِثْتُ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتُ مِائَةً عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى جَمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا أَحْمَاطٌ " ⁹²²

".... "Ne kadar kaldın" diye sordu. "Bir gün veya günün bir kısmı kadar kaldım" dedi. Allah "Hayır, yüzyıl kaldın. Anlamak için yiyeceğine içeceğine bak, henüz değişmemiş; eşeceğine bak, -seni insanlara bir işaret kılmamız için- ve kemiklere bak, onları nasıl düzeltiyor ve üzerini etle kaplıyoruz" buyurdu...."

نَظَرَ fiili 1. Bab özelliklerini taşımaktadır ve Cümle içerisinde emir kalıbı ile geçmiştir. İstilahî mânâsı: bakmak anlamında kullanılmıştır.⁹²³

2.2.25.6. (نُعْمَةٌ), (يُنْعَمُ)

Lügat anlamı: yumuşacık - ipeksi olmak, sıkıntısız olmak anlamlarına gelmektedir.⁹²⁴

2.2.25.6.1. (أَنْعَمَ), (يُنْعِمُ)

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب) harf-i cer'i ile; güzel ve hoş yapmak, (على-) harf-i cerleri ile; ihsan etmek, bahşetmek, (على) harf-i cer'i ile; nimetler vermek anlamlarına gelmektedir.⁹²⁵

2.2.25.6.1.1. Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: ihsan etmek, bahşetmek, nimetler vermek anlamlarına gelmektedir.⁹²⁶

أَنْعَمَ fiilinin **على** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ" ⁹²⁷

⁹²¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.918.

⁹²² El-Bakara 2/259.

⁹²³ Ömer en-Nesefi, Ön.ver.,c.2,s.698.

⁹²⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.923.

⁹²⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.923.

⁹²⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.923.

⁹²⁷ El-Bakara 2/40.

“Ey İsrâiloğulları! Size verdiğim nimetimi hatırlayın, bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size vaad ettiklerimi vereyim. Asıl bana itaatsizlikten sakının.”

نُعْم Fiilinin اِفْعَال babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: nimetler vermek anlamına gelmektedir.⁹²⁸

نُعْم fiilinin عَلِي harf-i cer'i ile kullanılması neticesinde aynı anlama gelen diğer âyeti kerimeler ise şunlardır: ⁹²⁹أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ، ⁹³⁰أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

نَفَقَ- نَفَقَ: iyi satılmak (mal), piyasada iş yapmak; نَفَقَ: (نَفَقَ), (يُنْفِقُ) نَفَقَ: (rezerv) bitmek, kalmamak, tükenmek; نَفَقَ: (نَفَقَ), (يُنْفِقُ) نَفَقَ: telef olmak, ölmek anlamlarına; نَفَقَ: (نَفَقَ), (يُنْفِقُ) نَفَقَ: (علی) harf-i cer'i ile; harcamak, sarfetmek, tüketmek, vakit geçirmek, ihtiyaçlarını- masraflarını karşılamak anlamlarına gelmektedir.⁹³¹ Bakara sûresi içerisinde 195-215-254-261-262-267-270-272-273-274.âyet'i kerîmeler de ب-ف-ي harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildirler.]

2.2.26. باب الهاء.

هَبَطَ- هَبَطَ: (هَبَطَ), (يَهْبِطُ) هَبَطَ: İnme, düşmek, alçalmak, batmak, aşağı meyletmek, çökmek, göçmek, iniş yapmak, zayıflamak, sakinleşmek; هَبَطَ: (هَبَطَ), (يَهْبِطُ) هَبَطَ: aşağı indirmek, göndermek, yollamak, alçaltmak, (fiyat) düşürmek, gelmek-inmek anlamlarına gelmektedir.⁹³² Bakara sûresi içerisinde 36-38-74.âyet'i kerime de ل-ن harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildirler.]

هَدَى- هَدَى: (هَدَى), (يَهْدِي) هَدَى: yol göstermek, rehberlik etmek, (الی) götürmek, göstermek, hidayet etmek, هَدَى: (هَدَى), (يَهْدِي) هَدَى: (gelini, damada) götürmek, (-ل) getirmek, arz etmek anlamlarına gelmektedir.⁹³³ Bakara sûresi içerisinde 26.âyet'i kerime de ب harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

⁹²⁸ Zemahşerî, Ön.ver.,s.358.

⁹²⁹ El-Bakara 2/47.

⁹³⁰ El-Bakara 2/122.

⁹³¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.929.

⁹³² Mutçalı, Ön.ver.,s.953.

⁹³³ Mutçalı, Ön.ver.,s.958.

⁹³⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.953.

2.2.26.1. (مَهْزَأَ- هُزِءَ- هُزْءَ- هُزْءَ- هُزْءَ) (يَهْزَأُ) هَزَأَ- هَزَى

Lügat anlamı: Ölmek anlamına gelmekteyken, (من- ب) harf-i cerleri ile; alay etmek, küçümsemek anlamlarına gelmektedir.⁹³⁵

2.2.26.1.1. (إِسْتَهْزَأَ), (يَسْتَهْزِئُ) (إِسْتَهْزَأَ)

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب- من- على) harf-i cerleri ile; alay etmek, küçümsemek anlamlarına gelmektedir.⁹³⁶

2.2.26.1.1.1. **علی - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Anlamı: alay etmek anlamına gelmektedir.⁹³⁷

إِسْتَهْزَأَ fiilinin **علی** Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ"⁹³⁸

"Asıl **onlarla alay eden** ve azıp saparak dolaşmalarına izin veren Allah'tır."

هَزَى Fiilinin اِسْتَهْزَأَ babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde muzâri olarak geçmiştir. İstılahi mânâsı: alay etmek anlamına gelmektedir.⁹³⁹

[هَزَمَ), (يَهْزِمُ) (هَزَمَ): (düşman) hezimete uğratmak, bozguna uğratmak, yenmek, yenilgiye uğratmak anlamlarına gelmektedir.⁹⁴⁰ Bakara sûresi içerisinde 251.âyet'i kerime de ب harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.27. باب الواو.

2.2.27.1. (تَوْصِيَّةٌ), (يُوصِي) وَصَى= وَصَى

Lügat anlamı olarak bu fiil; (ب) harf-i cer'i ile; sorumluluğuna-gözetimine bırakmak, tavsiye etmek, öğütlemek, salık vermek, görevlendirmek, talep etmek, (ب - ل) harf-i cerleri ile; vasiyet etmek, (على) harf-i cer'i ile; sipariş etmek anlamlarına gelmektedir.⁹⁴¹

⁹³⁵ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.984..

⁹³⁶ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.984..

⁹³⁷ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.984..

⁹³⁸ El-Bakara 2/15.

⁹³⁹ Zemahşerî, Ön.ver.,s.196.

⁹⁴⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.962.

⁹⁴¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.1003.

2.2.27.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: Sorumluluğuna-gözetimine bırakmak, tavsiye etmek, öğütlemek, salık vermek, görevlendirmek, talep etmek anlamlarına gelmektedir.⁹⁴²

وصی fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ" ⁹⁴³

"İbrâhim de bu dini oğullarına vasiyet etti, Ya 'kûb da ...."

وصى Fiilinin تَفْعِيل babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil; Cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. İstilahî mânâsı: vasiyet etmek anlamına gelmektedir.⁹⁴⁴

[(عَنْ) (عِظَّةً - وَعِظًا), (يَعِظُ) وَعِظًا] nasihat etmek, öğüt vermek, vaaz vermek, uyarmak, tenbihte bulunmak anlamlarına gelmektedir.⁹⁴⁵ Bakara sûresi içerisinde 232-231.âyet'i kerîmeler de ب harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

2.2.27.2. وَفَى (يُفِي), (يُفِي)

Lügat anlamı: tam- eksiksiz, kısaltılmamış olmak, وَفَى (يُفِي), (يُفِي) harf-i cer'i ile; sözü tutmak, isteği yerine getirmek, ihtiyacı karşılamak, hizmet etmek, görevi yerine getirmek, borcu ödemek, yeterli olmak, yerine geçmek, gerçekleştirmek anlamlarına gelmektedir.⁹⁴⁶

2.2.27.2.1. (إِنْفَاءً), (يُوفِي) أَوْفَى

Lügat anlamı olarak bu fiil; tamamını vermek, (ب) sözünü tutmak, (على) yaklaşmak, miktarı geçmek anlamlarına gelmektedir.⁹⁴⁷

2.2.27.2.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Anlamı: sözünü tutmak ve yerine getirmek anlamlarına gelmektedir.⁹⁴⁸

أَوْفَى fiilinin ب Harf-i Cer'i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ" ⁹⁴⁹

⁹⁴² Mutçalı, Ö.n.ver.,s.1003.

⁹⁴³ El-Bakara 2/132.

⁹⁴⁴ Ömer en-Nesefi, Ö.n.ver.,c.2,s.134.

⁹⁴⁵ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.1010.

⁹⁴⁶ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.1014.

⁹⁴⁷ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.1014.

⁹⁴⁸ Mutçalı, Ö.n.ver.,s.1014.

“Ey İsrâiloğulları! Size verdiğim nimetimi hatırlayın, bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size vaad ettiklerimi vereyim. Asıl bana itaatsizlikten sakının.”

وَفَى Fiilinin اَفْعَال babına alınması ile ortaya çıkan bu fiil;Cümle içerisinde emir kalıbı ile geçmiştir. Istılahi ve lügat mânâsı: sözü yerine getirmek anlamına gelmektedir.⁹⁵⁰

[وَفَى- وَفَايَةً),(وَفَى)]: korumak, muhafaza etmek, himaye etmek, tehlikeden sakınmak anlamlarına gelmektedir.⁹⁵¹ اِتَّقَى : ihtiyatlı ve tedbirli olmak,sakınmak, kendini korumak, Allah’dan sakınmak ve korkmak anlamlarına gelmektedir. Bakara sûresi içerisinde 103.âyet’i kerime de ل harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.27.3. وَلِيّ (وَلِيَ) وَلِيّ

Lügat anlamı: yakın olmak, yanibaşında olmak, izlemek, sınır olmak anlamlarına gelmektedir.⁹⁵²

2.2.27.3.1. تَوَلَّى (تَوَلَّى) وَلَّى

Lügat anlamı olarak bu fiil; sırtını dönmek, yüz çevirmek, (عَنْ) harf-i cer’i ile; kaçınmak, sakınmak, yüz çevirmek, dönmek, kaçmak anlamlarına gelmektedir.⁹⁵³

2.2.27.3.1.1. عَنْ - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Anlamı: kaçınmak, sakınmak, yüz çevirmek, dönmek, kaçmak anlamlarına gelmektedir.⁹⁵⁴

وَلَّى fiilinin عَنْ Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيَهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا" ⁹⁵⁵

“İnsanlardan bir kısım sefihler, “Onları şimdiye kadar yöneldikleri kible den vazgeçiren sebep nedir?” diyeceklerdir....”

تَوَلَّى Fiilinin تَفْعِيل babına alınması ile ortaya çıkmıştır ve cümle içerisinde mâzi olarak geçmiştir. Istılahi mânâsı: çevirmek anlamına gelmektedir.⁹⁵⁶

⁹⁴⁹ El-Bakara 2/40.

⁹⁵⁰ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.358.

⁹⁵¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1014.

⁹⁵² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1025.

⁹⁵³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1025.

⁹⁵⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1025.

⁹⁵⁵ El-Bakara 2/142.

(تَوَلَّى), (تَوَلَّى) (تَوَلَّى): “üstlenmek, hakim duruma geçmek, yönetimi ele almak, yüz çevirmek, kaçınmak, uzaklaşmak anlamlarına gelmektedir.”⁹⁵⁷ Bakara sûresi içerisinde 64-83-137-246.âyet’i kerîmeler de في harf-i cerleri ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildirler.]

958. Bakara sûresi içerisinde 79.âyet’i kerime de وَلَّى kalıbı ile geçmektedir ancak fiil olarak geçmemektedir.]

2.2.28. باب الياء.

(يُسِّرْ), (يُسِّرْ) (يُسِّرْ): kolay olmak, kolaylaşmak; (يُسِّرْ), (يُسِّرْ) (يُسِّرْ): küçük ve önemsiz miktarda olmak, kolay olmak ve kolaylaşmak anlamlarına gelmektedir.”⁹⁵⁹

(يُسِّرْ), (يُسِّرْ) (يُسِّرْ): kolay olmak, başarmak, başarılı olmak anlamlarına gelmektedir.”⁹⁶⁰ Bakara sûresi içerisinde 196.âyet’i kerime de من harf-i cer’i ile geçmektedir ancak müteallak’lı harf-i cer değildir.]

2.2.28.1. (يَقْنُ - يَقْنُ), (يَقْنُ) (يَقْنُ)

Lügat anlamı olarak bu fiil: (ب) harf-i cer’i ile; emin olmak, kani olmak anlamlarına gelmektedir.”⁹⁶¹

2.2.28.1.1. (أَيَقْنُ), (أَيَقْنُ) (أَيَقْنُ)

Lügat anlamı olarak bu fiil: (ب) harf-i cer’i ile; kesin bir şekilde bilmek, emin olmak anlamlarına gelmektedir.”⁹⁶²

2.2.28.1.1.1. ب - Harf-i Cer’i ile Kullanımı

Lügat anlamı; kesin bir şekilde bilmek, emin olmak, kani olmak anlamlarına gelmektedir.”⁹⁶³

أَيَقْنُ fiilinin ب Harf-i Cer’i ile Kullanımına örnek verilmiştir.

"وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَيَأْخُذُوا بِالْحَبْلِ يُوقِنُونَ"

⁹⁵⁶ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.538.

⁹⁵⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1025.

⁹⁵⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1029.

⁹⁵⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1029.

⁹⁶⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1029.

⁹⁶¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1033.

⁹⁶² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1033.

⁹⁶³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1033.

“Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler ve âhirete de onlar kesin olarak inanırlar.”

أَفْعَالِ Fiilinin babına alınması ile ortaya çıkmıştır ve cümle içerisinde zamirden sonra muzâri olarak geçmekte olup, niteleme yapılmıştır. İstılahi mânâsı: “her tür şek ve şüpheden uzak bir şekilde, sağlamca inanmak”⁹⁶⁴ anlamına gelmektedir.

2.2.28.1.1.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile İlgili Önemli Bilgiler

- 1) وَيَاْآخِرَةَ هُمْ يُوقِنُونَ cümlesinde, önce وَيَاْآخِرَةَ ifadesinin zikredilmesi ve يُوقِنُونَ fiilinin هُمْ zamirinin ardından getirilmesi, Ehl-i Kitab' a ve onların ahiret hayatı konusundaki gerçeğe aykırı inanışlarına bir gönderme olup, bu tür inanç ve sözlerinin yakînî bir inançtan sâdır olmadığı, kesinliğin ancak Hazret-i Muhammed'e ve daha önce indirilenlere iman eden kimsenin inancında bulunduğu vurgusu söz konusudur.⁹⁶⁵

:(تَيَمَّمَ),(يَتَيَمَّمُ) تَيَمَّمَ yöneltmek,(yüzünü)çevirmek; (شَطَرَ- صَوَّبَ- نَحَوَ) : يَمَم- يَمَّ yönelmek, hedeflemek, gitmekte olmak, teyemmüm etmek anlamlarına gelmektedir.⁹⁶⁶ Bakara sûresi içerisinde 267.âyet'i kerime de من harf-i cer'i ile geçmektedir ancak müteallak'lı harf-i cer değildir.]

⁹⁶⁴ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.152.

⁹⁶⁵ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.152.

⁹⁶⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1033.

İKİNCİ BÖLÜM ÖZETİ

1.HARF-İ CERLİ FİİLLER VE BAKARA SÛRESİ İNCELEMESİ

1.1.Harf-i Cerli Fiiller

Cümlelerin doğru anlaşılmasındaki en önemli yapı taşı olan harf-i cerler, dilimizde edat veya ilgeç, batı dilleri arasında ise prepozisyonlar olarak adlandırılmaktadırlar.⁹⁶⁷ Harf-i cerli fiiller ise, fill ile müteallaklı harf-i cerlerin bir araya gelmesiyle kendine özel anlam ifade etmektedir.

1.2.Bakara Sûresi İncelemesi

Bakara Sûresi içerisindeki harf-i cerrli fiiller incelenmeksizin özetlenmiş olup harf-i cerrlerin anlamları ve geçtiği âyetlerin rakamları verilmiştir.

1.2.1.بَابُ الْأَلْفِ

Bu bâb, içerisinde altı fiil, sekiz harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.1.1. (أَتَى), (يَأْتِي) أَتَى

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.1.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Getirmek, ortaya çıkarmak, vermek, görevi yerine getirmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁶⁸ 23-25-106-109-148-258. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.1.1.2. مِنْ - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Gelmek, türemek, çıkmak ,kaynaklanmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁶⁹ 189-210-222-247-248. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.1.2. (أَخَذَ), (يَأْخُذُ) أَخَذَ

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.1.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Tutmak, elde etmek, kapmak, ele geçirmek, çok etkilemek, büyülemek, almak, kazanmak, benimsemek, zorla yaptırmak, suçlamak, yapmak, yönlendirmek, sevk etmek, anlamlarına gelmektedir;⁹⁷⁰ 206. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.1.2.2. مِنْ - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Almak, beraber götürmek, toplamak, anlamak, çıkarmak, çıkarsamak, büyülemek, etkilemek, cezbetmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁷¹ 48-229-260. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

⁹⁶⁷ Günday, *Ön.ver.*, s..xiii.

⁹⁶⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.14.

⁹⁶⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.14.

⁹⁷⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.18-19.

1.2.1.3. (مُوَاخَذَةٌ), (يُوَاخِذُ) أَخَذَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.1.3.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Azarlamak, kızmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁷² 225. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.1.4. (إِذْنٌ), (يُأْذِنُ) أَذِنَ-أَذَنَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.1.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İzin vermek ve duymak anlamlarına gelmektedir⁹⁷³279. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.1.5. (إِيْمَانٌ), (يُؤْمِنُ) آمَنَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır;

1.2.1.5.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Allah'a inanmak, imân etmek, güveni olmak, doğrulamak, tasdik etmek, vekil atamak anlamlarına gelmektedir;⁹⁷⁴3-4-8-41-62-85-91-121-126-136-137-177-186-228-232-256-264-285. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.1.6. (إِمَارَةٌ) - (أَمَرَ), (يَأْمُرُ) أَمَرَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.1.6.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Emretmek, komut vermek, talimat vermek anlamlarına gelmektedir⁹⁷⁵27-44-93-169-268. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.2. باب الباء

Bu bâb, içerisinde altı fiil, yedi harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.2.1. (تَبَرَّأَ), (يَتَبَرَّأُ) تَبَرَّأَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.2.1.1. من -Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bir zandan-suçlamadan temizlenmek, sorumluluk ve mesuliyetten kurtulmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁷⁶167. âyet'i kerime de geçmektedir.

⁹⁷¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.18-19.

⁹⁷² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.19.

⁹⁷³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.24.

⁹⁷⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.45.

⁹⁷⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.41.

⁹⁷⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.69.

1.2.2.2. بُرُوزَ - بُرُزَ), (يُبْرِزُ بُرَزَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.2.2.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Meydan okumak, belirlemek, ortaya çıkmak, boy göstermek, yer almak anlamlarına gelmektedir;⁹⁷⁷ 250. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.2.3. بَصَرَ - بَصِرَ), (يَبْصُرُ بَصَرَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.2.3.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bakmak, görmek, anlamak, idrak etmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁷⁸ 96. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.2.4. اِبْتَلَاَ), (يَبْتَلِي اِبْتَلَى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.2.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Sınamak, istila etmek imtihan edilmek, sınanmak, sıkıntıya uğramak, başına gelmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁷⁹ 124-249. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.2.5. بَاءَ), (يُبْءُ بَاءَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.2.5.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İleri gitmek, başaramamak, başarısız olmak, kalmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁸⁰ 61-90. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.2.6. تَبَيَّنَ), (يَتَبَيَّنُ تَبَيَّنَ

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.2.6.1. مَن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Açıklığa kavuşturulmak, bariz şekilde ayrılmak, iyice incelemek, eleştirel bir gözle bakmak, tecessüs ile bakmak, anlamak, farkına varmak, net olarak görmek, ayırt etmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁸¹ 256. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.2.6.2. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Açık-anlaşılr gelmek, netleşmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁸² 109-187-259. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

⁹⁷⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.73.

⁹⁷⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.84.

⁹⁷⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.100.

⁹⁸⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.104.

⁹⁸¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.111.

⁹⁸² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.111.

1.2.3. باب التاء

Bu bâb, içerisinde üç fiil, dört harf-i cerr bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.3.1. (تِلَاوَةٌ), (يَتْلُو) تلى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.3.1.1. **على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Yüksek sesle okumak, bir şey den okumak anlamlarına gelmektedir;⁹⁸³ 129-151-252. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.3.2. (تِمَامٌ), (يَتِمُّ) تمّ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.3.2.1. **على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Israr etmek, derin olmak, bir şeyi yapmaya devam etmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁸⁴ 150-233. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.3.3. (تَوْبٌ-تَوْبَةٌ), (يَتُوبُ) تاب

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.3.3.1. **على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Tövbeyi kabul etmek, affetmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁸⁵ 37-54-128-160-187. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.3.3.2. **الى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Tövbe etmek, pişmanlığını dile getirmek anlamlarındadır;⁹⁸⁶ 54. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.4. باب الجيم

Bu bâb, içerisinde dört fiil, altı harf-i cerr bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.4.1. (جَزَاءٌ), (يَجْزِي) جَزَى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.4.1.1. **الى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Karşılama anlamına gelmektedir;⁹⁸⁷ 48-123. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.4.2. (جَعَلَ), (يَجْعَلُ) جَعَلَ

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

⁹⁸³ Ferâhîdî, *Ön.ver.*, s.189.

⁹⁸⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.123.

⁹⁸⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.124.

⁹⁸⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.124.

⁹⁸⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.154.

1.2.4.2.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Vermek, bırakmak, ait olduğunu ifade etmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁸⁸22-66-124-125. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.4.2.2. في - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Göstermek, ayırmak, tutmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁸⁹30. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.4.3. (سَيِّجَابُ), (يَسْتَجِيبُ) سَتَجَابُ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.4.3.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Duaya karşılık vermek, talebine karşı çıkmamak, duasını kabul etmek, ihtiyacını karşılamak;⁹⁹⁰ karşılık vermek, razı olmak, uymak, ihtimam-ilgi göstermek, yansımak, aksetmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁹¹186. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.4.4. (جِيءَ- مَجِيءٌ), (يَجِيئُ) جَاءَ

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.4.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Getirmek, iyi veya fena yapmak, işlemek, meydana getirmek, ortaya koymak anlamlarına gelmektedir;⁹⁹² 71-87-92. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.4.4.2. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Gelmek, varmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁹³ 101-120-145-275. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.5. باب الحاء

Bu bâb, içerisinde yedi fiil, yedi harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.5.1. (تَحْدِثُ), (يُحْدِثُ) حَدَّثَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.5.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bildirmek, haber vermek, anlatmak, gerçek olduğuna inanmaya çalışmak, bir şey yapmaya karar vermek, kendine .... Diyerek söylendi-konuştı, anlamlarına gelmektedir;⁹⁹⁴145. âyet'i kerime de geçmektedir.

⁹⁸⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.157.

⁹⁸⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.157.

⁹⁹⁰ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.145.

⁹⁹¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.176.

⁹⁹² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.181.

⁹⁹³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.181.

1.2.5.2. (حَسَابٌ - حُسْبٌ - حُسْبَانٌ), (يَحْسُبُ) حَسِبَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.5.2.1. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Dahil olduğunu düşünmek, kabul etmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁹⁵273. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.5.3. (حَصْرٌ), (يَحْصِرُ - يَحْصُرُ) حَصَرَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.5.3.1. فى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Sınırlı ve mahdud kılmak, özetlemek, kısaltmak, hasretmek, toplamak, derlemek, listeye dahil etmek-almak-katmak, birer birer saymak ve söylemek, içermek, ihfâ etmek anlamlarına gelmektedir;⁹⁹⁶273. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.5.4. (مُحَافَظَةٌ), (يُحَافِظُ) حَافِظٌ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.5.4.1. على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Korumak, devam ettirmek, kontrol etmek, teftiş etmek, gözetlemek, bakmak, dikkat etmek, itaat etmek, saymak, korumak, himaye etmek, savunmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁹⁷238. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.5.5. (حَقٌّ), (يَحِقُّ - يَحُقُّ) حَقَّ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır;

1.2.5.5.1. على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Zorunlu-kaçınılmaz olmak, uymak, yaraşmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁹⁸180. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.5.6. (حَمْلٌ), (يَحْمِلُ) حَمَلَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.5.6.1. على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Teşvik etmek, sevk etmek, yaptırmak anlamlarına gelmektedir;⁹⁹⁹286. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.5.7. (إِحَاطَةٌ), (يُحِيطُ) أَحَاطَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır;

1.2.5.7.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

⁹⁹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.190.

⁹⁹⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.204.

⁹⁹⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.210.

⁹⁹⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.217.

⁹⁹⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.217.

⁹⁹⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.232.

Çevirmek, sarmak, ihata etmek, içermek, kapsamlı olarak bilmek ve anlamak, dikkat etmek, göz önünde bulundurmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁰⁰19-81-255. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.6. باب الخاء

Bu bâb, içerisinde yedi fiil, sekiz harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.6.1. (خَتَمَ-خَتَامٌ), (يَخْتَمُ) خَتَمَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.6.1.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kalpleri mühürlemek, kapatmak, etkilenmez yapmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁰¹ 7. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.6.2. (خَرَجَ), (يُخْرَجُ) خَرَجَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.6.2.1. **من** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Çıkmak, hasıl olmak, doğmak, akmak, sızmak, ayrılmak, uzaklaşmak, çıkıntı yapmak, meydana getirmek, dışarı çıkmak, terk etmek, araçtan inmek, neticesi olmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁰²74-243. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.6.3. (اُخْرِجَ), (يُخْرَجُ) اُخْرِجَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır;

1.2.6.3.1. **من** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Ülkeden atmak, dışarıya sürmek, sürgüne yollamak, işten atmak, ses çıkarmak, koku yaymak, eğitmek, yetiştirmek, alıştırmak, hazırlamak, yönetmenliğini yapmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁰³36-84-85-191-217-246-257-267. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.6.4. (اِخْتَصَصَ), (يَخْتَصُّ) اِخْتَصَصَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁰⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.240.

¹⁰⁰¹ İbn Manzûr, *Ön.ver.*,s.1101.

¹⁰⁰² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.256.

¹⁰⁰³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.257.

1.2.6.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Özel davranmak, ayırmak, bahşetmek, lütfetmek, hizmetine vermek, tahsis etmek, tek başına sahip olmak, mahsus olmak, ilgili alakalı olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁰⁴105. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.6.5. تَخَفُّفٌ, (يُخَفِّفُ) خَفَّفَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.6.5.1. مِّنْ-عَنِ - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kolaylaştırmak, basitleştirmek, küçültmek, azaltmak, üzerinden atmak, dindirmek, teskin etmek, incelemek, seyreltmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁰⁵86-162-178. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.6.6. خَلَّوْا- خَلَاءٌ, (يَخْلُو) خَلَا

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.6.6.1. إِلَى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Halvete çekilmek, maneviyatını yükseltmek için çekilmek, (vakit) geçti anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁰⁶14-76. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.6.7. خَوْفٌ - مَخَافَةٌ - خِيفَةٌ, (خَفَّتْ), (يَخَافُ) خَافَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.6.7.1. عَلَى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kaygılanmak, endişelenmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁰⁷62-112-262-274-277-38. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.6.7.2. مِنْ - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

-Den korkmak anlamına gelmektedir;¹⁰⁰⁸182. âyet'i kerîme de geçmektedir.

1.2.7. باب الدال

Bu bâb, içerisinde beş fiil, beş harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

¹⁰⁰⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.257.

¹⁰⁰⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.274.

¹⁰⁰⁶ Ferâhîdî, Ön.ver.,s.441.

¹⁰⁰⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.288.

¹⁰⁰⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.288.

1.2.7.1. دُخُلَ (يَدْخُلُ) دَخَلَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.7.1.1. فِى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Derneğe veya dini topluluklara dahil olmak iştirak etmek,başlamak, sayılmak, ait olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁰⁹208. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.7.2. دَعَى (يَدْعُو) دَعَاءٌ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.7.2.1. لِى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Davet etmek, ikna ve teşvik etmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰¹⁰61-68-69-70-221. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.7.3. أَدْلَى (يُدْلِي) أَدْلًى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.7.3.1. بى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bildirmek, haber vermek, sunmak, arz etmek, vermek anlamlarına gelmektedir;¹⁰¹¹188. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.7.4. دَوَّرَ (يَدْوُرُ) دَوْرَانٌ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.7.4.1. بَيْنَ - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Tartışılmak, konuşulmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰¹² 282- âyet'i kerîme de geçmektedir.

1.2.7.5. تَدَايَنَ (يَتَدَايَنُ) تَدَايُنٌ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.7.5.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Birbirine borçlanmak anlamındadır;¹⁰¹³ 282. âyet'i kerîme de geçmektedir.

¹⁰⁰⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.288.

¹⁰¹⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.305-306.

¹⁰¹¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.313.

¹⁰¹² Mutçalı, Ön.ver.,s.320.

1.2.8. باب الذال

Bu bâb, bir fiil ve bir harf-i cer bulundurmaktadır.

1.2.8.1. (مَذْهَبٌ - ذَهَابٌ), (يَذْهَبُ) ذَهَبَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.8.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Götürmek, geçmek, solmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰¹⁴17-20. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.9. باب الراء

Bu bâb, içerisinde on fiil, onbir harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.9.1. (رَافَةٌ - رَافَةٌ), (يُرَافُ), (رَافٌ) رَافَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Acımak, merhamet etmek, şefkat göstermek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰¹⁵207. âyet'i kerîme de geçmektedir.

1.2.9.2. (تَرَبُّصٌ), (يَتَرَبَّصُ) تَرَبَّصَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Beklemek, fırsat kollamak, fırsatını beklemek, birinin başına kötü şeyler gelecek olmak anlamına gelmektedir; ¹⁰¹⁶228-234. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.9.3. (رُجُوعٌ), (يَرْجِعُ) رَجَعَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰¹³ Mutçalı, Ön.ver.,s.326.

¹⁰¹⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.334.

¹⁰¹⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.339.

¹⁰¹⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.342.

1.2.9.3.1. **الى** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Dönmek, yeniden başlamak, devam ettirmek, müracaat etmek, bağlanmak, sebebi dayanmak, kaynaklanmak, doğmak, bağımlı olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰¹⁷ 284. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.9.4. **رَدَّ**, **يَرُدُّ** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.4.1. **الى** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Geri getirmek, almak, koymak, geri koymak, reddetmek, geri çevirmek, karşı Çıkmak, mukavemet göstermek, selamı almak anlamlarına gelmektedir;¹⁰¹⁸ 85. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.9.4.2. **عن** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Vazgeçirmek, caydırmak, sakındırmak, engel olmak, karşılık olarak vermek anlamlarına gelmektedir;¹⁰¹⁹ 217. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.9.5. **إِرْتَدَّ**, **يُرْتَدُّ** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.5.1. **عن** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Uzaklaşmak, terk etmek, bırakmak, vazgeçmek, eskiye dönmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰²⁰ 217. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.9.6. **أَرْسَلَ**, **يُرْسِلُ** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.6.1. **ب** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Yollamak, uğurlamak, uzaklaştırmak, sevk etmek, Nakletmek, yayın yapmak, gitmesi için bırakmak, serbest bırakmak, ağızdan çıkarmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰²¹ 119. âyet'i kerime de geçmektedir.

¹⁰¹⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.347-348.

¹⁰¹⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.354.

¹⁰¹⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.354.

¹⁰²⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.354.

¹⁰²¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.358.

1.2.9.7. رَضِيَ- رَضُوَانٌ- مَرْضَاةٌ), (يَرْضَى) رَضِيَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.7.1. عن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Hoşlanmak, hoşnut olmak, razı olmak anlamına gelmektedir;¹⁰²² 120. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.9.8. رَغِبَ- رَغْبَةً), (يَرْغَبُ) رَغِبَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.8.1. عن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Yalvarmak, rica etmek,¹⁰²³ istememek, arzu etmemek, kaçınmak, sevmemek anlamına gelmektedir;¹⁰²⁴ 130. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.9.9. رَفَعَ), (يَرْفَعُ) رَفَعَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.9.1. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Çıkarmak, dışarı almak, kaldırmak, düzeltmek, telafi etmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰²⁵ 127. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.9.10. ارَادَ), (يُرِيدُ) ارَادَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.9.10.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kastetmek, hedeflemek, kurmak, tasarlamak anlamlarına gelmektedir;¹⁰²⁶ 26-185. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.10. باب الزاي

Bu bâb, içerisinde bir fiil ve bir harf-i cer bulundurmaktadır.

1.2.10.1. تَرَيَّنَ), (يُرَيِّنُ) تَرَيَّنَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰²² Mutçalı, Ön.ver.,s.364.

¹⁰²³ İbn Manzûr, Ön.ver.,s.1678.

¹⁰²⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.366.

¹⁰²⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.368-369.

¹⁰²⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.385.

1.2.10.1.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Gözleri önüne koymak, inandırmak, önermek, fikrini vermek anlamlarına gelmektedir;¹⁰²⁷ 212. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.11. باب السين

Bu bâb, altı fiil, altı harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.11.1. (سؤال- مسألة - تسأل), (يسأل) سأل

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.11.1.1. عن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Sormak, soruşturmak,¹⁰²⁸ sorumlu olmak, danışmak, görüşünü almak, fikrini sormak anlamlarına gelmektedir;¹⁰²⁹ 119-134-141-186-189-217-219-220-222. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.11.2. (تسبيح), (يسبيح) سبح

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.11.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Övmek, yüceltmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰³⁰ 30. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.11.3. (سجود), (يسجد) سجد

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.11.3.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kapanmak, ayaklarına kapanmak, (Allah'a c.c.) ibadet etmek anlamalarına gelmektedir;¹⁰³¹ 34. âyet'i kerime de geçmektedir.

¹⁰²⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.409.

¹⁰²⁸ Mucemmu'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.411.

¹⁰²⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.410.

¹⁰³⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.412.

¹⁰³¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.417.

1.2.11.4. (مَسْحَرٌ - سُخْرَةٌ - سُخْرٌ - سَخَرٌ - سَخَّرَ), (يَسْحَرُ) سَخَرَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.11.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Gülmek, alay etmek, eğlenmek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰³² 212. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.11.5. (سَعَى), (يَسْعَى) سَعَى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.11.5.1. ف - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İlerleme kaydetmek, çalışmak anlamına gelmektedir; ¹⁰³³ 114-205. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.11.6. (اسْلَمَ), (يُسْلِمُ) أَسْلَمَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.11.6.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Allah'a bırakmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰³⁴ 112.131. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.12. باب الشين

Bu bâb, dört fiil, dört harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.12.1. (اشْتَرَى), (يَشْتَرِي) اشْتَرَى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.12.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Belirli bir fiyata satın almak, karşılığında almak anlamına gelmektedir; ¹⁰³⁵ 16-41-79-86-90-102-174-175. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.12.2. (شَفَعَ), (يُشَفِّعُ) شَفَعَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰³² Mutçalı, Ön.ver.,s.460.

¹⁰³³ Mutçalı, Ön.ver.,s.430.

¹⁰³⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.442.

¹⁰³⁵ Günday, Ön.ver.,s.116.

1.2.12.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İlave etmek, eklemek, öncelik tanımak, şefaath etmek anlamındadır; ¹⁰³⁶ 255. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.12.3. شَكَرَ (يُشْكِرُ), (شُكْرًا - شُكْرًا)

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır;

1.2.12.3.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Övmek, methetmek, teşekkür etmek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰³⁷ 152-272. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.12.4. أَشْهَدَ (يُشْهِدُ), (إِشْهَادًا)

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.12.4.1. عَلَى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Şahit tutmak, göstermek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰³⁸ 204. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.13. باب الصاد

Bu bâb, beş fiil, beş harf-i cerr bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.13.1. صَبَرَ (يَصْبِرُ), (صَبْرًا)

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.13.1.1. عَلَى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Sabretmek, sükûnetle karşılamak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰³⁹ 61. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.13.2. أَصْبَرَ (يُصْبِرُ), (إِصْبَارًا)

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰³⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.491.

¹⁰³⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.493.

¹⁰³⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.499.

¹⁰³⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.510.

1.2.13.2.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Onu şuna karşı sabırlı kıldı anlamına gelmektedir; ¹⁰⁴⁰ 175. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.13.3. **صَدَّ** (يَصُدُّ) - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.13.3.1. **عن** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Uzaklaştırmak, kaçırmak, caydırmak, vazgeçirmek, savuşturmak, bertaraf etmek, alıkoymak, engellemek, sırtını dönmek, uzak durmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁴¹ 217. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.13.4. **أَصْلَحَ** (يُصْلِحُ) - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.13.4.1. **بَيْنَ** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Arasını bulmak, birleştirmek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁴² 182-224. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.13.5. **صَيَّرَ** - صَيَّرَةً - مَصَيَّرَ (يَصِيرُ) - صَارَ - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.13.5.1. **الى** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bulunmak, varmak, sonuçlanmak, neticelenmek, anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁴³ 260. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.14. **باب الضاد**

Bu bâb, iki fiil, üç harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.14.1. **ضَرَبَ** (يَضْرِبُ) - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁴⁰ Zemahşerî, *Ön.ver.*,s.590.

¹⁰⁴¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.515.

¹⁰⁴² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.529.

¹⁰⁴³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.540.

1.2.14.1.1. ب - على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Vurmak, dövmek, çalmak, yazmak, zorla kabul ettirmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁴⁴ 61-60-73. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.14.1.2. في - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Gezinmek, dolaşmak, seyrine başlamak, yolculuğa çıkmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁴⁵ 273. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.14.2. اضْطَرَّ (يَضْطَرُّ) اضْطِرَّ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.14.2.1. الى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Zorlamak, mecbur kılmak, icbar etmek, ihtiyacı olmasını sağlamak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁴⁶ 126. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.15. باب الطاء

Bu bâb, bir fiil, bir harf-i cer bulundurmaktadır.

1.2.15.1. تَطَوَّفَ (يَتَطَوَّفُ) تَطَوَّافٌ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.15.1.1. الى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Gezdirmek, dolaştırmak, Kabe'yi tavaf etmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁴⁷ 158. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.16. باب الظاء

Bu bâb, bir fiil, bir harf-i cer bulundurmaktadır.

1.2.16.1. تَظَاهَرَ (يَتَظَاهَرُ) تَظَاهَرٌ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.16.1.1. على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Birleşmek, yardımlaşmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁴⁸ 85. âyet'i kerime de geçmektedir.

¹⁰⁴⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.545.

¹⁰⁴⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.545.

¹⁰⁴⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.547.

¹⁰⁴⁷ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.246.

¹⁰⁴⁸ Ömer en-Nesefi, *Ön.ver.*,c.2,s.246.

1.2.17. باب العين

Bu bâb, onüç fiil, ondört harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.17.1. (تَعَجَّلُ), (يَتَعَجَّلُ) تَعَجَّلَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.1.1. **في** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Acele etmek, çabuk davranmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁴⁹ 203. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.2. (إِعْدَادُ), (يُعِدُّ) أَعَدَّ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.2.1. **ل** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Hazırlamak, tertip etmek, düzenlemek, ayarlamak, hazırlıklarını yapmak, tamamlamak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁵⁰ 24. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.3. (عَدُوُّ), (يَعْدُو) عَدَا

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.3.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Düşmanlık etmek, düşmanca tavır almak, zulmetmek, saldırmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁵¹ 193. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.4. (إِعْتَدَاءُ), (يَعْتَدِي) إِعْتَدَى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.4.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Zulmetmek, haksızlık etmek, saldırmak, tecavüz etmek, hayatına kastetmek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁵² 194. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.5. (عَرَضَةٌ-عَرَضٌ), (يَعْرِضُ) عَرَضَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁴⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.589.

¹⁰⁴⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.598.

¹⁰⁵⁰ Ferâhîdî, Ön.ver.,c.3,s.108.

¹⁰⁵¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.603.

¹⁰⁵² Mutçalı, Ön.ver.,s.603.

1.2.17.5.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Göstermek, sunmak, arz etmek, önermek, teklif etmek, tabi tutmak, teftiş etmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁵³ 31. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.6. **ل** Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Hedef, niyet, amaç, maruz, açık, korumasız, uygun ve münasip olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁵⁴ 224. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.7. **عَرَضَ** (يُعَرِّضُ), (تُعَرِّضُ)

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.7.1. **ل - ب** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İma etmek, üstü kapalı söylemek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁵⁵ 235. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.8. **عَرَفَ** (يَعْرِفُ), (عَرَفَانْ - مَعْرِفَة)

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.8.1. **ب - ب** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Hak olarak tanımak, kanaat getirmek, kabul etmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁵⁶ 273. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.9. **اعْتَزَلَ** (يُعْتَزِلُ), (اعْتَزَالْ)

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır

1.2.17.9.1. **في** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Köşesine çekilmek, tahttan indirilmek, azledilmek, işinden-görevinden ayrılmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁵⁷ 222. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.10. **عَفَا** (يُعْفُو), (عَفَا - عَفْو - عَفَاء), (يَعْفُو) عَفَا

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁵³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.608.

¹⁰⁵⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.608.

¹⁰⁵⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.608.

¹⁰⁵⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.610.

¹⁰⁵⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.614.

1.2.17.10.1. **عن - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Silmek, kazımak, affetmek, bağışlamak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁵⁸ 52-187-286. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.17.10.2. **عن - ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Muaf tutmak, sorumluluğunu kaldırmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁵⁹ 178. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.11. **عَلَّمَ, (يَعْلَمُ) عَلَّمَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.11.1. **ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Bilmek, tanımak, hakkında bilgisi bulunmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁶⁰ 95-246. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.17.12. **عَهَدَ, (يُعْهِدُ) عَهَدَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.12.1. **أَلَى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Sorumlu tutmak, mükellef tutmak, görevlendirmek, yetkili kılmak, sözünü yerine getirmek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁶¹ 125. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.17.13. **مَعَادَ- عِيَادَ- عَوَّدَ, (يُعَوِّدُ) عَادَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.17.13.1. **ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı**

Sığınmak anlamına gelmektedir; ¹⁰⁶² 67. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.18. **باب الغين**

Bu bâb, üç fiil, üç harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.18.1. **غَضِبَ, (يَغْضَبُ) غَضِبَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁵⁸ İbn Manzûr, *Ön.ver.*, s.3018.

¹⁰⁵⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.628.

¹⁰⁶⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.636.

¹⁰⁶¹ Mutçalı, *Ön.ver.*, s.649.

¹⁰⁶² Mutçalı, *Ön.ver.*, s.653.

1.2.18.1.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Öfkelenmek, çok kızmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁶³ 90. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.18.2. **(غُفْرَانٌ - مَغْفِرَةٌ - غَفْرٌ), (يَغْفِرُ) غَفَرَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.18.2.1. **ل** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bağışlamak, affetmek, günahını affetmek anlamına gelmektedir; ¹⁰⁶⁴ 58-284-286. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.18.3. **(غُفُونٌ - غَفْلَةٌ), (يَغْفُلُ) غَفَلَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.18.3.1. **عن** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Dikkat çekmek, dikkat etmemek, ihmal etmek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁶⁵ 144-149. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.19. **باب الفاء**

Bu bâb, dokuz fiil, dokuz harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.19.1. **(فَتَحَ), (يَفْتَحُ) فَتَحَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.19.1.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kapalı kelimesinin karşısı olan, açmak; açıklığa kavuşturmak, ¹⁰⁶⁶ göstermek, keşfetmesini sağlamak, zaferi ihsan etmek, rızıklandırmak, ilham etmek anlamalarına gelmektedir; ¹⁰⁶⁷ 76. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.19.2. **(اِسْتَفْتَحَ), (يَسْتَفْتِحُ) اِسْتَفْتَحَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁶³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.670.

¹⁰⁶⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.672.

¹⁰⁶⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.672.

¹⁰⁶⁶ Ferâhîdî, *Ön.ver.*,c.3,s.299.

¹⁰⁶⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.685.

1.2.19.2.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Allahtan yardım dilemek- zafer istemek anlamalarına gelmektedir; ¹⁰⁶⁸ 89. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.19.3. **(اِفْتَدَاءُ), (يُفْتَدِي) اِفْتَدَى**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.19.3.1. **ب** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Karşılığında elde etmek, kendini feda etmek anlamalarına gelmektedir; ¹⁰⁶⁹ 229. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.19.4. **(فَرَضُ), (يُفَرِّضُ) فَرَضَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.19.4.1. **ل** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Ayırmak, tahsis etmek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁷⁰ 236-237. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.19.5. **(تَفَرَّقَ), (يُفَرِّقُ) فَرَّقَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.19.5.1. **بَيْنَ** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Arasını ayırt etmek, temyiz etmek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁷¹ 136-285. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.19.6. **(فَضَلَ), (يُفْضِلُ) فَضَلَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.19.6.1. **عَنْ** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Ayırmak, kesmek, ayrı tutmak, işten çıkarmak, işine son vermek , terk etmek bırakmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁷² 233. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.19.7. **(فَضَلَ), (يُفْضِلُ) فَضَلَ ve (فَضَلَ), (يُفْضِلُ) فَضَلَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁶⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.685.

¹⁰⁶⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.691.

¹⁰⁷⁰ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.695.

¹⁰⁷¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.697-698.

¹⁰⁷² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.703.

1.2.19.7.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Geçmek, üstün olmak, mükemmel olmak, daha iyi olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁷³ 243-251. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.19.8. **تَفْضِيلٌ**, **يُفْضِلُ** **فَضَّلَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.19.8.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Tercih etmek, yeğlemek, daha çok beğenmek, öncelik vermek, üstün tutmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁷⁴ 47-122-253. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.19.9. **فَعَلَ**, **يَفْعَلُ**, **فَعِّلَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.19.9.1. **في** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Etkisi olmak, etkilemek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁷⁵ 234-240. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.20. **باب القاف**

Bu bâb, sekiz fiil, on harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.20.1. **قَبِلَ**, **يَقْبَلُ**, **قَبُولٌ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.20.1.1. **من** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İtaat etmek, boyun eğmek(kabul etmek) anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁷⁶ 48-123. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.20.2. **قَدَرَ**, **يَقْدِرُ**, **قَدْرٌ** - **قَدَرَ**, **يَقْدِرُ**, **قَدْرٌ** ve **قُدْرَةٌ** - **يَقْدِرُ**, **قَدْرٌ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁷³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.705.

¹⁰⁷⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.705.

¹⁰⁷⁵ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.708.

¹⁰⁷⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.723.

1.2.20.2.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Gücü yetmek, yapabilmek, güç yetirebilmek, muktedir olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁷⁷ 264. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.20.3. **(تَقْدِيمٌ), (يُقَدِّمُ) قَدَّمَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.20.3.1. **ل** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Önceden hazırlık yapmak, takdim etmek, ayırmak, tahsis etmek, başlangıç yapmak, önüne koymak, yerleştirmek, saati ileri almak,) götürmek, onayına açmak, hediye etmek, armağan etmek, imtihana girmek, tanıştırmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁷⁸ 110-223. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.20.4. **(فَقُّو), (يُقْفُو) فَقَّا**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.20.4.1. **ب** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Peşine göndermek, kafiyele ifade kullanmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁷⁹ 87 . âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.20.5. **(تَقَلَّبُ), (يَتَقَلَّبُ) تَقَلَّبَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.20.5.1. **في** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Değişken olmak, sabit olmamak, tasarrufu altında bulundurmak, emrinde bulundurmak, bir yerden bir yere taşınarak yaşamak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁸⁰ 144. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.20.6. **(اِنْقِلَابٌ), (يَنْقَلِبُ) اِنْقَلَبَ**

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.20.6.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Aleyhine dönmek anlamına gelmektedir;¹⁰⁸¹ 143. âyet'i kerime de geçmektedir.

¹⁰⁷⁷ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, Ön.ver.,s.718.

¹⁰⁷⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.730.

¹⁰⁷⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.757.

¹⁰⁸⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.758.

1.2.20.7. قَوْلٌ, يَقُولُ قَالَ

Fiil 3 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.20.7.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Söylemek ,demek anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁸² 11-13-30-33-34-54-59-65-67-83-91-117-131-133-142-154-170-206-243-246-247-248.âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.20.7.2. فِي - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Konuşmak anlamına gelmektedir; ¹⁰⁸³ 219. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.20.7.3. عَلَى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Aleyhinde konuşmak, atıp tutmak, anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁸⁴ 80-169. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.20.8. قِيَامٌ - قَوْمَةٌ, يَقُومُ قَامٌ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.20.8.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Ayağa kalkmak, dirilmek, yukarı doğru gitmek, çıkmak, başlamak, tren hareket etmesi-kalkması anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁸⁵ 238. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.21. باب الكاف

Bu bâb, beş fiil, sekiz harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.21.1. كَتَبَ (يَكْتُبُ) كَتَبَ

Fiil 2 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.21.1.1. عَلَى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Reçete yazmak, “ Allah” takdir etmek, yazmak anlamlarına gelmektedir; ¹⁰⁸⁶ 178-180-183-216-246. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

¹⁰⁸¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.758.

¹⁰⁸² Mutçalı, Ön.ver.,s.769.

¹⁰⁸³ Mutçalı, Ön.ver.,s.769.

¹⁰⁸⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.769.

¹⁰⁸⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.770.

1.2.21.1.2. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Yazmak, çizmek, kaleme almak, yazıya geçirmek;¹⁰⁸⁷ “Allah” takdir etmek, yazmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁸⁸ 187. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.21.2. تَغْذِيبٌ, (يُكَذِّبُ) كَذَّبَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.21.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İnkâr etmek anlamına gelmektedir;¹⁰⁸⁹ 39. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.21.3. كَفَرٌ, (يُكَفِّرُ) كَفَّرَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.21.3.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Şeriate, nübüvvete ve vahdâniyete imân etmemektir;¹⁰⁹⁰ “Allah'ı” inkâr etmek, küfretmek, kâfir olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁹¹ 28-61-85-89-90-91-99-121-217-256. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.21.4. تَكْفِيرٌ, (يُكَفِّرُ) كَفَّرَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.21.4.1. ع - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Cezasını çekmek, bağışlamak, kefarete olarak vermek, küfre sokmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁹² 271. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.21.5. كَيْنُونَةٌ - كَيَّانٌ - كَوْنٌ, (يَكُونُ) كَانَ

Fiil 3 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

¹⁰⁸⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.782-781.

¹⁰⁸⁷ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.774.

¹⁰⁸⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.782-781.

¹⁰⁸⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.786.

¹⁰⁹⁰ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.791.

¹⁰⁹¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.797-798.

¹⁰⁹² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.797-798.

1.2.21.5.1. ل - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Uygun olmak, münasip olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁹³ 94-97-98-150-247-266. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.21.5.2. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Mahsus olmak, olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁹⁴ 64-67-75-89-135-184-196-198-232. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.21.5.3. على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Görevi – vazifesi olmak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁹⁵ 142-143-283. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.22. باب اللام

Bu bâb, iki fiil, iki harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.22.1. (الْقَاءُ), (بُلْقَى) الْقَى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır

1.2.22.1.1. الى - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İletmek, haber vermek, söylemek, icra etmek anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁹⁶ 195. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.22.2. لَيْسَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

22.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Değil, mevcut olmamak, yok olmak, hayır ve olumsuzluk gibi anlamlara gelmektedir;¹⁰⁹⁷ 267. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.23. باب الميم

Bu bâb, altı fiil, altı harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

¹⁰⁹³ Mutçalı, Ön.ver.,s.809.

¹⁰⁹⁴ Mutçalı, Ön.ver.,s.809.

¹⁰⁹⁵ Mutçalı, Ön.ver.,s.809.

¹⁰⁹⁶ Mutçalı, Ön.ver.,s.833.

¹⁰⁹⁷ Mutçalı, Ön.ver.,s.843.

1.2.23.1. تَمَتَّعَ, (يَتَمَتَّعُ) تَمَتَّعَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.23.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Faydalanmak, tadını çıkarmak, zevkini almak, keyfini çıkarmak, dolu dolu yaşamak anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁹⁸ 196. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.23.2. مَرَّ (يَمُرُّ) مَرَّ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.23.2.1. على - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Geçmek, uğurlamak, yürümek, gitmek, kat etmek, sınırı aşmak-geçmek, anlamlarına gelmektedir;¹⁰⁹⁹ 259. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.23.3. اَمْسَكَ (يُمْسِكُ) اَمْسَكَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.23.3.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kavramak, tutmak anlamlarına gelmektedir;¹¹⁰⁰ 229-231. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.23.4. اسْتَمْسَكَ (يَسْتَمْسِكُ) اسْتَمْسَكَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.23.4.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bağlanmak, yapışmak, sadakatli olmak anlamlarına gelmektedir;¹¹⁰¹ 256. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.23.5. مَلَأَ (يَمْلَأُ) مَلَأَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.23.5.1. من - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

¹⁰⁹⁸ Mutçalı, Ön.ver.,s.846.

¹⁰⁹⁹ Mutçalı, Ön.ver.,s.856.

¹¹⁰⁰ Mutçalı, Ön.ver.,s.862.

¹¹⁰¹ Mutçalı, Ön.ver.,s.862.

Doldurmak, (boş mevkiyi) işgal etmek, adını dünya alem duymak, ünü dört bir yana yayılmak, saati kurmak anlamlarına gelmektedir;¹¹⁰² 246. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.23.6. (مَلَأَ- مَلَأَ- مَلَأَ) - (يَمْلَأُ), (مَلَأْتُ) مَلَأَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.23.6.1. - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Yazdırmak anlamına gelmektedir;¹¹⁰³ 282. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.24. باب النون

Bu bâb, altı fiil, altı harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.24.1. (أَنْبَأَ), (يُنْبِئُ) أَنْبَأَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.24.1.1. - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Haber vermek, bildirmek, iletmek anlamlarına gelmektedir;¹¹⁰⁴ 31-33. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.24.2. (نَجَّأَ- نَجَّأَ- نَجَّأَ) (يُنَجِّو) نَجَّأَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.24.2.1. - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kendini- canını kurtarmak, kurtulmak, kaçabilmek anlamlarına gelmektedir;¹¹⁰⁵ 49. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.24.3. (تَنْزَّلَ), (يُنَزِّلُ) تَنْزَّلَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.24.3.1. - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

¹¹⁰² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.871.

¹¹⁰³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.874.

¹¹⁰⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.885.

¹¹⁰⁵ İbn Manzûr, *Ön.ver.*,s.4359.

Peygambere ayet indirmek-vahyetmek anlamlarına gelmektedir; ¹¹⁰⁶ 23-90-97-105. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.24.4. (تُصَوِّرُ - نَصَرَ), (يُنْصِرُ) نَصَرَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.24.4.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Yardım etmek, destek olmak, galip kılmak anlamlarına gelmektedir; ¹¹⁰⁷ 250-286. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.24.5. (مُنْظَرٌ - نَظَرَ), (يُنْظَرُ) نَظَرَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.24.5.1. **الى** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Bakmak, bakışlarını çevirmek, yöneltmek, çevirmek, vermek anlamlarına gelmektedir; ¹¹⁰⁸ 259. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.24.6. (إِنْعَامٌ), (يُنْعَمُ) أَنْعَمَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.24.6.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

İhsan etmek, bahşetmek, nimetler vermek anlamlarına gelmektedir; ¹¹⁰⁹ 40-47-122. âyet'i kerîmeler de geçmektedir.

1.2.25. باب الهاء

Bu bâb, bir fiil, bir harf-i cer bulundurmaktadır.

1.2.25.1. (إِسْتَهْزَأَ), (يَسْتَهْزِئُ) اسْتَهْزَأَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.25.1.1. **على** - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Alay etmek anlamına gelmektedir; ¹¹¹⁰ 15. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.26. باب الواو

¹¹⁰⁶ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.901.

¹¹⁰⁷ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.913.

¹¹⁰⁸ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.918.

¹¹⁰⁹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.923.

¹¹¹⁰ Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *Ön.ver.*,s.984.

Bu bâb, üç fiil, üç harf-i cer bulundurmaktadır; bunlar köklerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.2.26.1. (تَوْصِيَّةٌ), (يُوصِي) وَصَّى = وَصَى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.26.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Sorumluluğuna-gözetimine bırakmak, tavsiye etmek, öğütlemek, salık vermek, görevlendirmek, talep etmek anlamlarına gelmektedir; ¹¹¹¹ 132. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.26.2. (إِيْفَاءٌ), (يُوفِي) أَوْفَى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.26.2.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Sözünü tutmak ve yerine getirmek anlamlarına gelmektedir; ¹¹¹² 40. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.26.3. (تَوَلَّى), (يُؤَلِّي) وَلَّى

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.26.3.1. ع - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kaçınmak, sakınmak, yüz çevirmek, dönmek, kaçmak anlamlarına gelmektedir; ¹¹¹³ 142. âyet'i kerime de geçmektedir.

1.2.27. بَابُ الْيَاءِ

Bu bâb, bir fiil, bir harf-i cer bulundurmaktadır.

1.2.27.1. (إِيْقَانٌ), (يُوقِن) أَيْقَنَ

Fiil 1 harf-i cer ile kullanılmaktadır.

1.2.27.1.1. ب - Harf-i Cer'i ile Kullanımı

Kesin bir şekilde bilmek, emin olmak, kani olmak anlamlarına gelmektedir. ¹¹¹⁴ 4. âyet'i kerime de geçmektedir.

¹¹¹¹ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1003.

¹¹¹² Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1014.

¹¹¹³ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1025.

¹¹¹⁴ Mutçalı, *Ön.ver.*,s.1033.

SONUÇ

Bakara Sûresi içerisinde kök harflerinin dizilimine göre 26 bölüm bulunmaktadır.

1. Bölüm olan " باب الألف " içerisinde altı fiil, sekiz harf-i cer ; 2. Bölüm olan " باب الباء " içerisinde altı fiil, yedi harf-i cer; 3. Bölüm olan " باب التاء " içerisinde üç fiil, dört harf-i cer; 4. Bölüm olan " باب الجيم " içerisinde dört fiil, altı harf-i cer geçmekte olup 5. Bölüm olan " باب الحاء " da ise içerisinde ise yedi fiil, yedi harf-i cer bulunmaktadır.

6. bölüm olan " باب الخاء " içerisinde yedi fiil, sekiz harf-i cerr; 7. Bölüm olan " باب الدال " içerisinde beş fiil, beş harf-i cer; 8. Bölüm olan " باب الذال " içerisinde bir fiil ve bir harf-i cer; 9. Bölüm olan " باب الراء " içerisinde on fiil, onbir harf-i cer ve 10. Bölüm " باب الزاي " içerisinde ise bir fiil ve bir harf-i cer bulunmaktadır.

11. Bölüm olan " باب السين " içerisinde altı fiil, altı harf-i cer; 12. Bölüm olan " باب الشين " içerisinde dört fiil, dört harf-i cer; 13. Bölüm Bölüm olan " باب الصاد " içerisinde beş fiil, beş harf-i cer; 14. Bölüm olan " باب الضاد " içerisinde iki fiil, üç harf-i cer ve 15. Bölüm olan " باب الطاء " içerisinde ise bir fiil, bir harf-i cer bulunmaktadır.

16. Bölüm olan " باب الظاء " içerisinde bir fiil, bir harf-i cer; 17. Bölüm olan " باب العين " içerisinde onüç fiil, ondört harf-i cer; 18. Bölüm olan " باب الغين " içerisinde üç fiil, üç harf-i cer; 19. Bölüm olan " باب الفاء " içerisinde dokuz fiil, dokuz harf-i cer ve 20. Bölüm olan " باب القاف " içerisinde sekiz fiil, on harf-i cer bulunmaktadır.

21. Bölüm olan " باب الكاف " içerisinde beş fiil, sekiz harf-i cer; 22. Bölüm olan " باب اللام " içerisinde iki fiil, iki harf-i cer; 23. Bölüm olan " باب الميم " içerisinde altı fiil, altı harf-i cer; 24. Bölüm olan " باب النون " içerisinde altı fiil, altı harf-i cer; 25. Bölüm olan " باب الهاء " içerisinde bir fiil, bir harf-i cer; 26. Bölüm olan " باب الواو " içerisinde ise üç fiil, üç harf-i cer ve 27. Bölüm olan " باب الياء " içerisinde ise bir fiil, bir harf-i cer bulunmaktadır.

Bakara Sûresi içerisinde toplam 126 harf-i cerrli fiil, 195 müteallaklı harf-i cer geçmektedir.

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim,

Akdağ, Hasan, *Arap Dilinde Edatlar*. Konya: Tekin Kitabevi, 1981.

Ayyıldız, Erol, *Arapça Türkçe- Türkçe Arapça Lügati*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2012.

Azimov, Sanan, *Arap Dilinde Harf-i Cerler ve Kur'ân-ı Kerim'deki Kullanımları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Arap Dili ve Belağatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Ceviz, Nurettin, *Arapça YDS-Yökdil-YKS Sınavları Hazırlık Seti 2*. İstanbul: Akdem Yayınları 1.basım, 2018.

Çögenli, Sadi-Bakırcı, Selami, *Arapça Edatlar Sözlüğü*. Erzurum: Bakanlar Matbaacılık, 2000.

Çörtü, Mustafa Meral, *Arapça Dilbilgisi Sarf*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları, 2013.

Ferâhıdî, Ebû Abdurrahmân, Halil b. Ahmed, *Kitâbü'l-Ayn*, 4 cilt, Beyrut: Dâru'l- Kütüb el-ilmîye, 2003.

Galâyînî, Mustafa, *Câmiû'd-Dürûsi'l-Arabiyye*, Thk. Doktor Abdu'l-Naîm ve ar., 3cilt, Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, 1912.

Günday, Hüseyin, *Arapça'da harf-i cerli fiiller*, Bursa: Emin yayınları, 2014.

Işık, Emin, "*Bakara Sûresi*", TDV İslâm Ansiklopedisi, b.1991,
Erişim:20.06.2021, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bakara-suresi>.

İbn-i Hîşâm, İmâm'ü- Cemâleddîn Ebî Muhammed- Abdullâh İbn Yûsuf, *Şerh'u- Şuzûr'u- zeheb Fî Ma'rifeti Kelâmi' l -Arab*, Thk. Lecnet'ü et- Tahkîk Fî Dâr'i İhyâ-i et-Türâsi, 1. Baskı, Beyrut: Dâru İhyâ'i- et-Türâs'i- el-Arabiyye, 2001.

İbn Manzûr, Ebu'l- Fazl, *Lisânü'l-Arab*, Thk.Abdulah Ali El-Kebiyr ve ar., Kâhire: Dâru'l- Meârif, 1119.

Kocabıyık, Halil İbrahim, *es-Suyûtî, Kitabü'l-Eşbâh ve'n-Nezâir fi'n-Nahv isimli eseri (Tanıtım)*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Mucemma'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *el-Mu'cemü'l-vasît*, 4.Baskı, Kahire: Mektebetu's-Şurûki'd-Devliyye,2004.

Maksudoğlu, Mehmet, *Arapça Dilbilgisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1969.

Mutçalı, Serdar, *Arapça Türkçe Sözlük*, İstanbul: Dağarcık Yayınları, 2012.

Ömer en-Neseî, Ebû Hafs Necmüddîn Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Neseî es-Semerkindî (ö. 537/1142), *Et-teysîr Fi't-tefsîr*, Çev. Muhammed coşkun, 2 cilt, 1.baskı, İstanbul: Türkiye Yazma Eseler Kurumu Başkanlığı Yayınları:150, Dinî İlimler Serisi:27, 2019.

Özdemir, Hikmet, *Arapça Türkçe Sözlük*, İstanbul : Çelik Yayınevi, 2014.

Şadoğlu, Serdar Murat, *Arap Dilinde Harf-i Cerler ve Kullanım Boyutları*, İstanbul: İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2019.

Yazıcı, Hüseyin, *Örnekleriyle Arapçada Bağlaçlar ve Yapılar*, İstanbul: Dağarcık Yayınları, 1998.

Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî (ö.538/1144), *El-keşşâf'an Hakâ'iki Ğavâmidü't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil Fî Vucûhi't- Te'vîl*, Çev. Ömer Çelik ve ar., 1.baskı, İstanbul: Türkiye Yazma Eseler Kurumu Başkanlığı Yayınları:70, Dinî İlimler Serisi:7, 2016.